

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Η στρατιωτική διάσταση της Κυπριακής Υψηλής Στρατηγικής

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2024

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Η στρατιωτική διάσταση της Κυπριακής Υψηλής Στρατηγικής

Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2024

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Ιωαννίδης Ανδρέας, 2024

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Εγώ, ο Ανδρέας Ιωαννίδης, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασίας με τίτλο «**Η στρατιωτική διάσταση της Κυπριακής Υψηλής Στρατηγικής**», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Κατάλογος περιεχομένων

Περίληψη....10
Abstract....10
Εισαγωγή....12
Μεθοδολογία....13
Ερευνητικό ερώτημα....13
Υψηλή Στρατηγική....14
Στρατιωτική Υψηλή Στρατηγική....19
Εθνική Ασφάλεια....19
Στρατηγικός Σχεδιασμός....20
Διπλωματία και Άμυνα....20
Μικρά κράτη και Στρατιωτική Υψηλή Στρατηγική....21
Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας....22
Περίοδοι Κυπριακής Στρατιωτικής Πολιτικής....22
Πρώτη περίοδος: Ίδρυση και εγκατάλειψη Κυπριακού Στρατού....23
Δεύτερη περίοδος: Ίδρυση Εθνικής Φρουράς....24
Τρίτη περίοδος: Απριλιανή δικτατορία....25
Τέταρτη περίοδος: Από τη Χούντα Ιωαννίδη στον Αττίλα....27
Πέμπτη περίοδος: Από τον Αττίλα στο φιάσκο των S-300....28
Έκτη περίοδος: Από το φιάσκο των S-300 στο σήμερα....30
Δυσκολίες από την πρώτη στιγμή....33
Συνθήκη Εγγυήσεως και Συμμαχίας....34
Ιστορική Αναδρομή....36
Το Κίνημα των Αδεσμεύτων ως εναλλακτική επιλογή....37
Παραστρατιωτικές Οργανώσεις....38
Το τέλος του δικοινοτικού Κράτους....38
Η Εθνική Φρουρά ως στρατός του κράτους....40
Έλευση Μεραρχίας....42
Από το 1964 στο 1974....45
Από το 1974 στο σήμερα....46
Το τεχνολογικό θαύμα του Ισραήλ....47
Η εμπειρία της Σιγκαπούρης....48
Το τραγικό παράδειγμα της Αρμενίας....49
Το παράδειγμα του Τζιμπουτί....51
Λαμβάνοντας μαθήματα....52
Παρούσα κατάσταση....55
Μακροχρόνιες στρατηγικές....64
Δόγμα Κάλαχαν....65
Δόγμα της κληρονομικότητας....67
Συμπεράσματα....68
Βιβλιογραφία – Μελέτες – Απομνημονεύματα....70
Συνθήκες – Ψηφίσματα - Νόμοι....71
Άλλες πηγές....72

ΣΕΛΙΔΑ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή: Ιωαννίδης Ανδρέας

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: Η στρατιωτική διάσταση της Κυπριακής Υψηλής Στρατηγικής

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλο στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις 6 Φεβρουαρίου 2024 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων: Μάριος Ευρυβιάδης

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Φλώρος Φλωρου

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Σπύρος Πλακουδας

Η διαδικασία κατανόησης (του παρόντος) έχει πολλά κοινά με την κατανόηση του παρελθόντος, ενώ η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο το παρελθόν οδήγησε στο παρόν μας βοηθά να καταλάβουμε το παρόν, πιθανώς δε και κάτι από το μελλούμενο.[1]

Έρικ Χόμπσμπομ (Eric Hobsbawm)

1 Ε. Hobsbawm, Για την Ιστορία, Εκδ. Θεμέλιο, 1998, σελ. 262

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία, εξετάζεται η δυνατότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας να αναπτύξει μια αυτόνομη υψηλή στρατηγική στον τομέα της ασφάλειας. Ως μικρό κράτος, που διαθέτει περιορισμένους πόρους και δυνατότητες, η Κύπρος αρχικά χρειάστηκε να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις που προήλθαν από τις διακοινοτικές διαφωνίες των πρώτων χρόνων της λειτουργίας του κράτους, ενώ συγχρόνως επιδιώκε να διατηρήσει και να εδραιώσει τη θέση της στη διεθνή σκηνή.

Η συγκεκριμένη μελέτη διερευνά την πορεία της Κυπριακής Δημοκρατίας ως προς την υιοθέτηση στρατιωτικής στρατηγικής, αναλύοντας την εξέλιξη της και αναδεικνύοντας τα ερωτήματα και τους προβληματισμούς που προκύπτουν για το παρόν. Επιπλέον, παρατίθενται επιτυχημένα παραδείγματα από άλλες μικρές χώρες, που αν και αντιμετώπιζαν περιορισμούς λόγω του μεγέθους τους, κατόρθωσαν να δημιουργήσουν με επιτυχία στρατηγικά δόγματα που εξασφαλίζουν την επιβίωσή τους.

Εντός αυτού του πλαισίου, υπογραμμίζεται η ανάγκη για κάθε κράτος – ιδιαίτερα μικρό – να διαμορφώσει μια συνεκτική υψηλή στρατηγική, ιδίως στον στρατιωτικό τομέα. Η προσπάθεια δημιουργίας μιας αποτρεπτικής δύναμης αναδεικνύεται ως κεντρικός πυλώνας αυτής της στρατηγικής, προκειμένου να διασφαλιστεί και να ενισχυθεί η θέση του μικρού κράτους στη διεθνή σκηνή. Μέσω αυτής της στρατηγικής προσεγγίζονται οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Κύπρος, ενισχύοντας την ικανότητά της να ανταποκρίνεται σε απειλές ενισχύοντας ταυτόχρονα τη θέση της στον παγκόσμιο χάρτη.

Λέξεις κλειδιά: Κυπριακή υψηλή στρατηγική, Εθνική Φρουρά, Ελληνοκυπριακή Εθνοφρουρά, Κυπριακός Στρατός, κυπριακή στρατιωτική στρατηγική, κυπριακή αμυντική στρατηγική

Abstract

In this present study, the possibility of the Republic of Cyprus to develop an autonomous and high security strategy is examined. As a small state, with limited resources and capabilities, Cyprus must initially face challenges stemming from the inter-communal disputes of the first years of the state's operation, while at the same time seeking to maintain and consolidate its position on the international stage.

The specific research also investigates the historical course of the Republic of Cyprus in terms of

the adoption of this strategy, analyzing its evolution and highlighting the questions and concerns that arise for the present. In addition, successful examples from other small countries are cited, which, although faced with limitations due to their size, managed to create strategic doctrines that ensure their survival.
Within this framework, the need for each state to formulate a coherent high strategy, especially in the military sector, is underlined. The effort to create a deterrent force emerges as a central pillar of this strategy, in order to ensure and strengthen the position of the small state on the international stage. Through this strategy approach, the challenges facing Cyprus are addressed, strengthening its ability to respond to threats and shape its position on the global map.

Key words: Cyprus Grand strategy, National Guard, Greek Cypriot National Guard, Cypriot Army, Cyprus military strategy, Cyprus defence strategy

Εισαγωγή

Ο όρος «υψηλή στρατηγική» (grand strategy) προέρχεται από το χώρο της στρατιωτικής στρατηγικής και ο οποίος τα τελευταία χρόνια χρησιμοποιείται με διευρυμένο περιεχόμενο[2] (στρατιωτικό, πολιτικό, οικονομικό) ώστε να συμπεριλαμβάνει και άλλους τομείς ζωτικής σημασίας για την επιβίωση ενός κράτους.

Η χάραξη μιας γενικής στρατηγικής κάθε χώρας γίνεται με σκοπό να κατοχυρώσει την ασφάλεια και την ευημερία του λαού της και κρίνεται απαραίτητη για να ανταποκριθεί με επιτυχία στις μεγάλες προκλήσεις[3] του μέλλοντος.

Η χάραξη υψηλής στρατηγικής η οποία λαμβάνει υπόψιν όλους τους παραπάνω τομείς με σκοπό τη συνδυαστική χρήση των διαθέσιμων μέσων που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως πηγή ισχύος, δεν αποτελεί πάντοτε δείγμα επεκτατικής – επιθετικής πολιτικής ενός κράτους. Μπορεί κάλλιστα η στρατηγική να έχει αμυντικό προσανατολισμό και δεν συνδυάζεται πάντοτε με έναν πιθανό μελλοντικό επεκτατικό πόλεμο. Άλλωστε, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι για τα μικρά κράτη οι δυνατότητες να εμπλακούν σε ένα επεκτατικό πόλεμο με μεγαλύτερους αντιπάλους είναι σχεδόν εξωπραγματική λόγω της δυσχερής θέσης, που το μέγεθος και οι περιορισμένοι πόροι, τους επιβάλλουν.

Είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι η υιοθέτηση υψηλής στρατηγικής από μικρά κράτη δεν είναι μόνο εφικτή, αλλά και ζωτικής σημασίας για την ίδια τους την ύπαρξη. Τα μικρά κράτη είναι αυτά που αντιμετωπίζουν περισσότερο την πρόκληση της επιβίωσης[4] στο άναρχο διεθνές περιβάλλον, όπου η ασφάλεια και η σταθερότητα δεν είναι εγγυημένες. Σε αυτό το πλαίσιο, η διαμόρφωση μιας στοχευμένης και συνεκτικής στρατηγικής καθίσταται απαραίτητη. Μια τέτοια στρατηγική ιδιαίτερα όσον αφορά τον στρατιωτικό τομέα, πρέπει να επικεντρώνεται στη δημιουργία μιας αποτρεπτικής δύναμης, η οποία θα διασφαλίσει και θα ενισχύσει τη θέση του μικρού κράτους στη διεθνή σκηνή.

2 Α. Πλατιάς & Χ. Χατζηεμμανουήλ (επιμ.), 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την ηγεσία της χώρας, Αθήνα, 1η έκδοση, εκδ. Ευρασία, σελ. 11

3 Α. Πλατιάς & Χ. Χατζηεμμανουήλ (επιμ.), 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την ηγεσία της χώρας, Αθήνα, 1η έκδοση, εκδ. Ευρασία, σελ. 11

4 Α. Πλατιάς & Χ. Χατζηεμμανουήλ (επιμ.), 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την ηγεσία της χώρας, Αθήνα, 1η έκδοση, εκδ. Ευρασία, σελ. 27

Μεθοδολογία

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, επικεντρώνομαι στην ανάλυση προηγούμενων ερευνητικών εργασιών και πηγών που έχουν ήδη δημοσιευθεί, συμπεριλαμβανομένων βιβλίων, άρθρων, διατριβών, οπτικοακουστικού υλικού και άλλων σχετικών μελετών που εξετάζουν τα θέματα της υψηλής στρατηγικής στον στρατιωτικό τομέα σε συνάρτηση με τα μικρά κράτη όπως η Κύπρος.

Η προσέγγισή μου εστιάζει στην καλύτερη κατανόηση του θέματος μέσα από τις διάφορες απόψεις και ερμηνείες, με σκοπό τη δημιουργία μιας νέας ολοκληρωμένης ιστορικής ερμηνείας. Αναζητώ την αντιμετώπιση των προκλήσεων και των ομοιοτήτων που προκύπτουν από την ποικιλομορφία των άλλων περιπτώσεων.

Η χρήση μεθοδολογίας βασισμένης τόσο σε πρωτογενείς όσο και σε δευτερογενείς πηγές παρέχει ενισχυμένο πλαίσιο υποστήριξης για την έρευνα στους τομείς της πολιτικής και ιστορίας. Επιτρέπει στον ερευνητή να εκμεταλλευτεί την υπάρχουσα γνώση και ανάλυση, προάγοντας ταυτόχρονα τον επιστημονικό διάλογο και την ανταλλαγή απόψεων στον ερευνητικό χώρο. Επομένως, η έρευνα αναδεικνύει τις ποικίλες πτυχές που διαμορφώνουν τις στρατηγικές επιλογές κάθε χώρας, προσφέροντας τη δυνατότητα για επαναπροσδιορισμό βάσει των γεγονότων και των υιοθετούμενων στρατηγικών πολιτικών.

Ερευνητικό ερώτημα

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στο ερώτημα σχετικά με την ύπαρξη ή την απουσία υψηλής στρατιωτικής στρατηγικής εκ μέρους της Κυπριακής Δημοκρατίας από την εγκαθίδρυση μέχρι και σήμερα. Αυτό το ερώτημα εξακολουθεί να είναι επίκαιρο και σημαντικό θέμα διεθνούς ενδιαφέροντος, καθώς η Κύπρος έχει βρεθεί διαχρονικά στο επίκεντρο γεωπολιτικών αντιθέσεων και διεκδικήσεων. Οι πολιτικές αποφάσεις της κυπριακής ηγεσία πολλές φορές προκάλεσαν κραδασμούς πέραν του γεωγραφικού χώρου του νησιού κυρίως σε Ελλάδα – Τουρκία και ευρύτερα στο δυτικό στρατόπεδο όπου τα γεωπολιτικά συμφέροντα των παραπάνω χωρών του Ηνωμένου Βασιλείου και του ΝΑΤΟ έπρεπε να βρίσκονται σε αρμονία με την ακολουθούμενη τοπική πολιτική.

Η ανάλυση της εξέλιξης της στρατιωτικής στρατηγικής της Κυπριακής Δημοκρατίας κατά τις διάφορες φάσεις της, αναδεικνύει τη σημασία των γεωπολιτικών παραγόντων στη διαμόρφωση της εθνικής ασφάλειας. Μέσα από την ιστορική εξέλιξη, η Κυπριακή πολιτεία έχει βιώσει ενδεχομένως

διαφορετικές προκλήσεις ασφάλειας με τις σημαντικότερες να προέρχονται από τις χώρες που οι δύο κύριες κοινότητες αποκαλούσαν «μητέρες πατρίδες».

Σημαντικό στοιχείο αυτής της μελέτης είναι η ανάλυση των γεγονότων που επηρέασαν τη στρατιωτική στρατηγική της Κυπριακής Δημοκρατίας. Επιπλέον, η εξέταση της μορφής που πήρε η στρατιωτική στρατηγική κατά τις διάφορες ιστορικές περιόδους ανοίγει τον δρόμο για την κατανόηση της εξέλιξης της Κυπριακής ασφάλειας.

Η απάντηση που θα δοθεί στο ερευνητικό ερώτημα στοιχειοθετείται με τα δέοντα επιχειρήματα ώστε να κατανοήσουμε την εξέλιξη και την πορεία της στρατιωτικής στρατηγικής της Κυπριακής Δημοκρατίας. Μέσα από αυτήν την ανάλυση, θα διαπιστώσουμε τις προκλήσεις που αντιμετώπισε η χώρα, τις επιλογές που έγιναν σε στρατηγικό και στρατιωτικό επίπεδο, και τον τρόπο με τον οποίο αυτές οι επιλογές καθόρισαν διαχρονικά την πορεία της χώρας. Μέσω αυτής της διαδικασίας, θα αξιολογήσουμε την αποτελεσματικότητα και την πιθανή ανάγκη για περαιτέρω προσαρμογές ή εκσυγχρονίσεις στη στρατηγική ασφάλειας της Κύπρου.

Υψηλή Στρατηγική

Μπαίνοντας στην ουσία της εργασίας θα πρέπει να ορίσουμε τι είναι η Υψηλή Στρατηγική (Grand Strategy) και πως τοποθετείται ιστορικά από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα. Επομένως, κρίνεται σκόπιμο να γνωρίζει κανείς, τι σημαίνει υψηλή στρατηγική, πως έχει εφαρμοστεί στο παρελθόν και τις μορφές που μπορεί να λάβει στο μέλλον. Σε συνδυασμό με το ενδιαφερόμενο υποκείμενο (χώρα, διεθνή οργανισμό κτλ) και τα γεωπολιτικά συμφέροντά ώστε να χαραχθεί μια μακροπρόθεσμη στρατηγική η οποία θα ακολουθηθεί με σκοπό την επίτευξη του τελικού στόχου ή στόχων.

Η σημαντικότητα της Υψηλής Στρατηγικής είναι τόσο εμφανής που αρκετά από τα κορυφαία πανεπιστήμια όπως το Yale[5], το Columbia University[6] και άλλα, την έχουν εντάξει ως μάθημα στο διδακτικό τους πρόγραμμα.

Η «υψηλή στρατηγική» ή «Grand strategy» αποτελεί μια ολιστική προσέγγιση που ακολουθούν κυρίως οι κρατικοί φορείς[7] στη διαχείριση των διεθνών τους σχέσεων για την προώθηση των

5 Brady-Johnson Program in Grand Strategy, Yale University, https://jackson.yale.edu/iss/research-programs/brady-johnson-program-in-grand-strategy/

6 Grand Strategy: Theory, History & Debates, Columbia University, https://polisci.columbia.edu/content/grand-strategytheory-history-debates

7 Θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο όρος υψηλή στρατηγική ή Grand Strategy χρησιμοποιείται και στον τομέα της επιχειρηματικότητας και ιδιαίτερα των μεγάλων επιχειρήσεων.

εθνικών συμφερόντων. Ενώ η διπλωματία και η στρατιωτική στρατηγική είναι συχνά οι πιο έκδηλες πτυχές της, η υψηλή στρατηγική αφορά τη συνολική θεώρηση και στην ενσωμάτωση των πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών, και στρατιωτικών παραγόντων στην επίτευξη μακροπρόθεσμων στόχων στον τομέα της ασφάλειας[8].
Υπό το παραπάνω πρίσμα η έννοια της υψηλής στρατηγικής είναι δυναμική και πολυεπίπεδη. Επιδιώκει να επιτύχει έναν μακροπρόθεσμο ισορροπημένο στόχο, που μπορεί να είναι η εθνική ασφάλεια, η οικονομική ανάπτυξη και η διεθνής επιρροή. Αυτή η στρατηγική δεν αφορά μόνο την αντιμετώπιση των τρεχουσών κρίσεων, αλλά και την προνοητική διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος που θα είναι ευνοϊκό για τα μελλοντικά εθνικά συμφέροντα.

Η εφαρμογή της υψηλής πολιτικής απαιτεί μια ολοκληρωμένη κατανόηση των διεθνών συνθηκών, των διαφορετικών πολιτισμικών παραμέτρων, και των τεχνολογικών αλλαγών. Επιπλέον, απαιτείται η ικανότητα προσαρμογής σε αναπάντεχες ανατροπές και η διαρκής αξιολόγηση και αναθεώρηση της ακολουθούμενης στρατηγικής, ώστε να παραμένει συνεπής με τις μεταβαλλόμενες συνθήκες[9].

Η υψηλή στρατηγική είναι επίσης συνδεδεμένη με την ιδέα του «soft power» και του «hard power». Το «soft power» αλλιώς ήπια ισχύς[10] αναφέρεται στην ικανότητα μιας χώρας να επηρεάζει άλλες χώρες μέσω πολιτιστικών, ιδεολογικών, και διπλωματικών μέσων, ενώ το «hard power» εστιάζει στη στρατιωτική δύναμη και την οικονομική επιρροή.

Η δημιουργία και η εφαρμογή μιας επιτυχημένης υψηλής στρατηγικής απαιτεί την ενσωμάτωση της εθνικής πολιτικής στη διεθνή σκηνή η οποία με τη σειρά της προϋποθέτει συνεχή προσαρμογή και ανανέωση, λαμβάνοντας υπόψη τις συνεχώς μεταβαλλόμενες παγκόσμιες συνθήκες.
Ο Θουκυδίδης, είναι γνωστός για το έργο του Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου, στο οποίο καταγράφει τα γεγονότα και τις στρατηγικές εξελίξεις του πολέμου μεταξύ Αθήνας και Σπάρτης. Αν και δεν χρησιμοποίησε ακριβώς τον όρο υψηλή στρατηγική, ο Θουκυδίδης εξετάζει πολλά ζητήματα που σχετίζονται με τη στρατηγική σκέψη και τη διαχείριση των εθνικών συμφερόντων στο πλαίσιο του πολέμου[11].

8 Α. Πλατιάς & Χ. Χατζηεμμανουήλ (επιμ.), 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, Πλατιάς Α., Η λογική της υψηλής στρατηγικής, εκδ. Ευρασία, Αθήνα, σελ. 24

9 Α. Πλατιάς & Χ. Χατζηεμμανουήλ (επιμ.), 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την ηγεσία της χώρας, Αθ. Πλατιάς – Η λογική της Υψηλής Στρατηγικής, Αθήνα, 1η έκδοση, εκδ. Ευρασία, σελ. 25-26

10 Α. Πλατιάς & Χ. Χατζηεμμανουήλ (επιμ.), 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την ηγεσία της χώρας, Αθ. Πλατιάς – Η λογική της Υψηλής Στρατηγικής, Αθήνα, 1η έκδοση, εκδ. Ευρασία, σελ. 32-33

11 Η. Κουσκούβελης, Ο Θουκυδίδης για την επιλογή και τη λήψη αποφάσεων – Γιατί ο πόλεμος δεν είναι αναπόφευκτος, 2019, Λονδίνο, Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου Cataloging-in-Publication Data , ISBN 978-1-4985-

Από την αρχαιότητα ο Θουκυδίδης αναλύει τις αιτίες και τους λόγους που οδήγησαν στον πολέμο, τις στρατηγικές επιλογές των εμπλεκόμενων πόλεων, την εξέλιξη των εκστρατειών και τις συνέπειες του πολέμου. Επίσης, επισημαίνει την ανάγκη για στρατηγική σκέψη και ανάλυση για την επίτευξη των εθνικών στόχων και την αποφυγή στρατηγικών λαθών.

Ένα από τα σημαντικότερα μαθήματα που μπορούμε να αντλήσουμε από το έργο του Θουκυδίδη είναι η ανάγκη για ρεαλιστική ανάλυση των πολεμικών καταστάσεων και η σημασία της αποτελεσματικής στρατηγικής σκέψης για την προστασία των εθνικών συμφερόντων.

Ο Βρετανός Liddell Hart, στρατιωτικός θεωρητικός, στο έργο του «Strategy: The Indirect Approach» περιγράφει την υψηλή στρατηγική ως μια προσέγγιση που έχει ως σκοπό την επίτευξη στρατηγικών στόχων με έμφαση στην ψυχολογική, οικονομική και πολιτική επίδραση πάνω στον αντίπαλο, παρά μέσω της απευθείας σύγκρουσης. Αυτή η προσέγγιση στην στρατηγική επιδιώκει να αποφύγει τα επικίνδυνα επεισόδια, επικεντρώνεται στην αδυναμία του αντιπάλου. Σε αυτή τη μελέτη ο Liddell Hart χωρίζει τα κράτη σε δύο κατηγορίες. Σε αυτά που ενδιαφέρονται να διατηρήσουν την υπάρχουσα κατάσταση και πρωταρχικός στόχος τους είναι η επιβίωση και σε αυτά που ακολουθούν επεκτατική πολιτική[12].

Ο John Gaddis, ένας αναγνωρισμένος ιστορικός και στρατηγικός αναλυτής, που έχει συμβάλει σημαντικά στη στρατηγική σκέψη, στο έργο του «Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy during the Cold War» (1982), περιγράφει την υψηλή στρατηγική ως εξής:

> *«Η υψηλή στρατηγική, αναφέρεται στον συνδυασμό πολιτικών, οικονομικών, στρατιωτικών και διπλωματικών μέσων που χρησιμοποιούνται για την προώθηση των εθνικών συμφερόντων και των στρατηγικών στόχων μιας χώρας. Είναι μια περιληπτική προσέγγιση για το πώς μια χώρα επιχειρεί να ανταποκριθεί σε πολιτικές, στρατιωτικές και διεθνείς προκλήσεις, προσπαθώντας να επιτύχει τους στρατηγικούς της στόχους και να προστατεύσει τα εθνικά της συμφέροντα»*

Ο John Gaddis, στις διδασκαλίες του, προσαρμόζει τον ορισμό του Hart με σκοπό να τον κάνει ευρύτερα εφαρμόσιμο. Ορίζει την υψηλή στρατηγική ως «την υπολογισμένη σχέση των μέσων με τους στόχους». Αυτός ο ορισμός χρησιμοποιείται για τη μελέτη παραδειγμάτων από πολέμους σε

6740-4 & Hanink J., Θουκιδίδης – Περί πολέμου, εκδ. Διόπτρα, 2021, Περιστέρι

12 Α. Πλατιάς & Χ. Χατζηεμμανουήλ (επιμ.), 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, συνέντευξη Στρατηγός Φλώρος Κ. (η στρατιωτική διάσταση), εκδ. Ευρασία, Αθήνα, σελ. 117

σχέση με την κρατική διαχείριση, καθώς παρέχει δεδομένα για τον υπολογισμό σχέσεων μεταξύ μέσων και στόχων μακροπρόθεσμα[13].

Ο Edward Luttwak, στρατηγικός αναλυτής και συγγραφέας, έχει επίσης αναπτύξει σκέψεις και θεωρίες σχετικά με τη στρατηγική και την υψηλή στρατηγική στο έργο του «Strategy: The Logic of War and Peace» (1987). Σε αυτό το έργο, περιγράφει την έννοια της υψηλής στρατηγικής ως εξής:

> *«Η υψηλή στρατηγική αναφέρεται στον καθορισμό των γενικών πολιτικών στόχων και των επιπτώσεων των εθνικών αποφάσεων στη διεθνή αρένα. Περιλαμβάνει τον τρόπο με τον οποίο μια χώρα χρησιμοποιεί την εξωτερική της πολιτική, τη διπλωματία, τις στρατιωτικές επιλογές και την οικονομική ισχύ για την προώθηση των συμφερόντων της σε διεθνές επίπεδο»*

Αυτή η προσέγγιση υπογραμμίζει την συνεκτικότητα και τον συντονισμό των διάφορων πτυχών της εθνικής στρατηγικής σε παγκόσμιο επίπεδο, προκειμένου να επιτευχθούν οι γενικοί γεωπολιτικοί στόχοι μιας χώρας. Ο Luttwak, ο οποίος έχει δημοσιεύσει μεταξύ άλλων, βιβλία για τις υψηλές στρατηγικές διαφόρων αυτοκρατοριών[14] όπως της Ρωμαϊκής και της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, υποστήριξε ότι όλα τα κράτη έχουν μια υψηλή στρατηγική, είτε το γνωρίζουν είτε όχι[15]. Για αυτόν, η υψηλή στρατηγική είναι το επίπεδο στο οποίο η γνώση και η πειθώ αλληλεπιδρούν με τη στρατιωτική δύναμη για να καθορίσουν αποτελέσματα σε έναν κόσμο άλλων (τρίτων) κρατών τα οποία ακολουθούν τις δικές τους υψηλές στρατηγικές[16]

Και ο Jeremi Suri που έχει επανειλημμένα εξετάσει το θέμα της υψηλής στρατηγικής και της γεωπολιτικής σκέψης σε αρκετά από τα έργα του υιοθετεί ως υψηλή στρατηγική την ανάγκη για περισσότερη ολοκληρωμένη και μακροπρόθεσμη προοπτική η οποία πρέπει να υπερβαίνει την απλή στρατιωτική και στρατηγική σκέψη σε στρατιωτικό επίπεδο. Αντί να επικεντρώνεται μόνο στη χρήση στρατιωτικής δύναμης για την επίλυση προβλημάτων, ο Suri υποστηρίζει ότι η υψηλή στρατηγική πρέπει να συμπεριλαμβάνει την πολιτική, την οικονομία, τη διπλωματία και την κοινωνία. Επιπλέον, υπογραμμίζει τη σημασία της μακροπρόθεσμης προοπτικής και της δημιουργίας στρατηγικών που εξυπηρετούν τα εθνικά συμφέροντα και τους στόχους μιας χώρας σε

13 Foreign Policy Research Institute, Timothy Andrews Sayle, Defining and Teaching Grand Strategy - https://www.fpri.org/article/2011/01/defining-and-teaching-grand-strategy/

14 The Grand Strategy of the Roman Empire, Johns Hopkins University Press, 1976 και The Grand Strategy of the Byzantine Empire, 1987

15 Α. Πλατιάς & Χ. Χατζηεμμανουήλ (επιμ.), 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, Πλατιάς Α., Η λογική της υψηλής στρατηγικής, εκδ. Ευρασία, Αθήνα, σελ. 29

16 Foreign Policy Research Institute, Timothy Andrews Sayle, Defining and Teaching Grand Strategy - https://www.fpri.org/article/2011/01/defining-and-teaching-grand-strategy/

βάθος χρόνου.

Τέλος σύμφωνα με την διαδικτυακή έκδοση της εγκυκλοπαίδειας Britannica, η υψηλή στρατηγική θεωρείται η πιο πολύπλοκη μορφή σχεδιασμού από μια χώρα για την εκπλήρωση ενός μακροπρόθεσμου στόχου. Η διαμόρφωση και η εφαρμογή μιας υψηλής στρατηγικής απαιτούν την ταυτοποίηση ενός εθνικού στόχου, μια εις βάθος αξιολόγηση των πόρων του κράτους και, τελικά, την οργάνωση αυτών των πόρων για την επίτευξη του στόχου. Αν και μια υψηλή στρατηγική αφορά τα εθνικά θέματα τόσο σε περιόδους πολέμου όσο και ειρήνης, οι εθνικές στρατηγικές ιστορικά έχουν βασιστεί στην ύπαρξη ενός εχθρού που πρέπει να υπερνικηθεί. Για αυτόν τον σκοπό, οι πολιτικοί ηγέτες πρέπει να αναπτύξουν τον καλύτερο δυνατό τρόπο συντονισμού της στρατιωτικής ισχύος, της πολιτικής επιρροής, της διπλωματικής ικανότητας και της οικονομικής δύναμης σε μια πολυεπίπεδη εθνική στρατηγική.[17]
Η υψηλή στρατηγική αποτελεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που συνδέει τις πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και στρατιωτικές πτυχές των κρατών με τον στόχο την επίτευξη μακροπρόθεσμων εθνικών συμφερόντων.

Οι θεωρητικοί όπως ο Liddell Hart, ο Gaddis, ο Luttwak και ο Suri έχουν συμβάλει στην κατανόηση και ανάπτυξη αυτής της προσέγγισης, επισημαίνοντας τη σημασία του συντονισμού και της συνολικής θεώρησης στην διαχείριση των εθνικών πολιτικών. Η υψηλή στρατηγική δεν περιορίζεται μόνο στη στρατιωτική δύναμη, αλλά περιλαμβάνει μια πολυπλοκότερη προσέγγιση που συνδυάζει διάφορα μέσα για την επίτευξη στρατηγικών στόχων. Για παράδειγμα ο ΕλληνοΚυπριακός στόχος κατά τα πρώτα στάδια της δημιουργίας της ανεξάρτητης Κυπριακής πολιτείας ήταν η εκπλήρωση των εθνικών πόθων με την επίτευξη της Ένωσης μεταξύ Κύπρου και Ελλάδος. Μετά το 1974, επικρατεί η άμεση ανάγκη για άμυνα και επίλυση του προβλήματος.

Συνολικά, η υψηλή στρατηγική αντιπροσωπεύει μια πολιτική προσέγγιση για κυβερνήσεις και άλλους φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα των διεθνών σχέσεων και της διαχείρισης των εθνικών συμφερόντων. Είναι μια γεωπολιτική προσέγγιση που αναγνωρίζει την άναρχη φύση του κόσμου και απαιτεί στρατηγική σκέψη, ανάλυση και δράση για την επίτευξη μακροπρόθεσμης επιβίωσης και ασφάλειας του κράτους και των πολιτών του.

Ένα παράδειγμα υψηλής στρατηγικής ιδιαίτερα γνωστό στον Ελλαδικό και Κυπριακό χώρο αποτελούν οι εκθέσεις του Τούρκου καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου και μετέπειτα πρωθυπουργού της χώρας Νιχάτ Ερίμ για την μακροπρόθεσμη πολιτική της χώρας του σε σχέση με

17 Εγκυκλοπαίδεια Brittanica: Grand Strategy, Razvan Sibii, https://www.britannica.com/topic/grand-strategy

την Κύπρο[18]. Οι εκθέσεις αποτέλεσαν το βασικό στρατηγικό σχέδιο βάσει του οποίου συνεχίζει να υλοποιείται η τουρκική πολιτική επί του Κυπριακού.

Στρατιωτική Υψηλή Στρατηγική

Ο υποτομέας της στρατιωτικής υψηλής στρατηγικής αναφέρεται σε μια συγκεκριμένη πτυχή που απασχολεί την υψηλή στρατηγική ενός κράτους ή μιας στρατιωτικής οργάνωσης. Αυτός ο υποτομέας μπορεί να αναφέρεται σε διάφορα θέματα, πολιτικές ή στρατηγικές που σχετίζονται με την άμυνα, την εθνική ασφάλεια και τις στρατιωτικές επιχειρήσεις κα.

Εθνική Ασφάλεια

Η υψηλή στρατηγική στον συγκεκριμένο τομέα περιλαμβάνει την ανάπτυξη στρατηγικών για τη διασφάλιση της εθνικής ασφάλειας. Ο υποτομέας της στρατιωτικής υψηλής στρατηγικής ασχολείται με την εξέλιξη των απειλών και την εύρεση των κατάλληλων αντιδράσεων σε αυτές.

Η εθνική ασφάλεια αποτελεί μία από τις πρωταρχικές ευθύνες και ανησυχίες κάθε κράτους. Στο πλαίσιο της υψηλής στρατηγικής, η εθνική ασφάλεια είναι ένας κρίσιμος παράγοντας που αφορά την προστασία των εθνικών συμφερόντων και τη διασφάλιση της επιβίωσης, της κυριαρχίας και της ευημερίας του κράτους και των πολιτών του.

Ο υποτομέας της στρατιωτικής υψηλής στρατηγικής αναλαμβάνει τον ρόλο της ανάπτυξης στρατηγικών που αφορούν την εθνική ασφάλεια. Αυτό περιλαμβάνει την αξιολόγηση των απειλών που αντιμετωπίζει το κράτος, όπως πιθανές εξωτερικές απειλές, τρομοκρατία, κυβερνοαπειλές, και την ανάπτυξη στρατηγικών για την αντιμετώπισή τους.

Επίσης διασφαλίζει ότι η χώρα έχει την αναγκαία στρατιωτική ικανότητα και λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προετοιμασία και την αντίδραση σε καταστάσεις κρίσης.

Η εθνική ασφάλεια είναι σημαντική γιατί επηρεάζει την ευημερία και τη σταθερότητα της χώρας. Επίσης, η αποτελεσματική προστασία των εθνικών συμφερόντων εξασφαλίζει την ελευθερία και την ανεξαρτησία του κράτους σε έναν αβέβαιο κόσμο. Ο ρόλος του υποτομέα στρατιωτικής υψηλής στρατηγικής είναι, λοιπόν, ο πιο κρίσιμος για τη διασφάλιση της εθνικής ασφάλειας και την προστασία των εθνικών συμφερόντων.

18 Χ. Ιακώβου, εφ. Φιλελεύθερος, Η τουρκική υψηλή στρατηγική και εκθέσεις Ερίμ, 29 Σεπτ. 2019, https://www.philenews.com/eidiseis/article/408422/i-tourkiki-ipsili-stratigiki-ke-ekthesis-erim/

Στρατηγικός Σχεδιασμός

Αυτός ο υποτομέας της στρατιωτικής υψηλής στρατηγικής είναι υπεύθυνος για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη στρατηγικών και στρατιωτικών σχεδίων που απαιτούνται για την προστασία της χώρας.

Ο στρατηγικός σχεδιασμός αποτελεί έναν απαραίτητο και ουσιώδη παράγοντα στη δράση του υποτομέα της στρατιωτικής υψηλής στρατηγικής καθώς η ασφάλεια και η προστασία των εθνικών συμφερόντων αποτελούν τις πρώτες προτεραιότητες, ο υποτομέας αναλαμβάνει τον κρίσιμο ρόλο του σχεδιαστή και αρχιτέκτονα των στρατηγικών και στρατιωτικών πλαισίων που θα καθορίσουν το μέλλον της ασφάλειας της χώρας.

Ο στρατηγικός σχεδιασμός περιλαμβάνει την συστηματική ανάλυση των πιθανών απειλών και των αναγκών σε ασφάλεια, την αξιολόγηση των διαθέσιμων πόρων και την κατάρτιση στρατηγικών σχεδίων που είναι ικανά να ανταποκριθούν σε αυτές τις απαιτήσεις. Οι στρατηγικές αυτές περιλαμβάνουν συνήθως τον καθορισμό των αναγκαίων στρατιωτικών δυνάμεων, την απόκτηση του αναγκαίου εξοπλισμού, την ανάπτυξη των απαιτούμενων τεχνολογιών και την εκπαίδευση του προσωπικού.

Επιπλέον, ο στρατηγικός σχεδιασμός λαμβάνει υπόψη τις αλλαγές στον διεθνή πολιτικό και στρατηγικό χώρο, καθώς και τις εξελίξεις στην τεχνολογία και τις τακτικές των πιθανών απειλών. Αυτό διασφαλίζει ότι ο στρατηγικός σχεδιασμός είναι ευέλικτος και ικανός να προσαρμοστεί σε μια συνεχώς μεταβαλλόμενη περιβαλλοντική συνθήκη.

Ο υποτομέας της στρατιωτικής υψηλής στρατηγικής παραμένει σε συνεχή επαφή με την πολιτική ηγεσία της χώρας και το υπουργείο εξωτερικών, προσφέροντας πληροφορίες, αναλύσεις και εκτιμήσεις που συμβάλλουν στη λήψη αποφάσεων που αφορούν την εθνική ασφάλεια και τη στρατηγική προστασία της χώρας.

Διπλωματία και Άμυνα

Οι στρατηγικές στρατιωτικές αποφάσεις μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στις διπλωματικές σχέσεις με άλλες χώρες. Ο υποτομέας της στρατιωτικής υψηλής στρατηγικής συχνά συμβάλλει στον καθορισμό της διπλωματικής πολιτικής.

Ο ρόλος της διπλωματίας στο πλαίσιο των στρατηγικών στρατιωτικών αποφάσεων είναι κρίσιμος και αναδεικνύει τον διμερή και πολυμερή χαρακτήρα των διεθνών σχέσεων. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε στρατηγικό επίπεδο και οι επιλογές που αφορούν την άμυνα και την ασφάλεια

ενδέχεται να επηρεάσουν διάφορες πτυχές των διπλωματικών σχέσεων με τρίτα κράτη.

Έτσι η διπλωματία θα χαράξει την πορεία που θα διασφαλίσει ότι οι στρατιωτικές αποφάσεις της χώρας με σκοπό τη προληπτική διατήρηση της ειρήνης ενώ ταυτόχρονα προσπαθεί να επιλύσει διενέξεις και διάφορες ειρηνικά μέσα και διαπραγματεύσεις προτού οδηγήσουν στο σημείο της ένοπλης σύγκρουσης.

Πέρα από τα παραπάνω η συνεργασία των δύο τομέων της υψηλής στρατηγικής η οποία αφορά τους τομείς του στρατηγικού σχεδιασμού και της διπλωματίας είναι υπεύθυνη για την σύναψη συνεργασιών και συμμαχιών, για διεθνείς συνθήκες και συμφωνίες που επηρεάζουν την ασφάλεια του κράτους καθώς επίσης και για την διαχείριση κάθε μορφής κρίσεων μεταξύ των οποίων και στρατιωτικών που μπορεί να προκύψουν.

Μικρά κράτη και Στρατιωτική Υψηλή Στρατηγική

Ένα συχνό ερώτημα που τίθεται από ερευνητές είναι εάν τα μικρά κράτη μπορούν να αναπτύξουν αυτόνομη υψηλή στρατηγική προσαρμοσμένη στα συμφέροντά τους. Για να απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα, πρέπει αρχικά να ορίσουμε τι είναι μικρό κράτος και ποια τα χαρακτηριστικά του

Ένας ενδεικτικός ορισμός του μικρού κράτους θα μπορούσε να είναι ο παρακάτω:

> *Πρόκειται για ένα κράτος που χαρακτηρίζεται από τη μικρή του έκταση, τον πληθυσμό και τη διεθνή επιρροή σε σύγκριση με μεγαλύτερα κράτη.*

Το κριτήριο για να θεωρηθεί ένα κράτος «μικρό» είναι υποκειμενικό και διαφέρει ανάλογα με το πολιτικό, οικονομικό και γεωγραφικό πλαίσιο, αλλά συνήθως περιλαμβάνει τις εξείς γενικές χαρακτηριστικές διαστάσεις: μικρή έκταση, μικρός πληθυσμός, περιορισμένη διεθνής επιρροή, οικονομική εξάρτηση και περιορισμένη στρατιωτική δύναμη.

Το να είναι ένα κράτος μικρό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι είναι αδύναμο. Υπάρχουν παραδείγματα «μικρών κρατών» που μπορούν να θεωρηθούν «εξαιρέσεις», όπως το Ισραήλ, η Σιγκαπούρη, το Κουβέιτ και άλλα. Αυτά τα κράτη έχουν επιτύχει σημαντική πρόοδο σε στρατιωτικά θέματα σε παγκόσμιο επίπεδο. Ιδιαίτερα το Ισραήλ[19] και η Σιγκαπούρη[20] θεωρούνται επιτυχημένα

19 The Times of Israel, Emanuel Fabian 14 June 2023, Israeli arms sales doubled in a decade, hit new record of $12.5 billion in 2022, https://www.timesofisrael.com/israeli-arms-sales-doubled-in-a-decade-hit-new-record-of-12-5-billion-in-2022/ και upi.com, 26 April 2013, Israel builds up its war robot industry, https://www.upi.com/Business_News/Security-Industry/2013/04/26/Israel-builds-up-its-war-robot-industry/UPI-54601367005342/

20 A. T. H. Tan, Security Challenges, Vol. 9, No. 1, The China Choice in depth (2013), pp. 63-86, Singapore’s Defence

παραδείγματα κρατών στον στρατιωτικό τομέα ενώ έχουν καταφέρει να εδραιωθούν ως σημαντικοί δρώντες στον τομέα παραγωγής και εξαγωγής στρατιωτικού εξοπλισμού. Η έρευνα και ανάπτυξη (R&D) στον τομέα της άμυνας καθώς και η παραγωγή αποφέρουν στις παραπάνω χώρες οικονομική ενίσχυση και δημιουργούν θέσεις εργασίας. Σε δεύτερο βαθμό καθιστούν τις χώρες λιγότερο εξαρτώμενες από τους τρίτους δρώντες.

Αυτά τα παραδείγματα επιβεβαιώνουν ότι η έννοια του «μικρού» κράτους δεν πρέπει να ερμηνεύεται απόλυτα ενώ η χάραξη υψηλής στρατηγικής δεν είναι απαραίτητα συνάρτηση του μεγέθους ή του πληθυσμού ενός κράτους. Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε από την άλλη ότι η οικονομική ευρωστία ενός κράτους αποτελεί σημαντικό παράγοντα ως προς τη δυνατότητα χάραξης και εφαρμογής στρατιωτικής στρατηγικής. Αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι τα οικονομικά αδύναμα κράτη αδυνατούν να προωθήσουν πολιτικές μέσα από ευέλικτες κινήσεις.

Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας

Για να αναδειχθεί η διαχείριση και οι αποφάσεις στρατιωτικής πολιτικής, απαιτείται μια σφαιρική ιστορική ανασκόπηση από την ίδρυση του Κυπριακού κράτους έως και σήμερα. Αυτή η ιστορική διαδρομή αναδεικνύει τους κύριους παράγοντες που διαμόρφωσαν τη στρατηγική που η δημοκρατία αποφάσισε να υιοθετήσει κατά καιρούς και πώς αυτή επηρέασε και συνεχίζει να επηρεάζει μέχρι σήμερα την πολιτική στον στρατιωτικό τομέα.

Περίοδοι Κυπριακής Στρατιωτικής Πολιτικής

Από ιδρύσεως της, η Κυπριακή Δημοκρατία ήταν υποχρεωμένη, βάσει των συνθηκών εγγυήσεως[21] και συμμαχίας[22] καθώς και του Συντάγματος[23], να πραγματοποιήσει τα πρώτα βήματα στον στρατιωτικό τομέα. Η πρώτη ενέργεια που κλήθηκε να διεκπεραιώσει ήταν η εφαρμογή του άρθρου 129 για τη δημιουργία του Κυπριακού Στρατού. Η παρούσα μελέτη αναλύει, λαμβάνοντας υπόψη

Industry: Its Development and Prospects, https://www.jstor.org/stable/26461969?seq=1, και Library of Congress, Singapore: a country study, σελ. 246-248, https://www.loc.gov/item/90025755/ και Al Jazeera English, How Singapore became a global military industry hub, https://youtu.be/j0tA6dtnHkE?si=KO36go96vPy54mcY

21 Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 18-19 και UN Peacemaker - Κείμενο Συνθήκης Εγγυήσεως https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CY%20GR%20TR_600816_Treaty%20of%20Guarantee.pdf

22 Συνθήκη Συμμαχίας (Εν μεταφράσει εκ του αυθεντικού γαλλικού κειμένου) http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/syntagma/full.html και Ιεροδιακόνου Π., 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 21-22

23 Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/syntagma/full.html

τις τότε διεθνείς και τοπικές συνθήκες, την ύπαρξη ή μη, ενός ολοκληρωμένου μακροπρόθεσμου σχεδίου που είχε ως στόχο να εγγυηθεί την επιβίωση του κράτους και την ασφάλεια των πολιτών του. Παρακάτω θα αναφερθούμε αναλυτικά για την πολιτική που το Κυπριακό κράτος ακολούθησε κατά περιόδους από τη δημιουργία του μέχρι και σήμερα.

Πρώτη περίοδος: Ίδρυση και εγκατάλειψη Κυπριακού Στρατού

Η πρώτη περίοδος[24] μπορεί να χαρακτηριστεί ως τα πρώιμα χρόνια της Κυπριακής Δημοκρατίας. Εκτείνεται από την ίδρυση του κράτους το 1960 μέχρι την αποχώρηση της Τουρκοκυπριακής κοινότητας από τις δομές του δικοινοτικού κράτους στο τέλος του 1963 με αφορμή τα δυσάρεστα γεγονότα της 21ής Δεκεμβρίου[25], γνωστά και ως ματωμένα Χριστούγεννα. Αποτέλεσμα ήταν η επιτηδευμένη αδρανοποίηση του Κυπριακού Στρατού[26], διαχρονική επιδίωξη της Ελληνοκυπριακής πλευράς κατά την πιο πάνω περίοδο[27].

Ακολούθησε η δημιουργία της Εθνική Φρουρά, η οποία προέκυψε κατόπιν νομικής ρύθμισης[28] και προκάλεσε έντονες αντιδράσεις εκ μέρους της Τουρκίας ενώ οι ΗΠΑ χαρακτήρισαν την ενέργεια ως «εξαιρετικά ατυχή» και αντίθετη με την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας στις 4 Μαρτίου, 1964[29]. Ως απόρροια νομικής παρεκτροπής από μέρους της Κυπριακής Κυβέρνησης, η δημιουργία της Εθνικής Φρουράς είχε ως στόχο τη δημιουργία ενός αμιγούς ΕΚ[30] στρατού. Σε καμία περίπτωση η Εθνοφρουρά δεν πρέπει να συγχέεται με τον στρατό που προβλέπει το σύνταγμα της

24 Ο διαχωρισμός σε περιόδους αποτελεί προσωπική επιλογή του συγγραφέα και καταρτίστηκε κατόπιν εντοπισμού και αξιολόγησης των σημαντικότερων γεγονότων που σημάδεψαν τον στρατιωτικό – αμυντικό τομέα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

25 Σ. Παπαγεωργίου, Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλαν, τόμος Α', σελ. 229 και Λάμπρου Γ, 2008, Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ.107-108 και Σ. Παπαγεωργίου, 1983, Τα κρίσιμα ντοκουμέντα του Κυπριακού, εκδ. Λαδιά, τομ. Α΄, σελ. 275-276, και Ν. Κρανιδιώτης, 1985, Ανοχύρωτη Πολιτεία, Κύπρος 1960-1974, εκδ. Εστία, τόμος Α΄, σελ. 87

26 Α. Πενταράς, Ανάγκη επανασύστασης του κυπριακού στρατού, Εφ. Σημερινή, 19 Αυγ. 2017, https://simerini.sigmalive.com/article/2017/8/19/anagke-epanasustases-tou-kupriakou-stratou/

27 Ά. Χρυσοστόμου, 2013, Από τον Κυπριακό Στρατό μέχρι και τη δημιουργία της Εθνικής Φρουράς, σελ. 114-115

28 Ο περί της Εθνικής Φρουράς Νόμος του 1964 (Ν. 20/1964) Ε.Ε., Παρ.Ι(Ι), Αρ.320, 2/6/1964

29 Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 72 και Ψήφισμα 186 αρθρο 2: Ζητεί από την Κυβέρνηση της Κύπρου, η οποία έχει την ευθύνη για τη διατήρηση και αποκατάσταση του νόμου και της τάξης και άρθρο 3: Καλεί τις κοινότητες στην Κύπρο και τους ηγέτες τους να ενεργούν με τη μέγιστη συγκράτηση - https://www.pio.gov.cy/%CF%88%CE%AE%CF%86%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%B1-186-(1964).html

30 Αυτό προκύπτει από τον περί εθνικής φρουράς νόμο ο οποιός απαλλάσει από την στράτευση τους ΤΚ πολίτες της Κύπρου, ακόμα και αν αυτοί διαμένουν στην ελεγχόμενη από τη Δημοκρατία επικράτεια και επιθυμούν να κατακτούν, δεν έχουν δηλαδή δικαίωμα να το πράξουν ούτε ως εθελοντές. Ακολουθεί απόσπασμα από την τελευταία έκδοση του νόμου:
ΟΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΦΡΟΥΡΑΣ ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ 2011 ΕΩΣ 2022,
(...) και με το οποίο απαλλάσσονται από την υποχρέωση στράτευσης: (α) Οι Τούρκοι πολίτες της Δημοκρατίας, για λόγους δημοσίου συμφέροντος
και Π. Τζερμιας, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 575

Κυπριακής Δημοκρατίας[31]. Η πρόφαση ότι δημιουργήθηκε για να προσφέρει βοήθεια στον Κυπριακό Στρατό παραμένει αστήριχτη από τη στιγμή που η ίδια η κυβέρνηση επέλεξε να αδρανοποιήσει τον επίσημο στρατό του κράτους[32]. Η δημιουργία της Εθνικής Φρουράς έδωσε πρόσθετα επιχειρήματα στο διπλωματικό σώμα της Τουρκικής για να προβάλει τις τουρκικές θέσεις. Στο παραπάνω συμπέρασμα καταλήγει και ο Αντιστράτηγος α.ε. Ανδρέας Πεντάρας στο άρθρο του με τίτλο «Ανάγκη επανασύστασης του Κυπριακού Στρατού»[33] όπου ζητά την επανασύσταση του Κυπριακού Στρατού.

Δεύτερη περίοδος: Ίδρυση Εθνικής Φρουράς

Η δεύτερη περίοδος επικεντρώνεται στα έτη 1964 – 1967. Την περίοδο δηλαδή που το κράτος παρέμεινε στα χέρια της Ελληνοκυπριακής κοινότητας. Χαρακτηριστικά της περιόδου αυτής ήταν, όπως προαναφέρθηκε, η δημιουργία της Εθνικής Φρουράς. Η – όχι και τόσο – μυστική κάθοδος της Ελληνικής Μεραρχίας στην Κύπρο[34] και η επέμβαση της νεοσύστατης Εθνικής Φρουράς στον ΤουρκοΚυπριακό θύλακα της Μανσούρας[35]. Κατά τη διάρκεια της παρούσας περιόδου μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι δια μέσου της Εθνικής Φρουράς και άλλων παραστρατιωτικών οργανώσεων η Ελλάδα ασκούσε επί της Κυπριακής Κυβέρνησης πολιτική σκληρής ισχύος προκειμένου να την αναγκάσει να συμμορφωθεί προς τις υποδείξεις της. Ο Ελληνικός ηγεμονισμός εκπορευόταν από τον έλεγχο που η Αθήνα ασκούσε επί της διοικήσεως της Εθνικής Φρουράς της οποίας τα ανώτερα

31 Στο άρθρο του με τίτλο «Η Ελληνική Μεραρχία στην Κύπρο ο Άγγελος Συρίγος» αναφέρει τα ακόλουθα: «*Τον Ιούνιο του 1964 αναπτύχθηκε στο νησί από ελληνοκυπριακής πλευράς η Εθνική Φρουρά, η οποία ήταν μεν στρατιωτικό σώμα αλλά δεν υποκαθιστούσε τον κυπριακό στρατό. Όπως αναφερόταν στο προοίμιο και στο άρθρο 3 του Νόμου περί ιδρύσεως της Εθνικής Φρουράς».*
Α. Συρίγος, 2018, Στρατηγικόν, Η Ελληνική Μεραρχία στην Κύπρο (1964-68) και ο Ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων, τευχ. 2, σελ. 2

32 Α. Συρίγος, 2018, Στρατηγικόν, Η Ελληνική Μεραρχία στην Κύπρο (1964-68) και ο Ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων, τευχ. 2, σελ. 2

33 Α. Πενταράς, Ανάγκη επανασύστασης του κυπριακού στρατού, Εφ. Σημερινή, 19 Αυγ. 2017, https://simerini.sigmalive.com/article/2017/8/19/anagke-epanasustases-tou-kupriakou-stratou/

34 Σ. Παπαγεωργίου, 1983, Τα κρίσιμα ντοκουμέντα, εκδ. Λαδιά, τόμος Γ', σελ. 67 και Μ. Δρουσιώτης, 2005, Η πρώτη διχοτόμηση -Κύπρος 1963 -1964, Λευκωσία, εκδ. Αλφάδι, σελ. 246, σε υποσημείωση του ο Δρουσιώτης στην παραπάνω σελίδα αναφέρει χαρακτηριστικά: «Στο Αμερικανικό Δημόσιο Αρχείο υπάρχει πλειάδα αναφορών του στρατιωτικού επιτετραμμένου στη Λευκωσία, για τις ημερομηνίες, τις ώρες άφιξης και τους αριθμούς των ελληνικών στρατευμάτων. Στην πραγματικότητα επρόκειτο για επιχείρηση του ΝΑΤΟ. Τα ελληνικά στρατεύματα που υπηρετούσαν στην Κύπρο συντηρούνταν από το ΝΑΤΟ. Οι αξιωματικοί και οι στρατιώτες πληρώνοντας σε αμερικανικά δολάρια», και Γ. Λάμπρου, 2008, Ιστορία του Κυπριακού -Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία -1960 – 2008, Αθήνα, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ. 132 και Π. Τζερμιας, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 580

35 Τ. Χατζηδημητρίου, 2023, Κυπριακή Δημοκρατία 1964 – 1967 – Από την Στρατιωτικοποίηση στη Στρατοκρατία, Το Κυπριακό και ο ελληνικός Λαβύρινθος, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, σελ. 184-191 και Μ. Firat, Ιαν. 2012, Οι ΤουρκοΕλληνικές Σχέσει και το Κυπριακό, επιστημονική επιμέλεια Αλέξης Ηρακλείδης, εκδ. Σιδέρης, σελ. 157

στελέχη και ο διοικητικός μηχανισμός αποτελείτο από Έλληνες Αξιωματικούς[36], τον έλεγχο της Μεραρχίας και την παρουσία της Ελληνικής Δύναμης Κύπρου (ΕΛΔΥΚ). Η επέμβαση στον θύλακα Κοκκίνων – Μανσούρας[37], αποτελεί την πρώτη οργανωμένη προσπάθεια του ΕλληνοΚυπριακού στρατεύματος[38] και οδήγησε στους βομβαρδισμούς της Τυλληρίας[39] από την Τουρκική αεροπορία. Ακολούθησε η διαπίστωση της Κυπριακής κυβέρνησης ότι έχει απολέσει τον έλεγχος της Εθνικής Φρουράς[40] η οποία συνοδεύτηκε από την προσπάθεια του προέδρου να ανακτήσει την πρωτοκαθεδρία και να περιορίσει την εξ Ελλάδος επιρροή. Αυτό με τη σειρά του οδήγησε στην κρίση των Σοβιετικών πυραύλων[41]. Τέλη 1966 φτάνουν στην Κύπρο προς ενίσχυση της αστυνομίας και των δημοκρατικών δυνάμεων τα Τσεχοσλοβακικά όπλα[42]. Η άφιξη των όπλων αποκαλύπτεται και η Κυπριακή κυβέρνηση ευρισκόμενη προ ασφυκτικών πιέσεων εκπορευόμενων εκ του εθνικού κέντρου και του στρατηγού Γρίβα που ισχυρίζονταν ότι τα όπλα είχαν σκοπό να στοχοποιήσουν τα ενωτικά στοιχεία που αντιπολιτεύονταν τον Μακάριο, αναγκάστηκε και στις δύο περιπτώσεις να υποχωρήσει. Ο Ελληνικός παρεμβατισμός κατά την παραπάνω περίοδο συνεχώς διογκώνεται.
Η παρούσα περίοδος ολοκληρώνεται με την άνοδο της στρατιωτικής δικτατορίας Παπαδόπουλου στην Ελλάδα στις 21 Απριλίου 1967.

Τρίτη περίοδος: Απριλιανή δικτατορία

Η τρίτη κατά σειρά περίοδος της ανεξάρτητης Κυπριακής ιστορίας, χαρακτηρίζεται από τη δικτάτορα Παπαδόπουλου και χρονικά περιλαμβάνει τα έτη 1967 και την άνοδο της Απριλιανής χούντας στην εξουσία της Ελλάδας, μέχρι την ανατροπή και την αντικατάστασή της από την χούντα Ιωαννίδη τον Νοέμβριο του 1973. Η επταετής περίοδος της ελληνικής χούντας αποτελεί μελανό σημείο για την ιστορία του Κυπριακού κράτους. Δεν πρέπει να θεωρείται τυχαίο ότι η χούντα

36 Α. Χρυσοστόμου, Καθημερινή, Τσεχοσλοβακικά όπλα στην Κύπρο, 20 Μαρ. 2017, https://www.kathimerini.gr/world/901206/tsechoslovakika-opla-stin-kypro/

37 Α. Χρυσοστόμου, 2013, Από τον Κυπριακό Στρατό μέχρι και τη δημιουργία της Εθνικής Φρουράς, σελ. 376 και Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ.142-147

38 Π. Τζερμιας, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 575

39 Π. Τζερμιας, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 585 και Euronews, 55 χρόνια από τους βομβαρδισμούς της Τηλλυρίας, 8 Αυγ. 2019, https://gr.euronews.com/2019/08/08/55-xronia-apo-tous-vomvardismous-tis-tillyrias-kypros-tourkikos-stratos-napalm

40 Τ. Χατζηδημητρίου, 2023, Κυπριακή Δημοκρατία 1964 – 1967 – Από την Στρατιωτικοποίηση στη Στρατοκρατία, Το Κυπριακό και ο ελληνικός Λαβύρινθος, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, σελ. 245-248 και Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 154

41 Α. Παπαχελάς, 2017, Ο Βιασμός της Ελληνικής Δημοκρατίας, εκδ. Εστία, σελ. 163-165

42 Λ. Ιεροδιακόνου, 1975, Το Κυπριακό Πρόβλημα -Πορεία προς την Χρεωκοπία, εκδ. Παπαζήση, σελ 401-402 και Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 113

κατέρρευσε μόνο αφού έσπειρε τον όλεθρο και την καταστροφή στην Κύπρο[43].
Στα πλαίσια της παρούσης περιόδου, η Κυπριακή κυβέρνηση κλήθηκε να αντιμετωπίσει την απώλεια του ελέγχου της Εθνικής Φρουράς, η οποία αν και έγινε έντονα αντιληπτή από την προηγούμενη περίοδο, κατά τη δικτατορία Παπαδόπουλου η κατάσταση φάνηκε να ξεφεύγει πέρα από κάθε όριο. Στο πλαίσιο της απώλειας του ελέγχου πρέπει να σημειωθεί ότι κρατήθηκε μια αδικαιολόγητα παθητική στάση μέσα από την οποία διαφαίνεται ότι η Κυπριακή πολιτεία επαναπαύεται και καθίσταται σαφής η μη πρόθεση ανάκτησης του ελέγχου του στρατιωτικού σώματος. Μια πιθανή εξήγηση είναι η προσδοκία ενίσχυσης της Κυπριακής άμυνας σε περίπτωση κρίσης, ή η πιθανότητα ότι η Αθήνα θα ανοίγε πολεμικό μέτωπο με τον κοινό εχθρό. Ενδεικτικά συμβάντα της παραπάνω περιόδου αποτελούν η επέμβαση της Εθνικής Φρουράς στο χωρίο Κοφίνου[44], η ανάκληση της μεραρχίας[45], η συνεχής υπόσκαψη του κυπριακού κράτους από κύκλους του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς (ΓΕΕΦ)[46], η απόπειρα δολοφονίας του προέδρου Μακαρίου, η δολοφονία του πρώην υπουργού Εσωτερικών Πολύκαρπου Γιωρκάτζη[47] που αποδίδεται σε συγκεκριμένο Έλληνα αξιωματικό[48], τα αναβληθέντα Ελληνικά πραξικοπήματα του 1972[49] και 1973[50]. Σε επίπεδο παραστρατιωτικών οργανώσεων η δημιουργία του Εθνικού Μετώπου[51] και της ΕΟΚΑ Β[52] συντέλεσαν στην περαιτέρω αποσταθεροποίηση της κατάστασης και

43 Π. Τζερμιάς, 2004, Γλυκείας Χώρας Ιστόρηση – Η Κύπρος, Από την Αρχαιότητα ως την Ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πρώτη έκδοση, εκδ. Σιδέρης, τόμ. Β', σελ. 722

44 Μ. Χατζηδάκης, 2018, Η Προβοκάτσια της Κοφίνου, εκδ. Πελασγός, Α' έκδοση, σελ. 92-102, Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 131, 119-125 & 129-134 και Π. Τζερμιας, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 642

45 Π. Τζερμιας, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 644, Β. O'Malley & I. Caig, Η Συνωμοσία της Κύπρου – ΗΠΑ Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή, εκδ. Σιδέρης, σελ, 235-236

46 Γ. Κληρίδης, 1991, Η κατάθεσή μου, εκδ. Αλήθεια, τομ. 4, σελ. 51 και Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 157-160 και Ν. Κουνινιώτης, 2012, Επτά μήνες για το πραξικόπημα και την εισβολή, Αθήνα, εκδ. Ποταμός, σελ. 70

47 Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ.313-317 και Π. Τζερμιάς, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 679-680 και Β. O'Malley & I. Caig, Η Συνωμοσία της Κύπρου – ΗΠΑ Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή, εκδ. Σιδέρης, σελ, 245

48 Β. O'Malley & I. Caig, Η Συνωμοσία της Κύπρου – ΗΠΑ Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή, εκδ. Σιδέρης, σελ, 245

49 Π. Τζερμιας, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 688

50 Χ. Χαραλαμπόπουλος, 1992, «Περιμένοντας τον Αττίλα», εκδ. Εστία, σελ. 10

51 Η δημιουργία του «Μετώπου» χρονολογείται στο τέλος του 1968 αλλά έγινε επίσημα γνωστή στις αρχές του 1969 κατά την επίθεση προς τον τότε αρχηγό της Αστυνομίας Χαρ. Χασάπη.
Εγκυκλοπαίδεια Πολυγνώση: http://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=3376&-V=limmata

52 Γ.μΛάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ. 317 και Π. Τζερμιάς, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 664, 671-676

στην καλλιέργεια εθνικού διχασμού. Μια νέα προσπάθεια εισαγωγής Τσεχοσλοβακικών όπλων προσέκρουσε στην Ελληνική Χούντα[53]. Η δημιουργία του Εφεδρικού Σώματος[54] της κυπριακής αστυνομίας τον Απρίλιο του 1973[55] αποτέλεσε την μοναδική ίσως αντίδραση του Κυπριακού κράτους έναντι των παράνομων ενεργειών της τρομοκρατικής οργάνωσης ΕΟΚΑ Β', και του Ελληνικού πραξικοπήματος της Αθηναϊκής χούντας[56].

Τέταρτη περίοδος: Από τη Χούντα Ιωαννίδη στον Αττίλα

Τα γεγονότα του Πολυτεχνείου[57] οδήγησαν στην επίσπευσή της ανατροπής Παπαδόπουλού και έφεραν τον αόρατο δικτάτορα Δ. Ιωαννίδη να κινεί από το παρασκήνιο τα νήματα της Ελληνικής Κυβερνήσεως. Η Κύπρος εισέρχεται σε μια ιστορικά σκοτεινή περίοδο η οποία αν και πολύ σύντομη χρονικά έμελλε να είναι και καθοριστική για το μέλλον της. Η δικτατορία Ιωαννίδη, που δεν θα διαρκέσει παρά ελάχιστους μήνες αρχίζει στις 25 Νοεμβρίου 1973 και θα ολοκληρωθεί 24 Ιουλίου 1974[58] με την επιστροφή Καραμανλή στην Ελλάδα. Παρά τη σύντομη διάρκειά, οι συνέπειες της εξακολουθούν να είναι ακόμα και σήμερα ορατές. Το άφρον πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου[59] έδωσε στην Τουρκία την χρυσή ευκαιρία που αναζητούσε για να επιστρέψει επί κυπριακού εδάφους[60] ενώ ταυτόχρονα αποδείχθηκε πόσο ανεδαφικά ήταν τα στρατιωτικά σχέδια που εκπονήθηκαν για την ασφάλεια της Κύπρου από τους ιθύνοντες των Αθηνών.
Η κατάρρευση της κυπριακής άμυνας[61] σε όλα τα επίπεδα ήταν εμφανής, ενώ θεωρείται αποδεκτό ότι η Τουρκία είχε τη δυνατότητα να καταλάβει ολόκληρο το νησί. Από τακτικής απόψεως η καταστροφή του πραξικοπήματος και η ήττα της εισβολής[62] θα έπρεπε να οδηγήσουν σε ολική

53 Τζερμιας Π., Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 684-687
54 Περισσότερα για το Εφεδρικό σώμα: Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια και Πολυγνώση: http://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=13612&-V=limmata
55 Εφεδρικό Σώμα, πληροφορίες από εγκυκλοπαίδεια Πολυγνωση: Πανταζής Παντελάκης http://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=47859&-V=limmata
56 Π. Τζερμιας, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 697
57 Α. Δοξιάδης, Protagon.gr, 11 Νοε. 2019, Το Πολυτεχνείο: αλήθεια, μύθος και παραμύθια https://www.protagon.gr/apopseis/editorial/to-polytexneio-alitheia-mythos-kai-paramythia-44341942115
58 Μηχανή του Χρόνου, https://www.mixanitouxronou.gr/i-choynta-toy-ioannidi/
59 Ν. Κρανιδιώτης, 1985, Ανοχύρωτη Πολιτεία – Κύπρος 1960 – 1974, εκδ. Εστία, τόμ. Β', σελ. 382 και Δ. Καρδιανού, 1976, Ο Αττίλας πλήττει την Κύπρο, εκδ. Λαδιά, σελ. 29 και Π. Τζερμιάς, 2004, Γλυκείας Χώρας Ιστόρηση – Η Κύπρος, Από την Αρχαιότητα ως την Ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πρώτη έκδοση, εκδ. Σιδέρης, τόμ. Β', σελ. 899, 719 και Ν. Ψαρουδάκη, 1988, Η Κυπριακή Τραγωδία χωρίς Μάσκα, εκδ. Χριστιανική Δημοκρατία, Αθήνα, σελ. 292
60 Π. Τζερμιάς, 2004, Γλυκείας Χώρας Ιστόρηση – Η Κύπρος, Από την Αρχαιότητα ως την Ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πρώτη έκδοση, εκδ. Σιδέρης, τόμ. Β', σελ. 721
61 Π. Ιεροδιακόνου, Εθνική Φρουρά, Λευκωσία, εκδ. Κυπροπαίδεια, σελ. 244-245,
62 Ζ. Κωτούλα, 1995, Κύπρος και Στρατηγική του Ελληνισμού, ομιλία Δ. Συλλούρη, εκδ. Γνώση, σελ. 45

αναθεώρηση του στρατιωτικού δόγματος της δημοκρατίας και ταυτόχρονα το υπουργείο άμυνας θα έπρεπε να προχωρήσει στην υιοθέτηση νέων ολιστικών προσαρμοσμένων στρατηγικών για τις ανάγκες κάθε περίστασης που άπτονται της Κυπριακής άμυνας. Παρά την πανωλεθρία του 1974, η στρατιωτική πολιτική που ακολούθησε η Κυπριακή Δημοκρατία ουδόλως μεταβλήθηκε και συνεχίζει να ακολουθεί αβασάνιστα το ίδιο αποτυχημένο μοντέλο μέχρι σήμερα. Η εγκατάλειψη της Κύπρου από την Ελλάδα – αν και αναμενόμενη – θα έπρεπε να προβληματίσει ως προς την ορθότητα της μέχρι τότε ακολουθούμενης πολιτικής. Η ανάθεση της Κυπριακής άμυνας στην Ελλάδα αποδείχθηκε λανθασμένη καθώς από τις τάξεις του Ελληνικού Στρατού προήλθε το προδοτικό πραξικόπημα[63] που οδήγησε στην Τουρκική εισβολή. Η σύνδεση μεταξύ των δύο γεγονότων είναι αδιαμφισβήτητη αφού χωρίς πραξικόπημα, δεν θα υπήρχε τουρκική εισβολή[64]. Και ενώ κάθε σώφρων πολιτικός θα επιχειρούσε να αναθεωρήσει την ακολουθούμενη πολιτική ώστε να μειώσει τους κινδύνους που ελλοχεύουν, οι Κύπριοι πολίτικοι, όχι μόνο δεν έλαβαν τολμηρές αποφάσεις για να διορθώσουν την κατάσταση, αλλά συνέχισαν ακολουθώντας την ίδια συνταγή που οδήγησε στην απόλυτη καταστροφή.

Πέμπτη περίοδος: Από τον Αττίλα στο φιάσκο των S-300

Με την ολοκλήρωση της δεύτερης φάσης της Τουρκικής εισβολής, η Κύπρος απώλεσε το 37%[65] της επικράτειάς της. Ανάμεσα στις περιοχές που χάθηκαν ήταν και η πόλη της Αμμόχωστου την οποία το ΓΕΕΦ κατόπιν εντολής προερχόμενη εξ Αθηνών[66] παρέδωσε αμαχητί στον Τουρκικό στρατό χωρίς να κρατήσει έστω και τυπικά τα προσχήματα ζητώντας την γνώμη του προεδρεύοντα Γ. Κληρίδη[67]. Καμία ευθύνη δεν αναζητήθηκε από τους υπεύθυνους ενώ ο πρόεδρος Μακάριος έσπευσε να παραχωρήσει «κλάδο ελαίας»[68] σε Έλληνες και Κύπριους που πρωτοστάτησαν στην συμφορά του πραξικοπήματος και της εισβολής.

Σε μία ευνοούμενη πολιτεία θα ήταν αναμενόμενο να απομακρυνθούν από τις θέσεις τους οι πρωτεργάτες της συμφοράς, να συλληφθούν και να δικαστούν. Παρ' όλα αυτά οι υπεύθυνοι όχι μόνο έφυγαν ανενόχλητοι από την Κύπρο – ας μην ξεχνάμε την ύπαρξη του στρατιωτικού ζητήματος[69] – αλλά δεν κλήθηκαν ποτέ να δώσουν εξηγήσεις για τις πράξεις τους. Κι ενώ θα

63 Ν. Κρανιδιώτης, 1985, Ανοχύρωτη Πολιτεία – Κύπρος 1960 – 1974, εκδ. Εστία, τόμ. Β', σελ. 382 και Καρδιανού, 1976, Ο Αττίλας πλήττει την Κύπρο, εκδ. Λαδιά, σελ. 29 και Π. Τζερμιας, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Β', εκδ. Libro, σελ. 823

64 Ν. Ψαρουδάκη, 1988, Η Κυπριακή Τραγωδία χωρίς Μάσκα, εκδ. Χριστιανική Δημοκρατία, Αθήνα, σελ. 292

65 Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία, Αθήνα, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ. 614

66 Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία, Αθήνα, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ. 603

67 Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία, Αθήνα, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ. 604

68 Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία, Αθήνα, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ. 666

69 Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 103-105

ανέμενε κανείς ότι η διοίκηση της Εθνικής Φρουράς ως πρώτο βήμα αποκατάστασης του ελέγχου, θα περνούσε στα χέρια ενός Κύπριου αξιωματικού που πληρούσε τα προσόντα όπως για παράδειγμα ο Γεώργιος Αζίνας, η κυπριακή κυβέρνηση πέραν κάθε πολιτικής λογικής επιλέγει για ακόμα μια φορά μη κύπριο αξιωματικό[70]. Οι επιλογές της κυπριακής ηγεσίας ακόμα και μετά την ολέθρια καταστροφή εξακολουθούν να ευθυγραμμίζονται με το δόγμα Γρίβα[71] που θέλει την άμυνα της Κύπρου να ελέγχεται απόλυτα από την Αθήνα[72] χωρίς η χώρα να μπορεί να λαμβάνει αποφάσεις στρατιωτικού περιεχομένου αλλά να είναι υποχρεωμένη να περιορίζεται σε δευτερεύοντα ζητήματα όπως τα μισθολογικά[73].

Κι όμως οι καταστροφικές συνέπειες της Κυπριακής στρατιωτικής εξάρτησης από την Ελλάδα θα επανεμφανιστούν με αφορμή το πολυδιαφημιζόμενο Δόγμα του ενιαίου αμυντικού χώρου. Η δημιουργία ενός κοινού μετώπου απέναντι στην τουρκική προκλητικότητα δεν ήταν κάτι νέο αφού θεωρητικά ίσχυε κατά τη διάρκεια της Τουρκικής εισβολής και τα πλάνα αμύνης που συντάχθηκαν προνοούσαν Ελληνική υποστήριξη με αποστολή αεροπλάνων και υποβρυχίων[74]. Στην πράξη το δόγμα απέτυχε πλήρως το 1974[75]. Παρόλα αυτά η κυβέρνηση του νησιού, επιλέγει να ακολουθεί την ίδια δοκιμασμένη και πλήρως αποτυχημένη στρατιωτική πολιτική. Έτσι ευρισκόμενη σε συνεννόηση με τον υπουργό άμυνας της Ελλάδος Γεράσιμο Αρσένη και κατόπιν εισηγήσεως των στρατιωτικών επιτελείων των δύο χωρών αποφάσισε να προχωρήσει στην προμήθεια των πυραύλων S300[76] για την αντιαεροπορική κάλυψη του νησιού. Με την αλλαγή κυβέρνησης στην Ελλάδα τον Νοέμβριο του 1996 η Κυπριακή κυβέρνηση για ακόμα μια φορά αναγκάστηκε εις άτακτο υποχώρηση μετά την αλλαγή στάσης της κυβέρνησης Σημίτη[77] ο οποίος μετά την κρίση των

70 Χ. Χρυσάνθου, 2020, «Απεσοβήθη τελικώς ο κίνδυνος... » εκδ. Επιφανίου, σελ. 296

71 Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ.529 και Λ. Ιεροδιακόνου, 1975, Το Κυπριακό Πρόβλημα – Πορεία προς την Χρεωκοπία, εκδ. Παπαζήση, σελ 401

72 Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ.225 και Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 103

73 Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 111

74 Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 215 και 217-218 και 556

75 *Σημείωση: «Από το 1964, όταν πρωθυπουργός της Ελλάδας ήταν ο Γεώργιος Παπανδρέου, διακηρύχτηκε ότι Ελλάδα και Κύπρος αποτελούσαν ενιαίο αμυντικό χώρο».* Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία, Αθήνα, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ. 556

76 Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 335-339 και Γ. Αρσένης, Η Γεωστρατηγική σημασία του δόγματος του ενιαίου αμυντικού χώρου Ελλάδας – Κυπρου (στην έκδοση «Κύπρος: Γεωπολιτικές εξελίξεις στον 21ο αιώνα», The monthly review imprint, 2009 και στο διαδίκτυο http://www.garsenis.gr/%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF-%CE%B3%CE%B5%CF%81-%CE%B1%CF%81%CF%83%CE%B5%CE%BD%CE%B7-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%B9%CF%84%CE%BB%CE%BF-%CE%B7-%CE%B3%CE%B5%CF%89%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1/ (ενεργό 22 Φεβ. 2024)

77 Ο κύπριος υπουργός Άμυνας Γιαννάκης Ομήρου σε συνέντευξή του τον Οκτώβριο του 2014 ανέφερε σχετικά με το θέμα της ματαίωσης της έλευσης των πυραύλων S-300 τα ακόλουθα:
Η ματαίωση της έλευσης των πυραύλων προήλθε καθαρά από πρωτοβουλία της Ελληνικής κυβέρνησης και ειδικότερα του πρωθυπουργού Κώστα Σημίτη. Αυτό έγινε σε συνάντηση αντιπροσωπειών των κυβερνήσεων

Ιμίων[78] επέλεξε να ακολουθήσει διαφορετική εξωτερική πολιτική έναντι της Τουρκίας. Μια εύλογη απορία που προκύπτει είναι πως μια χώρα που διαχρονικά αδυνατεί να υπερασπιστεί την επικράτειά της θα τρέξει προς βοήθεια μιας τρίτης χώρας όταν ο κίνδυνος ελλοχεύει και για την ίδια. Η ματαίωση της έλευσης των πυραύλων σήμανε τον ενταφιασμό του Ενιαίου Αμυντικού Δόγματος[79] αφού έγινε πλέον αντιληπτό το ανεδαφικό του εγχειρήματος της σύζευξης Ελληνικής και Κυπριακής άμυνας[80].

Έκτη περίοδος: Από το φιάσκο των S-300 στο σήμερα

Η τελευταία περίοδος αφορά την σύγχρονη περίοδο μετά το φιάσκο της έλευσης των πυραύλων στην Κύπρο. Χαρακτηριστικά της περιόδου η συνέχιση του στρατιωτικού ελέγχου της Κυπριακής άμυνας από την Αθήνα. Η έκρηξη στο Μαρί[81] που ανακίνησε το στρατιωτικό ζήτημα καθώς ο τότε αρχηγός ΓΕΕΦ Πέτρος Τσαλικής[82] εγκατέλειψε άρον – άρον την χώρα και αρνήθηκε να λογοδοτήσει ενώπιον των Κυπριακών δικαστικών αρχών[83]. Ένα πρόσθετο μελανό σημείο στο Κυπριακό στρατιωτικό χάος ήταν πρόσφατη η ανάληψη της αρχηγίας του ΓΕΕΦ από τον

Κύπρου και Ελλάδας το Νοέμβριο του 1998 στην Αθήνα. Σε εκείνη τη συνάντηση επικράτησε φοβερή ένταση, που προς στιγμή φοβήθηκα, ότι η σύσκεψη θα τιναζόταν στον αέρα. Ο Κ. Σημίτης έθεσε ευθέως θέμα ματαίωσης της εγκατάσταση των πυραύλων στην Κύπρο, αλλά αρνήθηκε να δώσει γραπτώς την πρότασή του, όπως το ζήτησε ο κ. Κληρίδης, ο οποίος αργότερα, ως γνωστό ανέλαβε την ευθύνη για τη μη εγκατάσταση των πυραύλων. Πηγές: Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 339 και Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία 1960 – 2008, Αθήνα, εκδ. Πάργα, σελ. 700 και Hellas Journal, Γ. Ομήρου, Ο καυγάς δύο "φίλων" για τους S-300: Όταν ο Κληρίδης άφησε υπόνοιες για "προδοσία", Σημίτη, 25 Δεκ. 2018 https://hellasjournal.com/2018/12/o-kaygas-dyo-quot-filon-quot-gia-toys-s-300-otan-o-kliridis-afise-yponoies-gia-quot-prodosia-quot-simiti/ και International Herald Tribune, Joseph Fitchett, 30 Δεκ. 1998, Island Greeks Defuse Tension With Turkey Over Russian S-300s: Deployment Of Missiles Is Scrapped By Cyprus http://web.archive.org/web/20080514181641/http://www.iht.com/articles/1998/12/30/cyprus.t.php

78 Α. Παπαχελάς, Το Βήμα, Τι συνέβη τη νύχτα των Ιμίων, 24 Νοεμβρίου 2008 και Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 339-340

79 Σημερινή, Χαραλαμπίδης, Η κατάρα των S-300 και το «νεκροταφείο όπλων» της Ουκρανίας https://simerini.sigmalive.com/article/2022/12/25/e-katara-ton-s-300-kai-to-nekrotapheio-oplon-tes-oukranias/ και Γ. Αρσένης, Η Γεωστρατηγική σημασία του δόγματος του ενιαίου αμυντικού χώρου Ελλάδας – Κυπρου (στην έκδοση «Κύπρος: Γεωπολιτικές εξελίξεις στον 21ο αιώνα», The monthly review imprint, 2009 και στο διαδίκτυο http://www.garsenis.gr/%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF-%CE%B3%CE%B5%CF%81-%CE%B1%CF%81%CF%83%CE%B5%CE%BD%CE%B7-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%B9%CF%84%CE%BB%CE%BF-%CE%B7-%CE%B3%CE%B5%CF%89%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1/ (ενεργό 22 Φεβ. 2024)

80 Το 2008 ο κύπριος Υπουργός Άμυνας Κώστας Παπακώστας χαρακτήρισε το Ενιαίο Αμυντικό Δόγμα ως «πυροτέχνημα άνευ ουσίας». Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 343 και περιοδικό Άμυνα και Τεχνολογία, Νοέμβριος 2008, άρθρο του Μ. Καλατζή σελ. 34.

81 Π. Πολυβίου, Πόρισμα μονομελούς ερευνητικής επιτροπής για τη διεξαγωγή έρευνας σχετικά με την έκρηξη που επισυνέβη την 11 Ιουλίου 2011 στη Ναυτική Βάση «Ευάγγελος Φλωράκης» στο Μαρί, 30 Σεπτεμβρίου 2011, πόρισμα: https://media.philenews.com/porisma.pdf

82 Βιογραφικό του Αντιστράτηγου Πέτρου Τσαλικίδη όπως δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα της Εθνικής Φρουράς: http://web.archive.org/web/20100303035421/http://www.army.gov.cy/?page_id=1013

83 Sigmalive.com, 18 Μαΐου 2012, Δίκη μετ' εμποδίων για το Μαρί – κλειδί στη συνέχιση της διαδικασίας ο Τσαλικίδης https://www.sigmalive.com/archive/news/local/490530 και Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 394-395

Αντιστράτηγο Γεώργιο Τσιτσικώστα (2023). Η συγκεκριμένη επιλογή επιβλήθηκε από την Αθήνα στην Λευκωσία χωρίς να συνεπάγεται ότι το συγκεκριμένο πρόσωπο ήταν η ιδανικότερη επιλογή για το αξίωμα. Η επιλογή του δεν βασίστηκε σε αξιοκρατικά κριτήρια, δηλαδή του ικανότερου μεταξύ των πολλών[84] αφού επιλέχτηκε και επιβλήθηκε από Αθηναϊκούς κύκλους. Η Λευκωσία προσπάθησε να αντιδράσει ζητώντας λίστα με τρία προτεινόμενα πρόσωπα προκειμένου να επιλέξει για να συναντήσει την αντίδραση της Αθήνας[85]. Στους διαδρόμους του ΓΕΕΦ εκείνες τις ημέρες κυκλοφόρησαν ανέκδοτα για την συγκεκριμένη υπόθεση τα οποία τόνιζαν την τραγικότητα της κατάστασης[86].

Ανατρέχοντας στην ιστορία, εντοπίζουμε παραδείγματα παρόμοιων περιστατικών όπου η Αθήνα επιβάλλει άτομο της επιλογής της στην ηγεσία των Κυπριακών Ενόπλων Δυνάμεων. Ένα παραπλήσιο περιστατικό συντελείται στο μακρινό 1966 με την προσπάθεια της Κυπριακής κυβέρνησης να αντικαταστήσει τον Ηλία Πρόκο κατά τη λήξη της θητείας του, με τον στρατηγό Ιωάννη Γεννηματά. Ωστόσο, η επιλογή της Κυπριακής κυβέρνησης απορρίφθηκε από την Αθήνα, η οποία επέβαλε τελικά τον διορισμό του Αντιστράτηγου Γεώργιου Μορώνη[87]. Και ακόμα πιο πίσω αν ανατρέξει κανείς διαπιστώνει την έντονη διαμάχη Αθηνών – Λευκωσίας για τον διορισμό του αρχηγού των Κυπριακών δυνάμεων και την υπαγωγή του στο Κυπριακό Υπουργείο Άμυνας. Τα πρώτα σημάδια προστριβής εμφανίστηκαν με την ανάθεση της ανώτατης στρατιωτικής των επί Κύπρου ενόπλων δυνάμεων στον στρατηγό Γρίβα χωρίς προηγούμενη ενημέρωση της Κυπριακής πολιτικής ηγεσίας. Ακόμα και «ο Έλληνας υπουργός Άμυνας Κωστόπουλος παραδεχόταν μεν, πως η Κύπρος ως ανεξάρτητο κράτος είχε «τυπικά» δίκιο, «δικαιολογούσε» όμως την αρνητική ελλαδική στάση με αναφορά στην «ιδιόρρυθμη κατάσταση» στο νησί και στους «αδιάσπαστους εθνικούς δεσμούς Ελλάδας και Κύπρου»»[88]

Όπως καταδεικνύεται από τα παραπάνω, ο απόλυτος έλεγχος των Αθηνών μέσω του ΓΕΕΘΑ επί του στρατεύματος της Κυπριακής Δημοκρατίας παραμένει αδιαμφισβήτητος μέχρι σήμερα. Η

84 Π. Σαββίδη, Θεσμικές αδυναμίες στην Κυπριακή Άμυνα, Ο Φιλελεύθερος, Κυρ. 9 Απριλίου 2023.

85 Πρώτο Θέμα, Μ. Καλατζής, 26 Αυγ. 2023, Κύπρος: «Μουρμούρα» για τον νέο αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς, https://www.prototothema.gr/greece/article/1405856/kupros-mourmoura-gia-ton-neo-arhigo-tou-genikou-epiteleiou-ethnikis-frouras/

86 Τις τελευταίες ημέρες κυκλοφορεί ως ανέκδοτο στους στρατιωτικούς κύκλους στη Λευκωσία, ότι όταν ζητήθηκε από το υπουργείο Εθνικής Άμυνας στην Ελλάδα να στείλει κατάλογο με τρία ονόματα αξιωματικών, ο κατάλογος ήταν ο εξής: «1. Τσιτσικώστας 2. Τσιτσικώστας 3. Τσιτσικώστας».
Πρώτο Θέμα, Μ. Καλατζής, 26 Αυγ. 2023, Κύπρος: «Μουρμούρα» για τον νέο αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς, https://www.prototothema.gr/greece/article/1405856/kupros-mourmoura-gia-ton-neo-arhigo-tou-genikou-epiteleiou-ethnikis-frouras/

87 Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 112

88 Στα εισαγωγικά ακριβής αντιγραφή από το βιβλίο: Τζερμιας Π., Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 631

Αθήνα έχει τη δύναμη να επιβάλλει στην Κύπρο τις αποφάσεις της στερώντας το δικαίωμα της Λευκωσίας να χαράξει ανεξάρτητη στρατιωτική πολιτική. Όπως προαναφέρθηκε η αρχηγεία των Ελληνοκυπριακών δυνάμεων[89] είναι το κύριο μέσο εξουσίας που χρησιμοποιεί η Αθήνα διορίζοντας κάθε φορά τον εκάστοτε αρχηγό του ΓΕΕΦ[90]. Η τυφλή αποδοχή, ακόμα και σήμερα, των προτεινόμενων αρχηγών της Εθνικής Φρουράς από την κυπριακή ηγεσία επιβεβαιώνει τον ελληνοκεντρικό χαρακτήρα αλλά και τον ηγεμονισμό που ασκούν οι Ελληνικές ένοπλες δυνάμεις στην κυπριακή εθνοφρουρά. Τα όρια του παραπάνω ηγεμονισμού φτάνουν μέχρι την δυνατότητα να αποφασίζει και να επιβάλλει η Ελλάδα το είδος του εξοπλισμού που θεωρεί κατάλληλο για την ασφάλεια του νησιού. Αυτό έγινε στην περίπτωση των S300 όπου κατόπιν υποδείξεως του ΓΕΕΘΑ η Κύπρος προχώρησε στην παραγγελία των πυραύλων[91]. Αργότερα, η πολιτική ηγεσία της Ελλάδας αποφάσισε να αλλάξει πολιτική έναντι της Τουρκίας και επέβαλε στην Κυπριακή κυβέρνηση να ακυρώσει την έλευση των πυραύλων[92]. Με την ίδια ελαφρότητα που ωθήθηκε η Κύπρος στην αγορά του οπλικού συστήματος μερικούς μήνες αργότερα κατόπιν απαίτησης του Έλληνα πρωθυπουργού αναγκάστηκε να ανακαλέσει την απόφασή της προμήθειας των πυραύλων. Θα πρέπει κατά συνέπεια η στρατιωτική πολιτική της Κύπρου να εναρμονίζεται με τις εκάστοτε πολιτικές βουλές των Ελληνικών κυβερνήσεων οι οποίες μεταβάλλονται ανάλογα με τα γεωπολιτικά συμφέροντα και ενίοτε από την συγκυριακή πολιτική που επιθυμεί να ασκήσει κάθε Ελληνική κυβέρνηση.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η πλήρης αδυναμία της Κύπρου να χαράξει αυτόνομη πολιτική στον στρατιωτικό τομέα στην αναφερθείσα – παρούσα – περίοδο. Αυτό με τη σειρά του οδηγεί τη χώρα σε στρατιωτική ασφυξία αφού οι στρατιωτικές επιλογές περιορίζονται σε όσες έχουν τη σύμφωνη γνώμη της έξωθεν διορισμένης διοίκησης της Εθνικής Φρουράς και κατά συνέπεια του

89 Ο όρος «Ελληνοκυπριακές Δυνάμεις» αναφέρεται στην Εθνική Φρουρά, η οποία υπόκειται στον άμεσο έλεγχο της Αθήνας και πρέπει να διαχωρίζεται από τον συνταγματικά κατοχυρωμένο Κυπριακό Στρατό στον οποίο απαγορεύεται η συμμετοχή μη κύπριων πολιτών. Αυτό ισχύει πέρα από τη διαχρονική «δημιουργική ασάφεια» που το κυπριακό κράτος προσπαθεί να δημιουργήσει, παρουσιάζοντας την Εθνική Φρουρά ως τον νόμιμο στρατό της δημοκρατίας, και Π. Τζερμιας, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 575 «Στις 20 Απριλίου 1964, ανέλαβε την διοίκηση της Εθνικής Φρουράς, δηλαδή του (ελληνο)κυπριακού στρατού, που εκπαιδεύονταν από Ελλαδίτης αξιωματικούς, ο Ελλαδίτης αντιστράτηγος Γεώργιος Καραγιάννης»

90 Λ. Ιεροδιακόνου, 1975, Το Κυπριακό Πρόβλημα – Πορεία προς την Χρεωκοπία, εκδ. Παπαζήση, σελ 401

91 Hellas Journal, Γ. Ομήρου, Ο καυγάς δύο "φίλων" για τους S-300: Όταν ο Κληρίδης άφησε υπόνοιες για "προδοσία", Σημίτη, 25 Δεκ. 2018 https://hellasjournal.com/2018/12/o-kaygas-dyo-quot-filon-quot-gia-toys-s-300-otan-o-kliridis-afise-yponoies-gia-quot-prodosia-quot-simiti/ και Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 339-340

92 Hellas Journal, Γ. Ομήρου, Ο καυγάς δύο "φίλων" για τους S-300: Όταν ο Κληρίδης άφησε υπόνοιες για "προδοσία", Σημίτη, 25 Δεκ. 2018 https://hellasjournal.com/2018/12/o-kaygas-dyo-quot-filon-quot-gia-toys-s-300-otan-o-kliridis-afise-yponoies-gia-quot-prodosia-quot-simiti/ και Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία 1960 – 2008, Αθήνα, εκδ. Πάργα, σελ. 700

Ελληνικού υπουργείου Εθνικής Αμύνης. Η πλήρης στρατιωτική αποσύνδεση Ελλάδας – Κύπρου αποτελεί επιτακτική ανάγκη προκειμένου η Κυπριακή Δημοκρατία να ανακτήσει τον έλεγχο του στρατεύματος της και να αποκτήσει τη δυνατότητα να χαράξει μια έστω και υποτυπώδη στα αρχικά στάδια αμυντική πολιτική. Στόχος είναι η μη επανάληψη των γεγονότων του 1974 αλλά και των συνθηκών που οδήγησαν σε αυτά. Όπως αναπτύχθηκε παραπάνω η Ελλάδα ως στρατιωτικός εταίρος δεν αποτελεί αξιόπιστη επιλογή στην οποία η Κύπρος μπορεί να βασιστεί σε περίπτωση ανάγκης. Άλλωστε οι στρατιωτικές δυνατότητές της είναι περιορισμένες και είναι αυτονόητο ότι σε περίπτωση εμπλοκής θα προτιμήσει να διοχετεύσει όλες τις δυνάμεις της στην προάσπιση της επικράτειάς της. Υπό αυτές τις συνθήκες η Κύπρος θα βρεθεί στρατιωτικά εκτεθειμένη για δεύτερη φορά. Όπως αναφέρει ο υπουργός άμυνας της Ελλάδας Γεράσιμος Αρσένης η πικρή εμπειρία του '74 έχει αφήσει βαθιές και ανοικτές πληγές[93]. Ιδανικότερη λύση φαντάζει η πλήρης αυτονομία μεταξύ των δύο στρατευμάτων και ο πλήρης έλεγχος της Εθνικής Φρουράς από το Κυπριακό Υπουργείο Άμυνας, την επιτροπή άμυνας της βουλής των Αντιπροσώπων[94] με Κύπριο αξιωματικό στην ηγεσία.

Έτσι η Κυπριακή πολιτική ηγεσία θα αναγκαστεί να τεθεί προ των ευθυνών της. Δε θα είναι πια εύκολο να κρύβεται πίσω από εύηχες δικαιολογίες και επίρριψη ευθυνών σε τρίτους. Θα αναγκαστεί να δημιουργήσει ένα απόλυτα ελεγχόμενο σώμα στρατού χωρίς εξωτερικές παρεμβάσεις. Όλα αυτά θα επιτρέψουν στην Κυπριακή Δημοκρατία να εξοπλιστεί και να οργανωθεί στρατηγικά, προσαρμόζοντας την άμυνά της στις δικές της ανάγκες και προτεραιότητες.

Δυσκολίες από την πρώτη στιγμή

Πριν ακόμα εγκαθιδρυθεί η Κυπριακή Δημοκρατία έκαναν την εμφάνισή τους οι πρώτες προκλήσεις που το νεοσύστατο κράτος και κυρίως η Ελληνοκυπριακή κοινότητα έπρεπε να αντιμετωπίσει.

Τον Δεκέμβριο του 1958, η κατάσταση στο Κυπριακό φαινόταν να είχε βαλτώσει[95]. Ακόμα και ο

93 Γ. Αρσένης, Η Γεωστρατηγική σημασία του δόγματος του ενιαίου αμυντικού χώρου Ελλάδας – Κυπρου (στην έκδοση «Κύπρος: Γεωπολιτικές εξελίξεις στον 21ο αιώνα», The monthly review imprint, 2009 και στο διαδίκτυο http://www.garsenis.gr/%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF-%CE%B3%CE%B5%CF%81-%CE%B1%CF%81%CF%83%CE%B5%CE%BD%CE%B7-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%B9%CF%84%CE%BB%CE%BF-%CE%B7-%CE%B3%CE%B5%CF%89%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1/ (ενεργό 22 Φεβ. 2024)

94 Για τον ρόλο που πρέπει να διαδραματίσει η Βουλή των Αντιπροσώπων – Π. Σαββίδης, Εφ. Ο Φιλελεύθερος, Θεσμικές αδυναμίες στην Κυπριακή Άμυνα, 9 Απρ. 2023, σελ 16-17 (Το άρθρο αποτελεί τμήμα εκτενέστερου κειμένου που δημοσιεύεται στο περιοδικό «Δούρειος Ίππος» τεύχος 53, σελ. 20-24)

95 Α. Γιάγκου, Καθημερινή, Οι Συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου, 15 Μαρ. 2015, https://www.kathimerini.gr/society/807463/oi-symfonies-zyrichis-kai-londinoy/

αρχιεπίσκοπος Μακάριος για να αποφύγει το καταστροφικό σχέδιο ΜακΜίλλαν είχε δηλώσει σε συνέντευξη του στην Μπάρμπαρα Καστλ[96] ότι μια λύση ανεξαρτησίας θα μπορούσε να γίνει αποδεκτή. Μέχρι τα τέλη του 1959, εξαιτίας ολέθριων λαθών, είχε πια ενταφιαστεί οριστικά το όνειρο της ενσωμάτωσης της Κύπρου στην Ελλάδα[97]. Μετά από συνομιλίες στη Ζυρίχη, Ελλάδα και Τουρκία συμφώνησαν σε έναν διακανονισμό που προέβλεπε την ανεξαρτησία της Κύπρου και απέκλειε τη δυνατότητα ένωσης του νησιού με τρίτο κράτος όπως και τη διχοτόμηση. Στις 19 Φεβρουαρίου 1959, υπογράφονται στο Λονδίνο οι συμφωνίες από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη[98]. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος υπέγραψε τις συμφωνίες ως εκπρόσωπος των Ελληνοκυπρίων, ενώ ο Δρ. Φαζίλ Κουτσιούκ τις υπέγραψε εξ ονόματος της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Με την υπογραφή των συμφωνιών αποκλείστηκε ρητά η πιθανότητα διχοτόμησης του νησιού, όπως προέβλεπε το προαναφερθέν σχέδιο ΜακΜίλλαν που προωθούσε προς εφαρμογή η Βρετανία[99].

Συνθήκη Εγγυήσεως και Συμμαχίας

Κατά τη διάρκεια της υπογραφής των συνθηκών μεταξύ των μελών υπογράφηκαν τρεις συνθήκες. Η συνθήκη εγκαθίδρυσης, η συνθήκη εγγυήσεως[100] και η συνθήκη συμμαχίας. Με εξαίρεση τη συνθήκη εγκαθίδρυσης οι συνθήκες εγγυήσεως και συμμαχίας είχαν ως θέμα την ασφάλεια του νεοσύστατου κράτους. Η ύπαρξη χωριστών συνθηκών υπήρξε αναγκαία, αφού η καθεμία εξυπηρετούσε διαφορετικούς σκοπούς, ενώ υπήρχε διαφορά ως προς τη σύνθεση των μελών κάθε συνθήκης.

Η συνθήκη Εγγυήσεως προβλέπει ότι η Τουρκία, η Ελλάδα και Ηνωμένο Βασίλειο δεσμεύονται απέναντι στο Σύνταγμα του νέου κράτους, ότι αναγνωρίζουν και εγγυώνται την ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα και την ασφάλεια της Κυπριακής Δημοκρατίας.[101].

Η Συνθήκη Συμμαχίας περιλάμβανε την Κυπριακή Δημοκρατία, την Τουρκία και την Ελλάδα. Από

96 Πολυγνώση, Κασλ Μπάρμπαρα (Barbara Castle), http://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=5300&-V=limmata

97 Π. Σέρβας, 2007, Κυπριακό «Στρατηγική» και Στρατηγική, εκδ. Επιφανίου, σελ. 119

98 Γ. Λάμπρου, Τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, σελ. 73 και Εγκυκλοπαίδεια Πολυγνώση: Κυπριακή Δημοκρατία - Η γέννηση ενός νέου Κράτους http://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=43371&-V=limmata

99 Ν. Κρανιδιώτης, 1981, Δύσκολα Χρόνια – Κύπρος 1950-1960, Αθήνα, εκδ. Εστία, κεφ, Το συνεταιρικό σχέδιο Μακμίλλαν, σελ. 317-329

100 Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 18-19

101UN Peacemaker - Κείμενο Συνθήκης Εγγυήσεως Άρθρο 2:
Article II
Greece, Turkey and the United Kingdom, taking note of the undertakings ot the Republic of Cyprus set out in Article I of the present Treaty, recognise and guarantee the independence, territorial integrity and security of the Republic of Cyprus, and also the state of affairs established by the Basic Articles of its Constitution.
https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CY%20GR%20TR_600816_Treaty%20of%20Guarantee.pdf

τη συνθήκη απουσίαζε το Ηνωμένο Βασίλειο. Σύμφωνα με τη συνθήκη συμμαχίας, προβλεπόταν η ίδρυση ενός στρατηγείου στο νησί, στο οποίο θα συμμετείχαν το Ελληνικό απόσπασμα (ΕΛΔΥΚ) με 950 άνδρες, το Τουρκικό απόσπασμα (ΤΟΥΡΔΥΚ) με δύναμη 650 ανδρών, και ο Κυπριακός Στρατός ο οποίος βάση συντάγματος αποτελείτο από δύναμη 2000 ανδρών με αναλογία 60% Ελληνοκυπρίων και 40% Τουρκοκυπρίων[102]. Το στρατηγείο, που ονομαζόταν «Τριμερές», είχε το καθήκον της εκπαίδευσης του Κυπριακού Στρατού[103].

Σύμφωνα με τη Συνθήκη Συμμαχίας, ο Κυπριακός στρατός θα λειτουργούσε υπό τον έλεγχο του προαναφερθέντος στρατηγείου, επομένως θα υπόκειτο στην κοινή επιρροή Ελλάδας - Τουρκίας ή αλλιώς των δύο «μητέρων πατρίδων».

Εύλογα καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η δυνατότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας να χαράξει μια ανεξάρτητη πολιτική στον στρατιωτικό τομέα περιοριζόταν σε μεγάλο βαθμό από τις συνθήκες και τις υποχρεώσεις προς Τουρκία, Ελλάδα και Ηνωμένο Βασίλειο. Παρ' όλα αυτά, δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι αυτό ήταν απόλυτο και ανυπέρβλητο. Δηλαδή, αν θεωρήσουμε ότι κάποια στιγμή προέκυπτε πλήρης σύμπνοια μεταξύ του προέδρου και του αντιπροέδρου, ο Κυπριακός στρατός θα μπορούσε σταδιακά να ανεξαρτητοποιηθεί εντός κάποιων παραμέτρων και δεν θα παρέμενε πλήρως υπό τον έλεγχο των συμμαχικών χωρών. Αυτό, ωστόσο, ήταν κάτι που απαιτούσε συμφωνία και εμπιστοσύνη μεταξύ του προέδρου και του αντιπροέδρου[104], κάτι που, δεν υπήρχε στην πράξη.

Επιπλέον, λόγω της έλλειψης στρατιωτικής παράδοσης στο νησί, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι το Τριμερές Στρατηγείο, υπό την επίβλεψη της Ελλάδας και της Τουρκίας, αποτελούσε αναγκαίο βήμα μέχρις ότου ο Κυπριακός στρατός αποκτούσε τον απαραίτητο αριθμό εκπαιδευμένων αξιωματικών.

Ιστορική Αναδρομή

Η πρώτη περίοδος της Κυπριακής Δημοκρατίας ξεκινά από το 1959 και την υπογραφή των συνθηκών ανεξαρτησίας και ολοκληρώνεται με την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων από τις δομές

102Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας Άρθρο 129, παρ. 1

103Συνθήκη Συμμαχίας – Άρθρο 3. βλ. Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 21

104Ο Ελληνοκύπριος πολίτικος (Κληρίδης) προσθέτει: «Ούτε ο πρόεδρος Μακάριος ούτε ο αντιπρόεδρος δρ. Kutchuk ένιωσαν την ανάγκη να έχουν μια ειλικρινή συζήτηση σαν άνδρας με άνδρα ή σαν πρόεδρος με αντιπρόεδρο. Και οι δύο κράτησαν μυστικά τα σχέδιά τους και τις παραστρατιωτικές οργανώσεις, που εξοπλίζονταν μπροστά στα μάτια τους». Απόσπασμα από το βιβλίο: Π. Τζερμιάς, «Γλυκείας Χώρας» ιστόρηση, Η Κύπρος – Από την αρχαιότητα ως την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τόμος 2, εκδ. Ι. Σιδέρης, σελ. 552 και Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ.81-84

του κράτους στο τέλος του 1963.

Το ερώτημα που προκύπτει είναι κατά πόσον υπήρχε η αναγκαία θέληση, κατά την πρώτη περίοδο, για τη δημιουργία συναίνεσης μεταξύ των δύο κοινοτήτων και των εκπροσώπων τους. Αυτή η θέληση θα επέτρεπε, σε μια πρώιμη φάση, τον σχηματισμό μιας εκτενούς Κυπριακής υψηλής στρατηγικής και, στη συνέχεια, μιας υψηλής στρατιωτικής στρατηγικής ως απόρροια της πρώτης.

Κυπριακός Στρατός αποτελεσε πεδίο σοβαρών αντιπαραθέσεων μεταξύ των κοινοτήτων απο την πρώτη στιγμή. Σύμφωνα με τις συνταγματικές υποχρεώσεις του κράτους, έπρεπε να δημιουργηθεί ένας κοινός στρατός που θα αποτελείτο από Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους. Σύμφωνα με τις συνταγματικές διατάξεις, η αναλογία μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίω έπρεπε να είναι 60% έναντι 40%. Για τους Τουρκοκύπριους αρχική προτεραιότητα ήταν η εργασιακή αποκατάσταση που αφορούσε κυρίως τους απολυθέντες της Αγγλικής Διοίκησης.[105] Το ποσοστό των Τουρκοκυπρίων που θα συμμετείχαν στον κυπριακό στρατό ήταν εμφανώς δυσανάλογο με την πληθυσμιακή αναλογία των Τουκοκυπρίων που αποτελούσε μόνο το 18% των κατοίκων του νησιού. Ως εκ τούτου η ΕΚ ηγεσία προεξέχοντος του προέδρου Μακάριου προσπάθησαν από την αρχή να τον περιορίσουν και αν ήταν δυνατόν να τον καταργήσουν με το αιτιολογικό ότι είναι αχρείαστος για το κράτος και ότι πρόκειται για κατασπατάληση δημοσίου χρήματος[106].
Όπως προκύπτει από τα παραπάνω η Ελληνοκυπριακή πλευρά όχι μόνο δεν θέλησε να εφαρμόσει την πρόνοια του συντάγματος για σύσταση Κυπριακού Στρατού, προσπάθησε να την υποσκάψει και να θέσει εμπόδια στην ομαλή λειτουργία του[107].

Παρά την αρνητική έως εχθρική στάση της Ελληνοκυπριακής πλευράς έναντι του Κυπριακού Στρατού, δεν πρέπει επιβαρυνθεί απόλυτα με το βάρος της αποτυχίας. Οι ΕΚ πολιτικοί ορθώς επέμεναν σε ορισμένα θέματα, όπως για παράδειγμα το ζήτημα των μικτών μονάδων. Παρ' όλα αυτά, θεωρώ πως θα ήταν σκόπιμο αν επιδεικνυόταν η αναγκαία ευελιξία, προκειμένου να αποφευχθεί η εξώθηση του αντιπροέδρου στην άσκηση του συνταγματικού δικαιώματος της αρνησικυρίας[108] που τελικά, είχε τα ακριβώς αντίθετα αποτελέσματα από αυτά που επιδίωκε αφού στην ουσία οδήγησε τον Κυπριακό Στρατό σε οριστικό τέλμα.

105Μ. Ηλιάδης, Το Απόρρητο Ημερολόγιο της Κ.Υ.Π. για την Κύπρο. Πληροφοριακόν Σημείωμα προς Υπουργείον Εξωτερικών και Πρόεδρον Κυβερνήσεως, 21 Οκτωβρίου 1960, σελ. 322.

106Γ. Κληρίδης, 1988, Η κατάθεσή μου, εκδ. Αλήθεια, τόμ. 1, σελ 138, Γ. Λάμπρου, 2008, Ιστορία του Κυπριακού, Τα χρόνια μετά τη Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, β΄ έκδοση, σελ. 86

107Α. Χρυσοστόμου, 2013, Από τον Κυπριακό Στρατό μέχρι και τη δημιουργία της Εθνικής Φρουράς, σελ. 284 και Εφημερίδα Ο Φιλελεύθερος, 24 Ιανουαρίου 1961.

108Γ. Κληρίδης, 1988, Η κατάθεσή μου, εκδ. Αλήθεια τόμ. 1, σελ 133, και Τ. Χατζηδημητρίου, 2001, Κυπριακή Δημοκρατία 1959-1964 Κράτος και Παρακράτος, 2η έκδοση, σελ. 183

Η μη ολοκλήρωση της σύστασης του Κυπριακού Στρατού άφησε την Κυπριακή Δημοκρατία ανίκανη να διαμορφώσει ολοκληρωμένη στρατιωτική πολιτική. Εντούτοις, αυτό ήταν κάτι που σε μεγάλο βαθμό ήταν αναμενόμενο, καθώς κατά τη διάρκεια της προσπάθειας σύστασης του Κυπριακού Στρατού, οι δύο κοινότητες είχαν εμπλακεί ταυτόχρονα σε έναν παράλληλο αγώνα εξοπλισμών και στρατιωτικής εκπαίδευσης μέσω παραστρατιωτικών οργανώσεων. Σκοπός τους, να προωθηθούν οι δικές τους στρατηγικές ατζέντες στο μέλλον. Συνεπώς, την συγκεκριμένη περίοδο, το στρατηγικό σχέδιο ή η στρατηγική υπήρξε, όχι όμως σε επίπεδο κράτους, αλλά σε κοινοτικό επίπεδο.

Το Κίνημα των Αδεσμεύτων ως εναλλακτική επιλογή

Φυσικά δεν μπορούμε να παραβλέψουμε μια σημαντική στρατηγική κίνηση εκ μέρους της Δημοκρατίας. Τη απόφαση του κύπριου προέδρου για υιοθέτηση ανεξάρτητης πολιτικής έναντι των δύο τότε μεγάλων Συμμαχιών, του ΝΑΤΟ και του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Η Κύπρος επέλεξε την τρίτη επιλογή, συμμετέχοντας στην ιδρυτική διακήρυξη του κινήματος των Αδεσμεύτων. Αυτή η απόφαση, αποτέλεσε προσωπική επιλογή και πρωτοβουλία προέδρου Μακάριου ο οποίος αγνόησε εντελώς τον Τουρκοκύπριο αντιπρόεδρο[109]. Η απόφαση για απομάκρυνση από το δυτικό στρατόπεδο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως απόφαση Υψηλής Στρατηγικής. Η πολιτική πρωτοβουλία του προέδρου, που δέσμευσε ολόκληρο τον πληθυσμό του νησιού, προήλθε δυστυχώς χωρίς διαβούλευση μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ο Τουρκοκύπριος αντιπρόεδρος, Δρ. Κουτσιούκ, αντέδρασε σε αυτήν την απόφαση αλλά μετά από πιέσεις Τουρκικών κύκλων και αναγκάστηκε να αποδεχθεί τη συμμετοχή της Κύπρου στο κίνημα των Αδεσμεύτων, παρά την αντίθεσή του. Η απόφαση ένταξης της Κυπριακής Δημοκρατίας στο κίνημα των αδεσμεύτων έγινε τελικά ανεκτή από όλες τις εγγυήτριες δυνάμεις αλλά και ευρύτερα από τον δυτικό παράγοντα και τις ίδιες τις ΗΠΑ[110]. Με τη συνδρομή των Αδεσμεύτων, η Κύπρος θα εξασφάλιζε μετέπειτα κρίσιμα ψηφίσματα στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών.

Παραστρατιωτικές Οργανώσεις

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω οι δύο κοινότητες προετοιμάζονταν συστηματικά για μια

109Πολυγνώση, Κίνημα αδεσμεύτων, http://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=961&-V=limmata

110Τ. Χατζηδημητρίου, 2023, Κυπριακή Δημοκρατία 1964-1967, Απο την Στρατιωτικοποίηση στη Στρατοκρατία, Το Κυπριακό και ο ελληνικός Λαβύριθνος, εκδ. Παπαζήση, σελ. 34

υποβόσκουσα μεταξύ τους διαμάχη. Διατηρούσαν έτσι η κάθε μια τις δικές της ένοπλες ομάδες. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά διέθετε την Οργάνωση[111], βασικός εκπαιδευτής της οποίας ήταν ο ταγματάρχης Δημήτριος Ιωαννίδης[112], ο οποίος υπηρετούσε τότε στην ΕΛΔΥΚ, και μέλη της ήταν άτομα κυρίως του Κυπριακου Στρατού και πρώην αγωνιστές της ΕΟΚΑ. Οι ένοπλες ομάδες Σαμψών και Λυσσαρίδη[113] αποτελούσαν μικρότερες αλλά όχι αμελητέες ΕΚ ομάδες. Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα διέθετε την TMT (Türk Mukavemet Teşkilatı, Turkish Resistance Organization) συνεπικουρούμενη από την ΤΟΥΡΔΥΚ. Απώτερος στόχος των δύο κοινοτήτων η συνέχιση του αγώνα που διακόπηκε το 1959. Οι Ελληνόφωνοι κύπριοι επιθυμούσαν τη συνέχιση του ενωτικού αγώνα ενώ οι Τουρκοκύπριοι επεδίωκαν την προώθηση της κοινοτικής διχοτόμησης[114].

Το τέλος του δικοινοτικού Κράτους

Η αδυναμία ειρηνικής συνύπαρξης των δύο κοινοτήτων υπήρξε ολέθρια. Κορυφώθηκε με τα ατυχή γεγονότα της 21ής Δεκεμβρίου του 1963[115], που οδήγησαν στην αποχώρηση των ΤΚ από τις δομές του κράτους. Έτσι προέκυψαν οι κοινοτικοί στρατοί οι οποίοι πλαισιώθηκαν από ενεργά στελέχη των δύο μητέρων πατρίδων στις οποίες πέρασε ο στρατιωτικός έλεγχος κάθε κοινότητας. Σε μια εντυπωσιακή αλλαγή πολιτικής, η ΕΚ κοινότητα που δεν επιθυμούσε Κυπριακό Στρατό, δημιούργησε με νομική παρεκτροπή την Εθνική Φρουρά[116] κάτι που οδήγησε σε έντονες αντιδράσεις από Τουρκία, ΗΠΑ και Ηνωμένο Βασίλειο, και αδρανοποίησε τον Κυπριακό Στρατό.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθούν δύο επιμέρους πληροφορίες. Πρώτον, ο Κυπριακός Στρατός είναι το μοναδικό προβλεπόμενο από το Σύνταγμα στρατιωτικό σώμα του κράτους που αδρανοποιήθηκε και δημιουργήθηκε νέο προς αντικατάστασή του. Δηλαδή δημιουργήθηκε ένας δεύτερος φορέας κατά παράβαση του Συντάγματος, για να τον αντικαταστήσει σε αντίθεση με άλλα

111Ν. Κρανιδιώτης, 1985, Ανοχύρωτη Πολιτεία, Κύπρος 1960-1974, εκδ. Εστία, τόμος Α΄, σελ. 34 Υποσημείωση 8.

112Π. Τζανετάκος, Εχθροί εντός των τειχών: Ελληνικές και Ελληνοκυπριακές στρατιωτικές δυνάμεις στην Κύπρο (1963-1966), Συνέντευξη Ν, Κοσσης, σελ. 34

113Β. O'Malley & I. Caig, Η Συνωμοσία της Κύπρου – ΗΠΑ Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή, εκδ. Σιδέρης, σελ, 177-178

114Α. Χρυσοστόμου Α., Εφ. Καθημερινή, Διακοινοτικές συγκρούσεις στην Κύπρο, 5 Ιουν. 2016, https://www.kathimerini.gr/world/862573/diakoinotikes-sygkroyseis-stin-kypro/ (ενεργός σύνδεσμος 18/01/2024)

115Σ. Παπαγεωργίου, Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλαν, τόμος Α', σελ. 229 και Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ.107-108 και Σ. Παπαγεωργίου, 1983, Τα κρίσιμα ντοκουμέντα του Κυπριακού, εκδ. Λαδιά, τομ. Α΄, σελ. 275-276 και Ν. Κρανιδιώτης, 1985, Ανοχύρωτη Πολιτεία, Κύπρος 1960-1974, εκδ. Εστία, τόμος Α΄, σελ. 87

116Ο περί της Εθνικής Φρουράς Νόμος (20/1964)

σώματα όπως για παράδειγμα την αστυνομία[117], την πυροσβεστική κ.ο.κ. Δεύτερη πληροφορία αποτελεί το γεγονός ότι στον Κυπριακό στρατό, βάση νόμου δεν μπορούσαν να συμμετέχουν μη κύπριοι πολίτες. Από τη στιγμή που η ΕΚ ηγεσία αποδέχτηκε να αναθέσει τη διοίκηση της άμυνας του νησιού σε εξ Ελλάδος αξιωματικούς ήταν απαραίτητη η ίδρυση ενός νέου φορέα στον οποίο θα μπορούσαν να στεγαστούν. Σε κάθε περίπτωση είναι απαραίτητο να ξεκαθαριστεί ότι η Εθνική Φρουρά αν και στρατιωτικό σώμα δεν υποκαθιστούσε τον Κυπριακό Στρατό[118].

Η απόφαση της Κυπριακής Δημοκρατίας να αναθέσει την άμυνά της σε ένα τρίτο κράτος, μια πρακτική που συχνά επιλέγουν μικρά κράτη που στερούνται στρατιωτικής δύναμης[119] για να διασφαλίσουν ότι μια ισχυρότερη φιλική χώρα μπορεί και θα αναλάβει τη στρατιωτική προστασία τους σε περίπτωση κινδύνου, θα έπρεπε να έχει εξεταστεί πιο εμπεριστατωμένα. Η ανάθεση του στρατιωτικού βάρους[120] της Κυπριακής άμυνας σε ένα τρίτο κράτος, εν προκειμένω στην Ελλάδα ήταν μια στρατηγική που αποδείχθηκε κοντόφθαλμη, ανεδαφική και τελικά επιζήμια για το Κυπριακό κράτος.

Ένα βασικό ερώτημα που έπρεπε να ενδιαφέρει την πολιτική ηγεσία σε σχέση με την παραπάνω ενέργεια αφορούσε τη δυνατότητα και την ικανότητα της Ελλάδας να υπερασπιστεί την Κύπρο σε περίπτωση στρατιωτικής κρίσης. Δηλαδή όχι το κατά πόσο η Ελλάδα επιθυμούσε, αλλά το εάν βρισκόταν σε θέση να το πράξει.

Ο Χ. Χαραλαμπόπουλος ως προς το παραπάνω ερώτημα αναφέρει στο βιβλίο του:

> *«Όταν αρχίσει ο πόλεμος πρέπει να είμεθα προετοιμασμένοι να τον διεξαξάγωμεν άνευ υπολογισμού ουδεμίας ουσιαστικής στρατιωτικής βοήθειας εκ μέρους του ΑΕΔ, είτε λόγω πολεμικών απαιτήσεων εις έτερα μέτωπα, είτε λόγω σκοπιμότητας αποφυγής εμπλοκής της Ελλάδος»*[121]

Από το παραπάνω απόσπασμα προκύπτει αβίαστα η «σκοπιμότητα αποφυγής εμπλοκής της Ελλάδος». Από την άλλη η Κυπριακή κυβέρνηση που υποστήριξε την επιλογή της ανάθεσης, δημιουργώντας μάλιστα με συνταγματική εκτροπή την Εθνική Φρουρά ως στρατιωτική δύναμη και

117Α. Πενταράς, 19 Αυγ. 2017, Εφ. Σημερινή, Ανάγκη επανασύστασης του κυπριακού στρατού, https://simerini.sigmalive.com/article/2017/8/19/anagke-epanasustases-tou-kupriakou-stratou/

118Α. Συρίγος, 2018, Στρατηγικόν, Η Ελληνική Μεραρχία στην Κύπρο (1964-68) και ο Ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων, τευχ. 2, σελ. 2

119Κράτη χωρίς στρατό: Ισλανδία (είναι μέλος του ΝΑΤΟ), Ανδόρα, Λίχτενσταϊν, Κιριμπάτι, Κόστα Ρίκα κ.α.

120Α. Πλατίας και Χ. Χατζηεμμανουήλ, 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, Πλατιάς Α., Η λογική της υψηλής στρατηγικής, εκδ. Ευρασία, Αθήνα, σελ. 30

121Χ. Χαραλαμπόπουλος, 1992, «Περιμένοντας τον Αττίλα», εκδ. Εστία, σελ. 57

την στελέχωσε με Έλληνες αξιωματικούς, απέφυγε να αξιολογήσει επαρκώς τα στρατιωτικά και άλλα δεδομένα. Η πολιτική ηγεσία δεν έλαβε υπόψιν πολλούς επιμέρους παράγοντες, όπως το ασταθές πολιτικό σύστημα της χώρας και τις επιπτώσεις από τις συνεχείς αλλαγές Ελληνικών κυβερνήσεων, την πλούσια κινηματική ιστορία στον Ελληνικό στρατό, τις πρόσφατες ήττες του Ελληνικού στρατεύματος (1897, 1922), καθώς και τον εμφύλιο πόλεμο από τον οποίο πρόσφατα είχε εξελιχθεί στη χώρα. Το κυριότερο στοιχείο κατά την άποψή μου που δεν λήφθηκε υπόψιν ήταν η πραγματική δυνατότητα του Ελληνικού στρατού και η πολιτική βούληση για παροχή βοήθειας σε τόσο μεγάλη γεωγραφική απόσταση[122] από την ηπειρωτική Ελλάδα.

Η Εθνική Φρουρά ως στρατός του κράτους

Με τη δημιουργία της Εθνικής Φρουράς κλείνει οριστικά ο κύκλος του δικοινοτικού κυπριακού στρατού. Από το τέλος του 1963 και μετά, δεν μπορούμε να μιλάμε για Κυπριακή Υψηλή Στρατηγική, καθώς το συνοίκιο στοιχείο είχε αποχωρήσει – οριστικά όπως φάνηκε μετέπειτα – οπότε στο εξής οι πολιτικές αποφάσεις περιορίζονται σε επίπεδο κοινοτικό κι αυτό παρά το γεγονός ότι η Ελληνοκυπριακή κοινότητα αναγνωρίζεται διεθνώς ως ο νόμιμος φορέας της Κυπριακή Δημοκρατία.

Δύο κριτικές θα μπορούσαν να ασκηθούν στην Κυπριακή Δημοκρατία για τις στρατιωτικές επιλογές της. Η πρώτη αφορά την «κατάργηση» του Κυπριακού στρατού και την αντικατάστασή του από την Εθνική Φρουρά. Με ένα ερώτημα να διατυπώνετε σχετικά με τον τρόπο που η λέξη «Εθνική»» εκφράζεται ή χρησιμοποιείται. Ποιανού έθνους[123] φρουρά απότελεί το συγκεκριμένο σώμα τη στιγμή που δεν υπάρχει αναγνωρισμένο Κυπριακό έθνος ενώ το κράτος ήταν και εξακολουθεί να είναι δικοινοτικό. Η δεύτερη αφορά την επιλογή σύμπραξης με τον Ελληνικό στρατό χωρίς να υπάρξει σε βάθος αξιολόγηση των γεωπολιτικών δυναμικών, καμία αξιολόγηση των στρατιωτικών ικανοτήτων της Ελλάδας να φέρει εις πέρας τον σκοπό που επωμίσθηκε αλλά και χωρίς να γίνει αξιολόγηση της ιστορικής διαδρομής του Ελληνικού Στρατού από τον οποίο προέρχονταν τα στελέχη που κλήθηκαν να υπηρετήσουν στην Κύπρο.

Σε σχέση με το πρώτο σημείο, δηλαδή την κατάργηση του Κυπριακού Στρατού αυτό υπήρξε

122Μ. Παπακωνσταντίνου, Η ταραγμένη Εξαετία, σελ. 171-172

123Στο βιβλίο του Περιμένοντας τον «Αττίλα» ο Χ. Χαραλαμπόπουλος Αρχηγός ΓΕΕΦ 1970-1973 αναφέρει χαρακτηριστικά ότι η Εθνική Φρουρά είναι «ο κοινός στρατός δύο ανεξάρτητων κρατών, της Ελλάδας και της Κύπρου», σελ. 11 & 250

καταστροφικό[124] για την ίδια την ύπαρξη της δημοκρατίας. Στα επεισόδια Κοκκίνων – Μανσούρας[125] που ακολούθησαν αντί ο νόμιμος κυπριακός στρατός να υπερασπιστεί την ακεραιότητα του κράτους απέναντι σε μια ανταρσία, στα μάτια της διεθνούς κοινότητας εμφανίστηκε η ΕλληνοΚυπριακή Εθνοφρουρά να επιτίθεται σε Τουρκοκύπριου πολίτες[126]. Με την διατήρηση του Κυπριακού Στρατού το ίδιο προσωπικό θα πραγματοποιούσε την επιχείρηση στο πλαίσιο του νόμιμου στρατού του κράτους και υπό την κάλυψη του διεθνούς δικαίου καθώς οι ενέργειες των Τουρκοκυπρίων στράφηκαν ενάντια στο κράτος και τους πολίτες του. Ως αποτέλεσμα της στρατιωτικής πολιτικής το θέμα έλαβε λάθος διαστάσεις και εμφανίστηκε διεθνώς σαν δικοινοτικό και όχι ως θέμα προάσπισης της κρατικής οντότητας. Έτσι η διεθνής κοινότητα αντί δει την προσπάθεια του Κυπριακού κράτους να ανακτήσει την εξουσία του στα απολεσθέντα σημεία της επικράτειάς του, έβλεπε την Ελληνοκυπριακή κοινότητα να επιτίθενται στην Τουρκοκυπριακή. Δηλαδή με τη δημιουργία της Εθνικής Φρουράς το όλο θέμα υποβιβάστηκε – λόγω των λανθασμένων χειρισμών – σε διακοινοτικό ενώ στην πραγματικότητα επρόκειτο για θέμα ασφάλειας και διαφύλαξης της συνοχής της Κυπριακής πολιτείας. Σε αυτό συντέλεσε και η ανεπιτυχής προσπάθεια επιστροφής των ΤουρκοΚύπριων βουλευτών και του Αντιπροέδρου[127] στις δομές του κράτους τον Ιούνιο του 1964 όπου συνάντησαν την κατηγορηματική άρνηση του προέδρου Μακάριου να τους αποκαταστήσει στις θέσεις τους και να επιστρέψει το κράτος στην ομαλότητα. Η άρνηση του προέδρου εξυπηρετούσε την πάγια θέση της Ελληνοκυπριακής πλευράς για πλήρη παραγκωνισμό των Τουρκοκυπρίων κάτι που επιτεύχθηκε με την οικειοθελή αποχώρησή τους από τις δομές του με αποτέλεσμα το κράτος να περάσει στην ΕΚ κοινότητα. Το πλεονέκτημα που προέκυψε από τα τραγικά γεγονότα της 21ής Δεκεμβρίου 1963[128] ο κύπριος πρόεδρος δεν ήταν διατεθειμένος να το θυσιάσει προς επίτευξη δικοινοτικής συμφιλίωσης που θα οδηγούσε την Κυπριακή Δημοκρατία σε βάθος χρόνου στην επαναφορά της κανονικότητας.

Ενεργώντας προς εδραίωση της δημιουργηθείσας κατάστασης η ΕΚ ηγεσία άδραξε της ευκαιρίας και προχώρησε στη σύσταση ενός εθελοντικού αρχικά σώματος Εθνοφυλακής το οποίο μερικούς

124Α. Πεντάρας, Εφημερίδα Σημερινή: Ανάγκη επανασύστασης του κυπριακού στρατού, 19 Αυγ. 2017, https://simerini.sigmalive.com/article/2017/8/19/anagke-epanasustases-tou-kupriakou-stratou/

125Α. Χρυσοστόμου, 2013, Από τον Κυπριακό Στρατό μέχρι και τη δημιουργία της Εθνικής Φρουράς, σελ. 376 και Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ.142-147

126Α. Συρίγος, 2018, Στρατηγικόν, Η Ελληνική Μεραρχία στην Κύπρο (1964-68) και ο Ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων, τευχ. 2, σελ. 17-18

127Εφημερίδα Χαραυγή, 4 Ιουν. 1964, Αρ. Φύλλου: 2812, Μακάριος προς Κουτσιούκ: Δεν είσθε Αντιπρόεδρος.

128Σ. Παπαγεωργίου, Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλαν, τόμος Α', σελ. 229 και Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ.107-108 και Σ. Παπαγεωργίου, 1983, Τα κρίσιμα ντοκουμέντα του Κυπριακού, εκδ. Λαδιά, τομ. Α΄, σελ. 275-276 και Ν. Κρανιδιώτης, 1985, Ανοχύρωτη Πολιτεία, Κύπρος 1960-1974, εκδ. Εστία, τόμος Α΄, σελ. 87

μήνες αργότερα μετατράπηκε σε στρατό υποχρεωτικής θητείας. Για την στελέχωση και οργάνωση του νέου φορέα κλήθηκαν Έλληνες αξιωματικοί ενώ αποσπάστηκαν και κάποιοι κύπριοι στρατιωτικοί που μέχρι τότε υπηρετούσαν στον Κυπριακό στρατό.

Κατά συνέπεια από τις αρχές του 64 θα πρέπει να μιλάμε για ΕλληνοΚυπριακή στρατηγική στα πλαίσια του Κυπριακού κράτους. Από τη στιγμή δηλαδή που η Κυπριακή δημοκρατία λόγω της αποχώρησης των ΤΚ κατέληξε στα χέρια της ΕΚ κοινότητας οι αποφάσεις λαμβάνονταν μονομερώς με την επίκληση του δικαίου της ανάγκης[129] στο οποίο βασίστηκαν και αρκετές αντισυνταγματικές πολιτικές που εφάρμοσε μετέπειτα η πολιτική ηγεσία.

Συνεπώς η στρατιωτική στρατηγική που εφάρμοσε η ΚΔ μετά την αποχώρηση των ΤΚ εμπίπτει στα πλαίσια της πολιτικής της ανάθεσης και μεταφοράς των βαρών σε τρίτους[130] όπου η Ελλάδα ως «μητέρα πατρίδα» αναλαμβάνει να οργανώσει να εξοπλίσει την Εθνική Φρουρά με σκοπό να προστατέψει στρατιωτικά την Κύπρο από πιθανή Τουρκική επέμβαση.

Έλευση Μεραρχίας

Το 1964 βρίσκει την Κυπριακή κυβέρνηση να συναινεί στην έλευση 2000 Ελλήνων στρατιωτών για την υποστήριξη της άμυνας του νησιού. Η δύναμη αυτή, γνωστή και ως Μεραρχία, τελικά ξεπέρασε κατά πολύ τον αριθμό των στρατιωτών που είχε συμφωνηθεί, ενώ οι πραγματικοί σκοποί της έλευσης της παραμένουν ιστορικά υπό αμφισβήτηση. Το αφήγημα ότι ή μεραρχία βρισκόταν στο νησί για απόκρουση τουρκικής επίθεσης δείχνει να μην επιβεβαιώνεται[131]. Υπό αμφισβήτηση είναι ακόμα η μυστικότητα[132] με την οποία αφίχθη η μεραρχία καθώς και οι δυνατότητές της[133]. Αν και η μελέτη δεν επικεντρώνεται στην μεραρχία πρέπει επιγραμματικά να αναφερθούν κάποια σημαντικά στοιχεία προκειμένου να καταδειχθεί το γεγονός ότι το αφήγημα το οποίο συνόδευσε την έλευσή της δεν αποτελεί τίποτα περισσότερο από ένα αστικό μύθο ο οποίος ιστορικά έχει διαψευστεί. Για παράδειγμα δεν μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός ότι βρισκόταν στην Κύπρο με την

129Τ. Χατζηδημητρίου, 2023, Κυπριακή Δημοκρατία 1964 – 1967, Από την Στρατιωτικοποίηση στη Στρατοκρατία, Το Κυπριακό και ο ελληνικός Λαβύρθινος, εκδ. Παπαζήση, σελ. 295-298

130Α. Πλατιάς και Χ. Χατζηεμμανουήλ (επιμ.), 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την ηγεσία της χώρας, Αθήνα, 1η έκδοση, εκδ. Ευρασία, σελ. 30

131Α. Συρίγος, 2018, Στρατηγικόν, Η Ελληνική Μεραρχία στην Κύπρο (1964-68) και ο Ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων, τευχ. 2, σελ. 15,

132Γ. Κληρίδης, Η κατάθεσή μου, τόμος Β', σελ. 115-116, Εφημερίδα Χαραυγή, 2 Ιουλ. 1964 φιλοξενεί δήλωση για μυστικές μετακινήσεις στρατιωτών της Μεραρχίας από τον εκπρόσωπο του ΟΗΕ.

133Γ. Σέργης, 1996, Η μάχη της Κύπρου, εκδ. Α/φοι Βλάσση, Αθήνα, σελ. 81-82. Απόσπασμα: *«Η εκτίμηση ότι η μεραρχία είχε ισχύ πυρός σώματος στρατού υπερβάλλει την πραγματικότητα, διότι δεν διέθετε ούτε τα άρματα ούτε τα πολυβόλα ενός σώματος στρατού. Πλέον τούτου οι αντιαεροπορικές της δυνατότητες ήταν πολύ περιορισμένες. Ήτο απλώς μια ενισχυμένη μεραρχία πεζικού.»*

σύμφωνη γνώμη ΗΠΑ[134], ΗΒ και την ανοχή της Τουρκίας[135].

Οι σκοποί της από την άλλη δεν φαίνεται ότι ήταν τόσο αγαθοί ως προς την Κυπριακή ηγεσία[136]. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε που ακόμα και ο αρχηγός του ΓΕΕΦ, Καραγιάννης[137] αλλά και ο Γρίβας διαμαρτυρόταν γιατί δεν γνώριζε την ακριβή αποστολή της Μεραρχίας. Ως απόρροια της παραπάνω κατάστασης τίθεται το ερώτημα πως μπορεί μια χώρα να δημιουργήσει στρατιωτική υψηλή στρατηγική όταν στο έδαφός της βρίσκονται ξένα στρατεύματα των οποίων τις προθέσεις δεν γνωρίζει, ενώ τα ταυτόχρονα στερείτε της δυνατότητας ελέγχου των συγκεκριμένων δυνάμεων. Όπως ήταν φυσικό μια τόσο μεγάλη δύναμη του Ελληνικού Στρατού δεν θα μπορούσε να υπάγεται παρά μόνο στο Ελληνικό Υπουργείου Άμυνας.

Η έλευση της μεραρχίας στην Κύπρο αποτελεί ακόμα και σήμερα αμφιλεγόμενο θέμα που δεν έχει τεθεί στη σωστή του βάση. Ο στρατηγικός ρόλος που πιθανόν να είχε σε εισβολή είναι κάτι που προβάλλεται ως μια θετική πιθανή δράση, αγνοώντας ταυτόχρονα ότι ο ρόλος της θα μπορούσε να είναι πολύ πιο σκοτεινός και επιζήμιος. Οι θιασώτες της παραπάνω θεωρίας δεν λαμβάνουν υπόψιν τις ολέθριες συνέπειες που θα μπορούσαν να προκύψουν από συμμετοχή της μεραρχίας ή μέρους αυτής στο πραξικόπημα που προηγήθηκε της τουρκικής εισβολής. Η εμπλοκή της μεραρχίας θα προκαλούσε εκατόμβες θυμάτων ανάμεσα στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα και τους υπερασπιστές του νόμιμου προέδρου της χώρας.

Σε μια σπάνια κρίση ειλικρίνειας ο πρόεδρος Μακάριος στις 7 Δεκεμβρίου 1974, ημέρα επιστροφής του από το εξωτερικό μεταξύ άλλων αναφέρθηκε στο θέμα της Μεραρχίας λέγοντας τα ακόλουθα:

> *«Δύο από τα σημαντικότερα πολιτικά λάθη, ήταν που συναίνεσα για την κάθοδο της Μεραρχίας στην Κύπρο και που έφερα ένσταση στη διάλυση της Εθνικής Φρουράς»*[138].

Η παραδοχή του λάθους της έλευσης της μεραρχίας και της μη διάλυσης της Εθνικής Φρουράς[139] φανερώνει του κινδύνους που προέκυψαν από την παρουσία ανεξέλεγκτου στρατιωτικού προσωπικού τρίτου κράτους στην Κύπρο. Με πρόφαση την ασφάλεια του νησιού η Κυπριακή Δημοκρατία συναίνεσε στην άφιξη της Μεραρχίας και στη δημιουργία της Εθνικής Φρουράς με αποτέλεσμα το κράτος να καταστεί δέσμιο των άγνωστων προθέσεων της διοίκησης της Ελληνικής μεραρχίας αλλά και μετέπειτα της διοίκησης της Εθνικής Φρουράς.

134Σ. Παπαγεωργίου, Τα Κρίσιμα Ντοκουμέντα, τόμος 3, σελ. 67

135Γ. Κληρίδης, 1989, Η κατάθεσή μου, τόμ. Γ, εκδ. Αλήθεια, σελ. 115-116

136Α. Συρίγος, 2018, Στρατηγικόν, Η Ελληνική Μεραρχία στην Κύπρο (1964-68) και ο Ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων, τευχ. 2, σελ. 6

137Σ. Παπαγεωργίου, Τα Κρίσιμα Ντοκουμέντα, τόμος 2, σελ. 74-76

138Π. Πανταζής, 2019, Το οδοιπορικό μιας μοιρασμένης πατρίδας, 2η έκδοση, εκδ. Η. Επιφανίου, Λευκωσία, σελ. 77

139Π. Τζερμιας, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 645

Μετά την ατυχή επέμβαση της Εθνικής Φρουράς στο χωριό Κοφίνου τον Νοέμβριο του 1967[140], κατόπιν απειλών της Τουρκίας και αφόρητων πιέσεων των ΗΠΑ προς την χούντα των Αθηνών[141] η μεραρχία αποχώρησε από το νησί.

Όσον αφορά την ανάκληση της Μεραρχίας, ο χουντικός στρατηγός Οδυσσεύς Αγγελής θεωρούσε πως αυτή συνέβη λόγω της αδυναμίας της Ελλάδας να αντιμετωπίσει με επιτυχία μια τουρκική επέμβαση στα νησιά του Αιγαίου[142] κάτι που αποδεικνύει την διαχρονική υστέρηση των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων έναντι των τουρκικών.

140Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ.189 – 201 και Α. Συρίγος, 2018, Στρατηγικόν, Η Ελληνική Μεραρχία στην Κύπρο (1964-68) και ο Ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων, τευχ. 2, σελ. 18

141Χ. Συρίγος, 2018, Στρατηγικόν, Η Ελληνική Μεραρχία στην Κύπρο (1964-68) και ο Ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων, τευχ. 2, σελ. 21-22

142Χ. Χαραλαμπόπουλος, 1992, «Περιμένοντας τον Αττίλα», εκδ. Εστία, σελ. 291, Α. Ανδρουτσόπουλος, Η μαρτυρία ενός Πρωθυπουργού, σελ. 248-249

Από το 1964 στο 1974

Από την ίδρυση της Εθνικής Φρουράς και έπειτα, πολλά μηνύματα έμμεσα και άμεσα απεστάλησαν προς την Κυπριακή κυβέρνηση τόσο από την Ελληνική πολιτική ηγεσία όσο και από τη στρατιωτική, σχετικά με τις προθέσεις τους. Το Κυπριακό κράτος, διατηρώντας μια παθητική ανοχή για τις ενέργειες του Ελληνικού παρεμβατισμού, δεν έλαβε τα απαραίτητα μέτρα για την έγκαιρη ανάκτηση του έλεγχου της Εθνικής Φρουράς. Οποιαδήποτε κυβέρνηση ανεξάρτητου κράτους βρισκόταν στην ίδια θέση μετά βεβαιότητας μπορούμε να ισχυριστούμε ότι θα προέβαινε σε κάθε προσπάθεια για αποκατάσταση του ελέγχου των ενόπλων δυνάμεων ως μέρος μιας ευρύτερης πολιτικής διαφύλαξης της ασφάλειας του κράτους. Διότι, όπως γνωρίζουμε, ένα κράτος που δεν κατέχει τον έλεγχο των στρατιωτικών δυνάμεών του γίνεται ευάλωτο στην εκμετάλλευση από εξωτερικές δυνάμεις, που ασκούν επιρροή σκληρής ισχύος σε αυτό. Εύστοχα παρατηρεί ο Παύλος Τζερμιάς την παραπάνω περίοδο η Κυπριακή Δημοκρατία ήταν ένα κράτος χωρίς στρατό από τη στιγμή που τόσο η ΕΛΔΥΚ όσο και η διοίκηση της Εθνικής Φρουράς υπάκουαν αποκλειστικά το «Εθνικό Κέντρο».[143]

Ως αποτέλεσμα της παραπάνω πολιτική οι σχέσεις Αθηνών – Λευκωσίας σε διεθνή επίπεδο οδηγήθηκαν στα άκρα, ενώ στο στρατιωτικό τομέα η κατάσταση δεν θα μπορούσε να διαφέρει. Από τη θερμή υποδοχή της ΕΛΔΥΚ το 1960, φτάσαμε σε διαπληκτισμούς μεταξύ Κυπρίων και Ελλήνων στρατιωτών λίγα χρόνια αργότερα.

Η διοίκηση Εθνικής Φρουράς, αποτελούμενη από Ελληνικό προσωπικό, δεν δίστασε να προβεί επανειλημμένα σε ενέργειες υποσκάψεως της νόμιμης Κυπριακής κυβέρνησης. Τέτοιες ενέργειες περιλάμβαναν την προσπάθεια στρατιωτικής επιβολής σχεδίων λύσης (με τη συμμετοχή της ΕΛΔΥΚ και της μεραρχίας) που δεν έχαιραν της στήριξης της Κυβέρνησης και μεγάλου μέρους του κυπριακού λαού. Επίσης, περιλάμβαναν την αποτροπή κάθε προσπάθειας εξοπλισμού για θωράκισης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στα πλαίσια της εφαρμοζόμενης ελληνικής στρατιωτικής πολιτικής έναντι της Λευκωσίας, αναφέρονται ως παραδείγματα αποτροπής εξοπλισμού από μέρους των Αθηνών εις βάρος της Κυπριακής Δημοκρατίας με την αποτροπή παραλαβής των Τσεχοσλοβακικών όπλων (1966[144] & 1972[145]) και των Σοβιετικών πυραύλων(1965)[146]. Ο ελληνικός παρεμβατισμός και η εμπλοκή του ελληνικού στρατιωτικού στοιχείου που ήταν παρόν στο νησί

143Π. Τζερμιας, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 702

144 Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 113

145 Π. Ιεροδιακόνου, 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα, σελ. 151-154

146 Εγκυκλοπαίδεια Πολυγνώση – Κρίση Σοβιετικών πυραύλων.

ενίσχυσε την ένταση με εμπλοκή σε απόπειρες δολοφονίας, υποστήριξη ακροδεξιών τρομοκρατικών οργανώσεων όπως το Εθνικό Μέτωπο[147] και η ΕΟΚΑ Β'[148]. Επιστέγασμα όλων αποτέλεσαν οι απόπειρες πραξικοπήματος (1972 και 1973), και τέλος με ένα ολέθριο πραξικόπημα που οργανώθηκε και εκτελέστηκε κατόπιν εντολής του Εθνικού Κέντρου στις 15 Ιουλίου 1974. Συνοψίζοντας, δύο ήταν τα μεγαλύτερα τινά της ανάθεσης της Κυπριακής άμυνας στον Ελληνικό στρατό. Το άφρον πραξικόπημα που οδήγησε στην Τουρκική εισβολή και η πλήρης αδυναμία εκπλήρωσης της υπόσχεσης για παροχή στρατιωτικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης. Μιας ανάγκης που στην προκειμένη περίπτωση προέκυψε με αποκλειστική υπαιτιότητα των Αθηνών.
Η μόνη αντίδραση εκ μέρους του προέδρου Μακάριου ήταν η δημιουργία του Εφεδρικού σώματος στο πλαίσιο της Κυπριακής Αστυνομίας με πρωταρχικό σκοπό την εξόντωση της τρομοκρατικής οργάνωσης ΕΟΚΑ Β' και η επιστολή του προέδρου Μακάριου στον πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας Φαίδων Γκιζίκη[149] με την οποία ζητούσε την ανάκληση όλων των Ελλήνων αξιωματικών που υπηρετούσαν στην Εθνική Φρουρά. Μία επιστολή που έφτασε με πολλά χρόνια καθυστέρηση όταν η πορεία της Κύπρου προς την καταστροφή ήταν μη αναστρέψιμη.

Από το 1974 στο σήμερα

Η κυπριακή τραγωδία, δεν ήταν αρκετή ώστε να ωθήσει την Κυπριακή πολιτεία να απεμπλακεί από την εξάρτηση της από τον Ελληνικό Στρατό[150]. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι η Λευκωσία επέλεξε για οικονομικούς λόγους την συνέχιση αυτής της εξαρτησιακής σχέσης. Αποτέλεσμα της ακολουθούμενης πολιτικής όπως αναφέρεται στο βιβλίο «Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας» είναι η «η φθηνή στρατηγική της εξωτερικής εξισορρόπησης» όπου η χώρα καταλήγει να εξαρτάται από τη βούληση και τις δυνατότητα των συμμάχων της[151]. Όπως έχει καταδειχθεί στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης η Κυπριακή ηγεσία έχει υποπέσει σε αυτή την παγίδα. Αντί δηλαδή να επιλέξει την υψηλή στρατηγική της εσωτερικής εξισορρόπησης που προσφέρει μεγαλύτερη αυτονομία αλλά συγκριτικά κοστίζει πολύ περισσότερο[152] και να κάνει το

147Π. Τζερμιας, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 676-679

148Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ. 317 και Π. Τζερμιάς, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 664, 671-676

149 Ν. Κρανιδιώτης, Ανοχύρωτη Πολιτεία, Κύπρος 1960-1974, εκδ. Εστία, τόμος Β΄, σελ. 371-372

150 Γ. Λάμπρου, 2008, Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, 2η έκδοση, σελ.529

151 Α. Πλατίας και Χ. Χατζηεμμανουήλ, 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, Πλατιάς Α., Η λογική της υψηλής στρατηγικής, εκδ. Ευρασία, Αθήνα, σελ. 32

152 Α. Πλατίας και Χ. Χατζηεμμανουήλ, 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, Πλατιάς Α., Η λογική της υψηλής στρατηγικής, εκδ. Ευρασία, Αθήνα, σελ. 32

βήμα προς την απόλυτη στρατιωτική ανεξαρτησία επέλεξε να διατηρήσει την υφιστάμενη υποτελή σχέση προς την Αθήνα. Έτσι η Κυπριακή άμυνα εξακολουθεί ακόμα και σήμερα σε μεγάλο βαθμό να εξαρτάται από τη βούληση και τις περιορισμένες[153] δυνατότητες της Ελλάδας.

Σε αντιδιαστολή με την Κυπριακή πολιτική, άλλα μικρά κράτη σε επικράτεια και πληθυσμό, επέλεξαν να ακολουθήσουν μια διαφορετική προσέγγιση στη στρατιωτική τους πολιτική, επιτυγχάνοντας σήμερα να αποτελούν ισχυρούς παγκόσμιους στρατιωτικούς παίκτες. Αυτό αναδεικνύει ότι κατάφεραν να ξεπεράσουν τους περιορισμούς λόγω μεγέθους, πόρων κτλ και κατόρθωσαν να επιτύχουν εξαιρετικά αποτελέσματα στον στρατιωτικό τομέα, ακολουθώντας μια ευφυή και αποτελεσματική στρατιωτική πολιτική.

Το τεχνολογικό θαύμα του Ισραήλ

Το Ισραήλ, αποτελεί μια μικρή δημοκρατία που περιβάλλεται από ισχυρούς εχθρούς. Από τη στιγμή της ίδρυσής του, αναγκάστηκε επανειλημμένα να υπερασπίσει την επικράτεια του από εχθρικές επιθέσεις. Σημαντικότερες στιγμές της πολεμικής του ιστορίας ήταν ο πρώτος πόλεμος του 1948, γνωστός ως πόλεμος της ανεξαρτησίας[154]. Το Ισραήλ κατάφερε να αντιμετωπίσει με επιτυχία όλες τις γειτονικές χώρες ταυτόχρονα. Λίγο αργότερα το 1967, μια συμμαχία αραβικών χωρών επιτέθηκε ξανά, ενώ το 1973, κατά τη διάρκεια του της γιορτής του Γιόμ Κιπούρ[155] παρά τον αρχικό αιφνιδιασμό από την ταυτόχρονη επίθεση Αιγύπτου και Συρίας κατάφερε να αντεπιτεθεί με επιτυχία.

Η εξέλιξη του Ισραηλινού κράτους συνδέεται ουσιαστικά με την εξέλιξη των ισραηλινών ένοπλων δυνάμεων, διαδραματίζοντας καίριο ρόλο στην εμπέδωση της αμυντικής τους ικανότητας της χώρας. Η παραπάνω ανάλυση αποτελεί κρίσιμο στοιχείο της πορείας του κράτους του Ισραήλ, ειδικά ενόψει των προκλήσεων και των απειλών που προκύπτουν στον 21ο αιώνα. Αυτές οι προκλήσεις αντιμετωπίζονται τόσο σε επιχειρησιακό όσο και σε στρατηγικό επίπεδο, λαμβάνοντας

153Β. O'Malley & I. Caig, Η Συνωμοσία της Κύπρου – ΗΠΑ Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή, εκδ. Σιδέρης, σελ, 339Από το 1958 ο Καραμανλής ομολογούσε στο ΝΑΤΟ ότι η υπεράσπιση της Κύπρου ήταν εκτός των Ελληνικών αμυντικών δυνατοτήτων.

154 Μ. Στούκας, Πρώτο Θέμα, Ο πρώτος αραβοϊσραηλινός πόλεμος του 1948 και οι συνθήκες ανακωχής που υπογράφτηκαν στη Ρόδο, 21 Οκτ. 2023, https://www.protothema.gr/stories/article/1426559/o-protos-aravoisrailinos-polemos-1948-1949-kai-oi-sunthikes-anakohis-pou-upograftikan-sti-rodo/ και Μηχανή του Χρόνου, Πώς το Ισραήλ αντιμετώπισε πέντε αραβικά κράτη το 1948. Το σχέδιο του ΟΗΕ για διχοτόμηση της Παλαιστίνης (χάρτες) http://www.mixanitouxronou.gr/pos-to-israil-kerdise-pente-aravika-krati-ston-polemo-toy-1948-to-schedio-toy-oie-gia-dichotomisi-tis-palaistinis-chartes/ και britannica.com, Arab-Israeli wars - 1948–49: Israel’s War of Independence and the Palestinian Nakba, https://www.britannica.com/event/Arab-Israeli-wars

155 Δ. Χουρχούλης, Καθημερινή, Ο Πόλεμος του Γιομ Κιπούρ, 19 Αυγ. 2019, https://www.kathimerini.gr/world/1038845/o-polemos-toy-giom-kipoyr/

υπόψη το διεθνές πλαίσιο.

Σε αντίθεση με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει και τον περιορισμένο στρατηγικό του χώρο, το Ισραήλ υιοθετεί μια εθνική στρατηγική που καθορίζει τους κύριους στόχους και τις φιλοδοξίες του τόσο στον μεσοπρόθεσμο όσο και στον μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα. Στη συγκεκριμένη προσέγγιση ενσωματώνονται τα μέσα και οι μέθοδοι για την επίτευξη αυτών των στόχων. Μέσω μιας τέτοιας συνολικής στρατηγικής, εξασφαλίζεται ότι το Ισραήλ θα διατηρεί πάντα ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των αντιπάλων του, αντιμετωπίζοντας αποτελεσματικά τις απειλές, όπως πυραυλικές επιθέσεις, κυβερνοπόλεμος και άλλες προκλήσεις, διαθέτοντας ταυτόχρονα τον πιο προηγμένο τεχνολογικά ένοπλο στρατό[156].

Εν ολίγοις, το Ισραήλ, παρά τον μικρό του μέγεθος, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως αδύναμο κράτος. Παρά τους περιορισμούς ως προς την έκταση και τον πληθυσμό, καθώς και το περιορισμένο στρατηγικό του βάθος που διαθέτει, αποτελεί παράδειγμα χώρας που έχει αντιμετωπίσει με επιτυχία πολυάριθμες επιθέσεις από τους μεγαλύτερους και θεωρητικά δυνατότερους σε στρατιωτική ισχύ, γείτονές της. Από άποψη στρατιωτικής δυναμικότητας για το έτος 2024 βρίσκεται στη θέση 17 της παγκόσμιας κατάταξης σύμφωνα με το globalfirepower.com (η Ελλάδα βρίσκεται στην 32η θέση, η Σιγκαπούρη στην 30η και η Τουρκία στην 8ή. Η Κύπρος δεν εμφανίζεται στην κατάταξη)[157].

Η εμπειρία της Σιγκαπούρης

Η Σιγκαπούρη, που βρίσκεται στον πορθμό της Μαλάκκας, κατέχει μια κρίσιμη γεωστρατηγική θέση στο σταυροδρόμι των σημαντικών ναυτικών διαδρόμων που συνδέουν την Ασία, την Ευρώπη και την Ωκεανία. Έχει αναδειχθεί ως κομβικό εμπορικό κέντρο και λιμάνι, προσελκύοντας επενδύσεις και επιχειρήσεις από διάφορα μέρη του πλανήτη. Η στρατηγική της θέση την καθιστά επίσης σημαντικό κέντρο παροχής υπηρεσιών, όπως διαμετακομιστικού εμπορίου, τραπεζικών και χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Το γεωπολιτικό δόγμα της χώρας συνοψίζεται στην φράση: friend to all and enemy to none[158], που

156 Huffingonpost, Γιατί το Ισραήλ έχει τον πιο προηγμένο τεχνολογικά στρατό στον κόσμο;, 30 Ιαν. 2017 https://www.huffingtonpost.gr/2017/01/30/eidiseis-diethnes-giati-to-israel-exei-ton-pio-texnologika-prohgmeno-strato-ston-kosmo_n_14493480.html

157 Global Fire Power, 2024 Military Strength Ranking, https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php

158 Danson Cheong, The Stairs Times, As a small country, Singapore has to be friends with everyone, but at times it needs to advance its own interests, 18 Ιουλ. 2017, https://www.straitstimes.com/singapore/as-a-small-country-singapore-has-to-be-friends-with-everyone-but-at-times-it-needs-to

μεταφράζεται ως φίλη με όλους και εχθρός με κανένα. Έτσι η χώρα, έχει καταφέρει να αναπτύξει μια στρατηγική άμυνας που αντικατοπτρίζει την προνοητικότητα της όσον αφορά την εθνική της ασφάλεια. Από τη δεκαετία του 1970, η Σιγκαπούρη έχει επενδύσει εκτεταμένα στη στρατιωτική της υποδομή, επιδιώκοντας τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού συστήματος άμυνας[159].

Ο στρατηγικός σχεδιασμός περιλαμβάνει εκτενή εκπαίδευση των στρατιωτικών δυνάμεων, υποστήριξη από την προηγμένη τεχνολογία και τη χρήση νέων τακτικών. Η Σιγκαπούρη έχει δημιουργήσει επαρκείς στρατιωτικές μονάδες προκειμένου να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει ποικίλες απειλές[160]. Επιπλέον, διαθέτει ένα εντυπωσιακό οπλοστάσιο που καλύπτει όλο το φάσμα των στρατιωτικών αναγκών.

Είναι αξιοσημείωτο πως μια χώρα με έκταση 734 τετραγωνικά χιλιόμετρα (σε μέγεθος μικρότερο απ' όσο το νησί της Κεφαλλονιάς) αλλά με μακροχρόνια στρατηγική κατάφερε για το έτος 2024 να βρίσκεται στη θέση 30 της παγκόσμιας κατάταξης στρατιωτικών δυνάμεων ενώ η Ελλάδα στην οποία στηρίζεται η Κυπριακή Δημοκρατία για την διασφάλιση της άμυνά της είναι μόλις στην 32ή θέση[161].

Το τραγικό παράδειγμα της Αρμενίας

Το Ναγκόρνο-Καραμπάχ, ένας θύλακας στο έδαφος του Αζερμπαϊτζάν, κατοικείτο κυρίως από Αρμένιους. Με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991, εκδηλώθηκε έντονη διαμάχη μεταξύ της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν για τον έλεγχο της περιοχής.

Οι Αρμένιοι κάτοικοι, υποστηριζόμενοι από την Αρμενία, κατάφεραν να αποκτήσουν τον έλεγχο της περιοχής και να κηρύξουν τη Δημοκρατία του Αρτζαχ στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ.

Η Αρμενία έχοντας συνάψει συμφωνία συμμαχίας με την Ρωσία και με την εγκατάσταση μιας Ρωσικής βάσης στο έδαφός της επαναπαύθηκε. Κάτι αντίστοιχο γίνεται σήμερα με την περίπτωσή της Κύπρου όπου στη θέση της Ρωσίας θα τοποθετούσαμε την Ελλάδα. Όμως οι δύο περιπτώσεις αν και παρόμοιες σε πνεύμα έχουν πολλές ποιοτικές διαφορές. Για παράδειγμα η Ελλάδα δεν θεωρείται δυνατή στρατιωτικά χώρα εν αντιθέσει με τη Ρωσία που ήταν η δεύτερη και τώρα τρίτη κατά σειρά παγκόσμια στρατιωτική υπερδύναμη.

Η αδράνεια της Αρμενίας σε αμυντικό και διπλωματικό επίπεδο, μαζί με την έλλειψη πολιτικής

159Library of Congress - Singapore: a country study, σελ. 229, https://www.loc.gov/item/90025755/
160Library of Congress - Singapore: a country study, σελ. Xvii, https://www.loc.gov/item/90025755/
1612024 Military Strength Ranking, https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php

διορατικότητας, είχε σοβαρές συνέπειες. Από το 2020, το Αζερμπαϊτζάν, μετά από μια πολυετή κούρσα εξοπλισμών, διεξήγαγε μια επιχείρηση αστραπή με σκοπό την ανάκτηση της περιοχής. Η Αρμενία, ανίκανη να αντιδράσει, αναγκάστηκε να ζητήσει την αρωγή της Ρωσίας, χωρίς επιτυχία. Το Γερεβάν που αδυνατούσε να παρέμβει στρατιωτικά άφησε τον Αρμενικό πληθυσμό στο έλεος του Αζέρικου στρατού που δεν δυσκολεύτηκε μέχρι το 2024 να αφανίσει ολοκληρωτικά δημοκρατία του Αρτζαχ.

Όπως προκύπτει από την παραπάνω περίπτωση η αδράνεια της Αρμενίας σε αμυντικό και διπλωματικό επίπεδο – αφού δεν διευθέτησε το πρόβλημα με πολιτικά μέσα όσο υπήρχε περιθώριο – και η ανάθεσή των στρατιωτικών βαρών στη Ρωσία υπήρξε καταλυτική για την ανθρωπιστική καταστροφή και την οριστική εκρίζωση του αρμένικου πληθυσμού της περιοχής.

Το Αζερμπαϊτζάν από την άλλη επί 26 χρόνια ακολουθούσε συγκεκριμένη πολιτική ανάκτησης της περιοχής, που ανήκει στην επικράτειά του. Προχώρησε σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες, όπως αγορά σύγχρονου εξοπλισμού, σύναψη συμμαχιών με την Τουρκία και το Ισραήλ και περίμενε το κατάλληλο χρονικό σημείο για προχωρήσει στην επίτευξη του σκοπού του. Η προσπάθεια αποδείχθηκε ευκολότερη του αναμενόμενου καθώς το Μπακού είχε υπερτιμήσει τις δυνατότητες της αρμενικής πλευράς.

Η απόφαση της Αρμενίας να στηριχθεί στρατιωτικά στη Ρωσία αποδείχθηκε επιζήμια. Η προσδοκώμενη βοήθεια δεν προσφέρθηκε και αυτό έφερε την χώρα προ τετελεσμένων γεγονότων ενώ ταυτόχρονα εκμηδένισε τις επιλογές για στρατιωτική αντίδραση. Σε ένα παρόμοιο παραλληλισμό θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η Κύπρος συνέπραξε στρατιωτικά με την Ελλάδα γιατί ανέμενε στρατιωτική στήριξη σε περίπτωση δυναμικού επεισοδίου. Η βοήθεια τελικά δεν στάλθηκε ποτέ (όπως και στην περίπτωση της Αρμενίας) αλλά το τραγικό στην Κυπριακή περίπτωση ήταν ότι η Ελλάδα χρησιμοποιώντας τη σκληρή ισχύ που απέκτησε από τον έλεγχο της Εθνικής Φρουράς προσπάθησε να ελέγξει την Κυπριακή κυβέρνηση και όταν αυτό αποδείχθηκε αδύνατον προσπάθησε να την ανατρέψει με στρατιωτικό πραξικόπημα το οποίο άνοιξε την πόρτα στον Αττίλα. Στη συνέχεια εγκατέλειψε την Κύπρο στο έλεος των τουρκικών στρατευμάτων.

Από την περίπτωση της Αρμενίας θα πρέπει να κρατήσουμε την μη δικαίωση των προσδοκιών μιας στρατιωτικής συνεργασίας. Το ίδιο έγινε και στην περίπτωση της Κύπρου το 1974. Από το παραπάνω περιστατικό αλλά και από το πάθημα του 1974 θα πρέπει να διδαχθούμε ότι η στρατιωτική στήριξη από τρίτα μέρη δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να θεωρείται δεδομένη.

Η παραπάνω διαπίστωση συμφωνεί απόλυτα με τη φιλοσοφία του δόγματος του Ισραήλ. Σε συνέντευξή του ο πρέσβης του Ισραήλ στην Αθήνα, Γιόσι Αμράνι, συνόψισε την ουσία της αμυντικής πολιτικής της χώρας του, ως ακολούθως:

> *«Καμία χώρα δεν πρέπει να βασίζεται στον ένα ή τον άλλο φίλο για να την υπερασπιστεί σε μια περίοδο κρίσης, ακόμα κι αν πρόκειται μόνο για αποτροπή (...) καμία χώρα δεν πρέπει να αναθέτει σε άλλους την ασφάλειά της[162]»*

Αυτή η προσέγγιση πρέπει να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για την Κύπρο, καθώς προωθεί μια ανεξάρτητη θεωρητική στρατηγική προσέγγιση που μπορεί να υιοθετηθεί για να διαμόρφωση της δικής της υψηλής στρατιωτικής πολιτικής.

Το παράδειγμα του Τζιμπουτί

Το Τζιμπουτί βρίσκεται σε ένα στρατηγικό για το εμπόριο σημείο ανάμεσα στον κόλπο του Άντεν και την Ερυθρά θάλασσα στην Αφρική. Σε σχέση με την Κύπρο έχει την τριπλάσια έκταση. Πληθυσμιακά οι δύο χώρες βρίσκονται στα ίδια περίπου επίπεδα με τον πληθυσμό τους να βρίσκεται λίγοι πιο πάνω από ένα εκατομμύριο.

Η χώρα θα ήταν ιδιαίτερα φτωχή καθώς στερείτε φυσικών οικονομικών πόρων. Παρόλα αυτά κατάφερε εκμεταλλευόμενο την θέση του και παρά τις αδυναμίες του να μετατραπεί σε ένα σημαντικό δρώντα στη διεθνή σκηνή. Η πολιτική ηγεσία της χώρας έχει μελετήσει τις εμπειρίες άλλων μικρών κρατών όπως της Σιγκαπούρης και του Ντουμπάι ώστε να προσαρμόσει τις πολιτικές της[163].

Παρά την απόκτηση της ανεξαρτησίας από τη Γαλλία, η άμυνα της χώρας για πολλά χρόνια στηριζόταν στον Γαλλικό Στρατό, καθώς το Παρίσι διατηρεί τη μεγαλύτερη στρατιωτική βάση του στην Αφρική, στο Τζιμπουτί. Ο γαλλικός στρατός παρενέβη επανειλημμένα για να προστατέψει τη χώρα από την Αιθιοπία και τη Σομαλία, που είχαν εκδηλώσει τις επεκτατικές τους βλέψεις για τα εδάφη της. Μετά από εμφύλιους οι χώρες αυτές έχουν διασπάσει (Αιθιοπία – Ερυθραία και Σομαλία – Somaliland (de facto)). Αυτή τη στιγμή χώρα αποτελεί το κύριο λιμάνι της Αιθιοπίας[164]

162Καθημερινή, Νέδος, Συνέντευξη: Ο πρέσβης του Ισραήλ στην «Κ»: Η ασφάλεια μιας χώρας δεν ανατίθεται σε άλλους https://www.kathimerini.gr/opinion/interviews/561904117/o-presvis-toy-israil-stin-k-i-asfaleia-mias-choras-den-anatithetai-se-alloys/

163Third World Thematics (Taylor and Francis), Djibouti: small state strategy at a crossroads.

164Capital.gr, 30 Αυγ. 2022, Έφτασε στο Τζιμπουτί το πλοίο του ΟΗΕ που μεταφέρει ουκρανικά σιτηρά για το Κέρας της Αφρικής, https://www.capital.gr/diethni/3655156/eftase-sto-tzimpouti-to-ploio-tou-oie-pou-metaferei-oukranika-sitira-gia-to-keras-tis-afrikis/

μετά τον διαχωρισμό της Ερυθραίας.

Το Τζιμπουτί φιλοξενεί στην επικράτεια του στρατιωτικές βάσεις αρκετών χωρών[165] και παίζει σημαντικό ρόλο στον πόλεμο κατά της διεθνούς πειρατείας και πρόσφατα στις επιθέσεις των ανταρτών Χούθι της Υεμένης κατά εμπορικών πλοίων. Οι στρατιωτικές συνεργασίες αποτελούν σε συνάρτηση με την ήπια εξωτερική πολιτική και την βοήθεια που έχει προσφέρει στις δύο πρώην εχθρικές χώρες Σομαλία και Αιθιοπία, αποτρεπτικό παράγοντα για επιδίωξη νέων επεκτατικών κινήσεων. Ταυτόχρονα η διαχρονική εταιρική σχέση με την Γαλλία διασφαλίζει την ασφάλεια έναντι κάθε απειλής.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι μια πρώην αποικιακή δύναμη συνεχίζει να συμβάλλει στην άμυνα της πρώην κτήσης της μέσα από τις βάσεις που διατηρεί στην επικράτεια του κράτους. Στρατηγικά σκεπτόμενη η Κύπρος θα μπορούσε να ακολουθήσει ένα παρόμοιο παράδειγμα αν δεν είχε προηγηθεί ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας της ΕΟΚΑ και η για εσωτερική κατανάλωση δαιμονοποίηση της Γηραιάς Αλβιώνας.

Λαμβάνοντας μαθήματα

Λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη για αυτονομία στον στρατιωτικό τομέα, η Κύπρος, ως ανεξάρτητη οντότητα, οφείλει να δημιουργήσει και να προωθήσει μια προσεκτικά διαμορφωμένη στρατιωτική πολιτική. Αυτή η πολιτική δεν πρέπει, βεβαίως, να αποτελεί πιστό αντίγραφο άλλων επιτυχημένων κρατών όπως του κράτους του Ισραήλ ή της Σιγκαπούρης, αλλά πρέπει να είναι ένα προσαρμοσμένο γεωπολιτικές πραγματικότητες και τις ανάγκες που προκύπτουν από αυτές. Η δημιουργία ενός ρεαλιστικού πλάνου αμύνης πρέπει να απορρέει από μια προσεκτική αξιολόγηση των στρατιωτικών δυνατοτήτων του , σε συνδυασμό με την οικονομική ισχύ, το μέγεθος της χώρας και την ιεράρχηση των κινδύνων που αντιμετωπίζει.

Όπως έχει αναφερθεί και πιο πάνω, η εφαρμογή μιας στρατιωτικής πολιτικής προϋποθέτει τη στενή διασύνδεση με τους ήσσονος σημασίας τομείς της υψηλής στρατηγικής όπως η οικονομία και η διπλωματία σε συνάρτηση με το επιθυμητό αποτέλεσμα. Είναι αναγκαίο να σχεδιαστεί με τη δέουσα προσοχή, λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο την άμυνα κατά εξωτερικών απειλών ή την εσωτερική ασφάλεια αλλά και την οικονομική βιωσιμότητα. Η αντίληψη και ο σχεδιασμός για την αμυντική πολιτική πρέπει να είναι ευέλικτη, προσαρμοσμένη στην εξέλιξη των γεωπολιτικών

165Close the Foreign Bases in Djibouti, 1 Dec. 2023, https://www.pressenza.com/2023/12/close-the-foreign-bases-in-djibouti/

συνθηκών που θα αποφέρουν στο κράτος πολύτιμες συνεργασίες καθώς και τη μέγιστη δυνατή απόδοση από άποψη ισχύος.

Στη διαμόρφωση αυτής της αμυντικής πολιτικής, η Κύπρος δεν πρέπει απλώς να ακολουθεί την πεπατημένη, αλλά πρέπει να επενδύσει σθεναρά σε υψηλής τεχνολογίας όπλα, στη συνεχή εκπαίδευση, στην παραγωγή στρατιωτικών λύσεων με ανάπτυξη νέων τύπων όπλων με απώτερο στόχο την ενδυνάμωση των ικανοτήτων των ένοπλων δυνάμεων της. Παράλληλα, η δημιουργία στρατηγικών συνεργασιών με άλλες χώρες εμφανίζεται ως μια επιθυμητή επιλογή, καθώς θα μπορούσε όχι μόνο να ενισχύσει το επίπεδο ασφάλειας αλλά και να παράσχει επιπλέον πόρους για αντιμετώπιση προκλήσεων (πώληση όπλων σε τρίτες χώρες, οικονομίες κλίμακας από μικτές στρατιωτικές ασκήσεις, συμπαραγωγή στρατιωτικού υλικού κτλ). Σε αυτό το πλαίσιο, η ευελιξία του σχεδιασμού πρέπει να αποτελεί θεμέλιο χαρακτηριστικό, προσαρμοσμένο στις ανάγκες ενός μικρού, ευέλικτου και αυτόνομου και άρτια εξοπλισμένου στρατιωτικού σώματος. Ένα τέτοιο στρατιωτικό σώμα είχε προτείνει ο κύπριος συνταγματάρχης Γεώργιος Αζίνας στις εκθέσεις του προς το ΓΕΕΦ αμέσως μετά την κυπριακή τραγωδία το 1974[166].

Τα παραδείγματα των παραπάνω χωρών μας διδάσκουν ότι το μέγεθος είναι πολλές φορές υποκειμενικό. Ένα κράτος μπορεί να θεωρεί τον εαυτό του μικρό και ανίκανο να αντιδράσει σε εξωτερική η εσωτερική απειλή και άρα θεωρεί ότι είναι καταδικασμένο να αποδεχτεί την μοίρα του και να υποκύψει στις εχθρικές βουλές. Αυτό το κράτος είναι πολύ πιο ευάλωτο γιατί από την μια φαίνεται να έχει καταθέσει τα όπλα και από την άλλη δεν λαμβάνει τα μέτρα που θα το βοηθήσουν να ξεφύγει από την μειονεκτική θέση στην οποία θεωρεί ότι βρίσκεται. Στην περίπτωση της Κυπριακής άμυνας έχει επικρατήσει η λανθάνουσα άποψη ότι η ανάθεση της ηγεσίας του στρατεύματος σε ένα μεγαλύτερο στρατό όπως ο Ελληνικός συνεπάγεται αυτόματα ελληνική βοήθεια εν καιρώ πολέμου κάτι βέβαια που ιστορικά δεν έχει αποδειχθεί.

Από την άλλη, ούτε οι πολιτικές ενέργειες των Αθηνών διαχρονικά αφήνουν περιθώρια παρερμηνείας των προθέσεων της χώρας. Στη βιβλιογραφία υπάρχει πληθώρα δηλώσεων πολιτικών προσώπων που αναφέρουν ότι η Ελλάδα αδυνατεί να υποστηρίξει στρατιωτικά την Κύπρο.

Ως προς την πλαισίωση της παραπάνω θέσης παραθέτω τη δήλωση του καταξιωμένου κύπριου νομικού και πολιτικού Πολύβιου Πολυβίου*:*

«Η Ελλάδα έχει αποδείξει ότι δεν πρόκειται να εμπλακεί εύκολα σε πόλεμο για την Κύπρο

166Χ. Χρυσάνθου, Ιούλιος 2020, Απεσοβήθη τελικώς ο κίνδυνος... Λευκωσία, 16 Αυγούστου 1974, ώρα 18:00, εκδ. Η. Επιφανίου, Β' έκδοση, σελ. 268 (Έκθεση του Συνταγματάρχη Αζίνα - 1975)

οπότε ουσιαστικά θα είμαστε μόνοι μας ενάντια στους τούρκους. Η θέση Καραμανλή εκπροσωπεί μια γενικότερη πολιτική δισταγμού της χώρας απέναντι στην Κύπρο[167]»

Αναζητώντας πειστήρια για την Ελληνική αδυναμία παροχής στρατιωτικής βοήθειας στην Κύπρο, στη βιβλιογραφία συναντά κανείς ουκ ολίγες αναφορές. Για παράδειγμα στις 29 Αυγούστου 1964 στην επιστολή Παπανδρέου σε Μακάριο στην οποία του ξεκαθάριζε ότι δεν είχε πρόθεση να σύρει[168] τα ελληνικά νιάτα εις πόλεμον. Ενώ το 1967 οι Γεώργιος Παπαδόπουλος ο υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας Παναγιώτης Πιπινέλης και μετέπειτα ο Χριστιανός Ξανθόπουλος-Παλαμάς καθώς και ο Έλληνας πρέσβης στη Λευκωσία Κ. Παναγιωτάκος ανέφεραν τον κίνδυνο Τουρκικής εισβολής και τόνιζαν ότι η Ελλάδα δεν ήταν σε θέση να προστατεύσει την Κύπρο σε αυτή την περίσταση[169]. Στην ίδια κατεύθυνση με τις παραπάνω μαρτυρίες ο Πέτρος Γαρουφαλιάς στο βιβλίο του «Ελλάς και Κύπρος» αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Καμία σοβαρή δύναμη δεν υπήρχε στην Κύπρο ικανή για να τους αναχαιτίσει και καμία αποτελεσματική στρατιωτική βοήθεια δεν μπορούσε να προσφθερεί από την μητέρα Ελλάδα»[170]

Χρόνια αργότερα (1993) ο Έλληνας υπουργός Άμυνας Ιωάννης Βαρβιτσιώτης δήλωσε ότι δεν θα έστειλε τα παιδιά της Ελλάδας να εγκλωβιστούν από τους Τούρκους στην Κύπρο[171].

Οι πολιτικές ενέργειες των Αθηνών δεν αφήνουν περιθώρια παρερμηνείας. Η πρόθεσή δράσης με τρόπο που να διατηρήσει για την ίδια το μάξιμουμ της πολεμικής ισχύς πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Από την πλευρά της πολιτικής ελιτ του Κυπριακού κράτους φαίνεται να υπάρχει μια αδυναμία κατανόησης της Ελληνικής στρατιωτικής πολιτικής. Είναι αυτή ακριβώς η αδυναμία σε συνδυασμό με τον έλεγχο του κυπριακού στρατεύματος από την Αθήνα που καθιστούν την εμπλοκή της Ελλάδας στην άμυνα του τόπου επικίνδυνη. Τα αποτελέσματα της καταστροφικής σχέσης Αθηνών – Λευκωσίας δεν είναι άγνωστα. Το 1974 η Κύπρος απώλεσε μεγάλο μέρος της επικράτειάς πληρώνοντας την επιλογή της ανάθεσης των αμυντικών βαρών στην Αθήνα. Ως

167LegalMatters, 19 Ιουλ. 2023, Η διπλωματία της εισβολής, Πόλυς Πολυβίου, 1:46:05 – 1:46:23 https://www.youtube.com/live/fEFULa4hyjM?si=M_hzkmk1vYertTqI

168Σ. Παπαγεωργίου, Επιστολή Παπανδρέου προς Μακάριο 29, Αυγούστου 1964, Τα κρίσιμα ντοκουμέντα του Κυπριακού, τόμος Β', σελ. 323-325

169Ν. Κρανιδιώτης, 1985, Ανοχύρωτη Πολιτεία, Κύπρος 1960-1974, εκδ. Εστία, τόμος Β΄, σελ. 59 & 108 και Γ. Κληρίδης, 1988, Η κατάθεσή μου, εκδ. Αλήθεια, τόμ. 2, σελ 284-285, 306 και Γ. Λάμπρου, 2008, Ιστορία του Κυπριακού, Τα χρόνια μετά τη Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, β΄ έκδοση, σελ. 212

170Π. Γαρουφαλιάς, 1982, Ελλάς και Κύπρος: τραγικά σφάλματα, ευκαιρίες που χάθηκαν (19 Φεβρ. 1964-15 Ιουλίου 1965) Αθήνα, σελ.55

171Γ. Λάμπρου, 2008, Ιστορία του Κυπριακού, Τα χρόνια μετά τη Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, β΄ έκδοση, σελ. 698

θεραπεία προς την εξάρτηση της Κυπριακής άμυνας από τον Ελληνικό στρατό το μόνο μέτρο που μπορεί να ληφθεί είναι ο πλήρης διαχωρισμός σε όλα τα επίπεδα. Η Κύπρος θα ήταν σωστό να προχωρήσει ένα βήμα παραπέρα με την επανασύσταση του Κυπριακού στρατού. Ένα πρόσθετο θέμα είναι η διεκδίκηση πολεμικών αποζημιώσεων για τα δεινά που προκλήθηκαν από τις Ελληνικές ενέργειες στην Κύπρο. Η διεκδίκηση αποζημιώσεων θεωρείται απομακρυσμένη λόγω της Κυπριακής υποτέλειας προς το Ελλαδικό κράτος.

Μόνη διέξοδος στην πορεία απόκτησης μιας στρατιωτικής πολιτικής προϋποθέτει απόφαση της πολιτικής ηγεσίας για πλήρη απογαλακτισμό. Οι στρατιωτικές δυνατότητες της Κύπρου αν και δεν είναι απεριόριστες σίγουρα είναι καλύτερες από τις δυνατότητες που παρέχει η παρούσα κατάσταση. Η συνεργασία και οι καλές διπλωματικές σχέσει με σημαντικά κράτη καθώς και η ένταξή της της χώρας σε διεθνείς οργανισμούς όπως η κοινοπολιτεία, το κίνημα των αδεσμεύτων κτλ δίνουν διαφορετική διπλωματική δυναμική η οποία θα μπορούσε να μετουσιωθεί σε στρατιωτική διασφαλίζοντας ένα καλύτερο εξοπλιστικό πρόγραμμα για το Κυπριακό κράτος μακριά από τον ελληνικό παρεμβατισμό.

Παρούσα κατάσταση

Η Κυπριακή πολιτική ηγεσία πρέπει να τεθεί ενώπιον των ευθυνών της και να αποφασίσει την στρατιωτική στρατηγική που προτίθεται να ακολουθήσει προκειμένου να θωρακίσει τη χώρα. Η πολιτικής της μεταφοράς των βαρών φαίνεται να έχει οδηγηθεί σε τέλμα. Όπως συνέβη με κάθε άλλη πολιτική που από κοινού προσπάθησαν οι δύο χώρες να εφαρμόσουν[172]. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα επιλεγεί πολιτική που θα είναι απαραίτητα συγκρουσιακή προς τα Ελληνικά συμφέροντα. Η Κύπρος θα χαράξει μια εντελώς ανεξάρτητη στρατιωτική πολιτική της Κύπρου η οποία θα αναγάγει το συμφέρον της Κυπριακής πολιτείας ως πρώτιστο αγαθό. Η νέα πολιτική πρέπει να διακρίνεται από δύο χαρακτηριστικά. Δεν θα δεσμεύει την Ελλάδα ως προς την άμυνα της Κύπρου και από την άλλη θα είναι εντελώς αυτόνομη οργανωμένη από κύπριους αξιωματικούς που γνωρίζουν τις ιδιομορφίες και τις απαιτήσεις του τόπου καλύτερα.

Ένα επιπλέον ερώτημα που πρέπει να εξεταστεί στην παρούσα φάση (Ιανουάριος 2024) και που βρίσκεται σε πλήρη συνάρτηση με τα παραπάνω, είναι γιατί η Κυπριακή Δημοκρατία συνεχίζει να υποτάσσεται στον Ελληνικό ηγεμονισμό, και γιατί εξακολουθεί να ορίζει ως αρχηγό της Εθνικής

172Δόγμα ενιαίου αμυντικού χώρου, πολιτική ενεργού ηφαιστείου, παροχή στρατιωτικής βοήθειας σε περιόδους κρίσεων κτλ.

Φρουράς τον εκλεκτό του Ελληνικού Υπουργείου Άμυνας. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι ζωτικής σημασίας να διερευνηθεί εάν η ύπαρξη της Εθνικής Φρουράς είναι ακόμα δικαιολογημένη. Μια εναλλακτική λύση προτείνεται από τον Αντιστράτηγο ε.α. Ανδρέα Πεντάρα, ο οποίος υποστηρίζει την επανασύσταση του Κυπριακού Στρατού, όπως αναφέρεται στο άρθρο του με τίτλο «Ανάγκη επανασύστασης του κυπριακού στρατού».[173]

Ένα άλλο ερώτημα που απαιτεί απάντηση αφορά τη σκοπιμότητα της στενής συνεργασίας με την Ελλάδα, ειδικά όταν η Κύπρος, σε περίπτωση επιθετικής ενέργειας, θα κληθεί να αντιμετωπίσει τον εχθρό μόνη[174]. Επιπλέον, διερωτάται κανείς κατά πόσον υπάρχει η πιθανότητα ενίσχυσης της Κυπριακής άμυνας κατά την κρίσιμη στιγμή, ενώ η Ελλάδα ταυτόχρονα είναι αναγκασμένη να διαφυλάξει τις στρατιωτικές δυνάμεις για να εξασφαλίσει την ασφάλεια στη δική της επικράτεια.

Η σταθερή πρακτική της Κύπρου να αναθέτει σε Έλληνες αξιωματικούς τη διοίκηση των στρατιωτικών δυνάμεων του κράτους μπορεί να ερμηνευθεί με το γεγονός ότι η χώρα ελπίζει σε στρατιωτική υποστήριξη από την «μητέρα πατρίδα». Ωστόσο, όπως έχει αναπτυχθεί και πιο πάνω, αυτή η προσδοκία δεν φαίνεται ανταποκρίνεται στις πραγματικές στρατιωτικές δυνατότητες της Ελλάδας.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η επιμονή των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων να υπόσχονται βοήθεια. Πρόκειται για μια δέσμευση που, θεωρητικά, απαιτεί στρατιωτική αλλά και πολιτική βούληση από τη μία, και στρατιωτική ικανότητα από την άλλη. Η εμπειρία του 1974 όμως αποκαλύπτει τις δυσκολίες, αν όχι την αδυναμία, στην παροχή στρατιωτικής υποστήριξης σε απομακρυσμένα πεδία μάχης πέραν της μητροπολιτικής Ελλάδας[175].

Οι υποσχέσεις που αποδείχθηκαν ανεφάρμοστες το 1974 επανέρχονται τα τελευταία χρόνια στο προσκήνιο με την αναφορά στο Ενιαίο Αμυντικό Δόγμα, την κάλυψη της Κύπρου από Ελληνικά φτερά και άλλα συναφή. Μια λογική απορία προκύπτει: Για ποιον λόγο ορισμένοι στρατιωτικοί κύκλοι επιμένουν σε αυτά τα μη ρεαλιστικά σενάρια; Κατά την προσωπική μου άποψη, τα εύηχα σενάρια ως απόρροια της συνθηματολογίας των μαζών, συνεχίζουν να προσφέρουν στην Ελλάδα

173Α. Πεντάρας, Εφημερίδα Σημερινή: Ανάγκη επανασύστασης του κυπριακού στρατού, 19 Αυγ. 2017, https://simerini.sigmalive.com/article/2017/8/19/anagke-epanasustases-tou-kupriakou-stratou/

174Α. Πλατίας και Χ. Χατζηεμμανουήλ, 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, συνέντευξη Στρατηγός Φλώρος Κ. (η στρατιωτική διάσταση), εκδ. Ευρασία, Αθήνα, σελ.127 και στο ίδιο βιβλίο Πλατιάς Α., Η λογικής της υψηλής στρατηγικής σελ. 25

175 Αεροπορική Ισχύς και Κύπρος: Πόσο Μακρυά είναι η Κύπρος, Αλήθεια; https://www.anixneuseis.gr/%CE%B1%CE%B5%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B9%CF%83%CF%87%CF%8D%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BA%CF%8D%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%82-%CF%80%CF%8C%CF%83%CE%BF-%CE%BC%CE%B1%CE%BA%CF%81/

την δυνατότητα ελέγχου της ηγεσίας των Κυπριακών δυνάμεων, την ίδια στιγμή που η κυπριακή ηγεσία, λόγω πολιτικής ανωριμότητας[176], τα αποδέχεται και τα υιοθετεί απροβλημάτιστα. Με αυτό τον τρόπο οι κύπριοι πολιτικοί, θεωρούν ότι αποποιούνται την βαρύτατη ευθύνη της άμυνας η οποία μετατίθεται στην Ελλάδα. Έτσι, η πολιτική ηγεσία της Κύπρου αποφεύγει να αντιμετωπίσει το δύσκολο ζήτημα της κυπριακής άμυνας.

Επομένως, η πολιτική-πρακτική που ακολουθείται ενδέχεται να συνοδεύεται από παγίδες. Ένα από τα πιθανά προβλήματα αφορά τις εξουσίες που διαθέτουν οι αξιωματικοί στη διοικητική ιεραρχία, οι οποίοι είναι υπό την καθοδήγηση και έλεγχο της Αθήνας. Για να διασαφηνίσω μερικά παραδείγματα, τα οποία, παρόλο που ενδέχεται να εμπίπτουν σε ένα υποθετικό και φαντασιακό πλαίσιο, δεν σημαίνει ότι δεν θα μπορούσαν να αποτελέσουν εφικτά σενάρια που θα έθεταν την Κυπριακή Δημοκρατία αντιμέτωπη με προκλήσεις, παρόμοιες με αυτές του 1974.

Ένα ενδεχόμενο σενάριο περιλαμβάνει την επιδείνωση των σχέσεων μεταξύ Αθηνών και Άγκυρας, με την πρώτη να προσπαθεί να κερδίσει πολύτιμο χρόνο προετοιμαζόμενη για μια επικείμενη σύγκρουση. Σε αυτό το πλαίσιο, προκύπτει το ερώτημα εάν η Ελλάδα, μέσω της διοίκησης της Εθνικής Φρουράς, θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει την Κυπριακή στρατιωτική δύναμη της Εθνοφρουράς προκειμένου να αποπροσανατολίσει προσωρινά την Τουρκία και να μεταφέρει τη σύγκρουση στην Κύπρο. Συνεπώς, η Ελλάδα θα μπορούσε να δημιουργήσει ένα θερμό επεισόδιο, μια προβοκάτσια ή να ξεκινήσει έναν πόλεμο δια αντιπροσώπων[177], προσπαθώντας να διατηρήσει την στρατιωτική της ισχύ αλώβητη για πιθανά μελλοντικά θερμά επεισόδια στα σύνορά της. Πώς θα μπορούσε η Κύπρος να προφυλαχθεί από ένα τέτοιο σενάριο εάν δεν μπορεί να ελέγξει απόλυτα τον στρατό του κράτους;

Στο δεύτερο σενάριο, με τον πόλεμο Ελλάδας και Τουρκίας να βρίσκεται σε εξέλιξη, η Ελλάδα βρίσκεται σε μειονεκτική θέση και επιχειρεί απεγνωσμένα να δημιουργήσει συνθήκες για να ανακόψει την τουρκική προέλαση και να διασπάσει τις δυνάμεις του εχθρού ή να τις ανακόψει. Πώς μπορεί να διασφαλιστεί ότι σε αυτήν την περίπτωση η Ελλάδα δεν θα επιχειρήσει να ανοίξει ένα δεύτερο μέτωπο στην Κύπρο με σκοπό να επιβραδύνει τις εξελίξεις στο δικό της θέατρο των μαχών;

Ακόμα κι αν θεωρήσουμε «αδιανόητο» για την Εθνική Φρουρά να προβεί σε ενέργειες που εμπίπτουν στα παραπάνω σενάρια, δεν μπορούμε να είμαστε εξίσου βέβαιοι για την ΕΛΔΥΚ, ένα

176 Π. Σαββίδης, Εφ. Φιλελεύθερος, Θεσμικές Αδυναμίες στην Κυπριακή Άμυνα, 9 Απρ. 2023, σελ. 16-17

177 Α. Πλατίας και Χ. Χατζηεμμανουήλ, 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, Πλατιάς Αθανάσιος: Η λογική της Υψηλής Στρατηγικής, εκδ. Ευρασία, Αθήνα, σελ. 31

στρατιωτικό σώμα με αμιγή Ελληνικό προσωπικό και άμεσο έλεγχο από την Αθήνα. Αν λάβουμε υπόψη το αμαρτωλό παρελθόν[178] του συγκεκριμένου σώματος, ο κίνδυνος αυξάνεται γεωμετρικά.

Το τρίτο ενδεχόμενο που πρέπει να εξετάσουν οι αρχιτέκτονες της αμυντικής πολιτικής του νησιού αφορά την πιθανότητα ανάκλησης εν μέσω συρράξεως της ΕΛΔΥΚ αλλά και στελεχών του Ελληνικού Στρατού που απασχολούνται στην Εθνική Φρουρά με σκοπό την ενίσχυση της Ελληνικής Άμυνας. Μια τέτοια ενέργεια θα είχε καταστρεπτικές συνέπειες στην ήδη ευάλωτη άμυνα[179] του νησιού. Παρόμοια περιστατικά συνέβησαν κατά τη διάρκεια της Τουρκικής εισβολής. Η ΕΛΔΥΚ βάση πλάνου θα έπρεπε να εμποδίσει την εδραίωση του προγεφυρώματος όπως προβλεπόταν στο σχέδιο Αμύνης (ΣΑΚ[180]). Αντ' αυτού στάλθηκε να αντιμετωπίσει τον θύλακα του Κίονελι. Επίσης λίγο πριν από την κήρυξη της τελική εκεχειρίας ή ίδια δύναμη μετά από εντολή, αφού παρακάμφθηκε η 3η Ανωτέρα στην οποία υπαγόταν, λαμβάνει οδηγίες για ανασύνταξη σε άλλη θέση τη στιγμή που ο πόλεμος συνεχιζόταν με αμείωτο ρυθμό. Κατά την σύμπτυξή της παρέσυρε και Κύπριους στρατιώτες οι οποίοι δεν γνώριζαν τι ακριβώς συμβαίνει. Ευτυχώς μετά από επέμβαση Κύπριων αξιωματικών και του διοικητή της τρίτης Ανωτέρας[181] οι στρατιώτες επέστρεψαν στις θέσεις τους και διατήρησαν τις θέσεις τους και κατ' αυτόν τον τρόπο σώθηκε η Κυπριακή πρωτεύουσα.

Τα παραπάνω επεισόδια υπογραμμίζουν την απρόβλεπτη φύση των περιστάσεων κατά τη διάρκεια πολέμου. Η έλλειψη δυνατότητας κεντρικής διοίκησης όλων των στρατιωτικών μονάδων μπορεί να επιφέρει μη αντιστρέψιμες συνέπειες. Η ανεξέλεγκτη δράση της ΕΛΔΥΚ αποτελεί έναν ακόμα παράγοντα κινδύνου, τον οποίο η Κυπριακή ηγεσία πρέπει να εξετάσει προσεκτικά.

Καθολικά, πρέπει να αποδεχθούμε ότι η ευθύνη για την επιβίωση ενός κράτους αφορά το ίδιο[182].

178Συμμετοχή στο πραξικόπημα και μη εφαρμογή σχεδίου αμύνης κατά τη διάρκεια της Τουρκικής εισβολής.

179Στο σημείο αυτό κρίνω απαραίτητο να καταθέσω μια προσωπική εμπειρία. Πριν κάποια χρόνια βρέθηκα σε μια κοινή παρέα με αξιωματικούς της Εθνικής Φρουράς και ΣΥΟΠ. Αφού αποκτήθηκε η απαραίτητη οικειότητα κάποια στιγμή αποφάσισα να θέσω το ερώτημα της κυπριακής άμυνας. Συγκεκριμένα ζήτησα την άποψη τους για την δυνατότητα της Εθνικής Φρουράς να αντεπεξέλθει και να αποκρούσει μια Τουρκική επίθεση. Πιο συγκεκριμένα η ερώτηση που τέθηκε από μέρους μου ήταν η ακόλουθη: Αν ξεκινήσει αυτή τη στιγμή μια τουρκική επίθεση εναντίων της Κύπρου, πόση ώρα θα αντέξει η κυπριακή άμυνα; Η απαντήσεις που έλαβα πέραν από την αρχική έκπληξη ήταν απογοητευτικές. Ο ΣΥΟΠ εκτίμησε ότι σε 4 ώρες η Κύπρος θα έχει καταληφθεί, ο ένας εκ των δύο αξιωματικών είπε «Με λίγη τύχη θα αντέξουμε μέχρι και έξι ώρες» ενώ ο τρίτος της παρέας – αξιωματικός κι αυτός – εμφανώς προβληματισμένος απάντησε τα ακόλουθα «Μην ανησυχείς, αν αποφασίσει η Τουρκία να καταλάβει την Κύπρο δεν θα ανοίξει ρουθούνι. Θα ξυπνήσουμε μια μέρα και θα μας πουν: Από σήμερα είστε Τούρκοι υπήκοοι!» για να συμπληρώσει με το ερώτημα «Ποιος θα πολεμήσει και με τι όπλα;»

180 ΣΑΚ – Σχέδιο Αμύνης Κύπρου με την επωνυμία Αφροδίτη 1973

181 Χ. Χρυσάνθου, Ιούλιος 2020, Απεσοβήθη τελικώς ο κίνδυνος... Λευκωσία, 16 Αυγούστου 1974, ώρα 18:00, εκδ. Η. Επιφανίου, Β' έκδοση, σελ. 274-275

182Α. Πλατίας και Χ. Χατζηεμμανουήλ, 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, συνέντευξη Στρατηγός Φλώρος Κ. (η στρατιωτική διάσταση), εκδ. Ευρασία, Αθήνα, σελ. 127

Κανένα τρίτο κράτος δεν μπορεί να εγγυηθεί την ασφάλεια ενός άλλου, ειδικά όταν το κράτος που καλείται να επωμισθεί την ευθύνη δυσκολεύεται εξασφαλίσει επαρκώς τη δική του επικράτεια. Σε μια κατάσταση όπου η Ελλάδα καλείται να αντιμετωπισει τον δεύτερος μεγαλύτερο στρατό του ΝΑΤΟ[183], με τις υψηλές δυνατότητες παραγωγής και χρήσης προηγμένων τεχνολογικών οπλών[184], και υπέρτερο σε όλα τα ποιοτικά χαρακτηριστικά, είναι λογικό να μην επιθυμεί τη διάσπαση των δυνάμεων της.

Με βάση τα παραπάνω, προκύπτει ότι η δυνατότητα διαμόρφωσης μιας ειλικρινούς συμμαχίας μεταξύ Κύπρου και Ελλάδας, βασιζόμενη στην ιδέα του κοινού εχθρού, είναι αμφίβολη εάν όχι αδύνατη. Οι συνθήκες και οι γεωπολιτικοί παράγοντες που προκύπτουν από τα προηγούμενα σενάρια υποδηλώνουν ότι η Κύπρος και η Ελλάδα μπορεί να βρεθούν σε διαφορετικές θέσεις σε περιόδους κρίσης αγωνιζόμενη κάθε μια για επιβίωσή της.

Αφού έχει ξεκαθαριστεί ότι πριν από τα στρατηγικά συμφέροντά της Κύπρου, η Ελλάδα θα προτάξει τα δικά της, η κυπριακή πολιτική ηγεσία αναλογιζόμενη της ευθύνες της έναντι του κράτους και αναλαμβάνοντας τις δέουσες πρωτοβουλίες οφείλει να χαράξει άμεσα πολιτική που να βγάζει το Κυπριακό κράτος από τη στρατιωτικά μειονεκτική θέση. Είναι λογικό ότι η Ελλάδα προτού προβεί σε οποιαδήποτε κίνηση στήριξης της Κύπρου να κάνει τα πάντα για να διασφαλίσει την ασφάλειά της. Κατά συνέπεια η στρατιωτική αρωγή προς την Κύπρο, λόγω αποφυγής της αποδυνάμωσης της Ελλάδας αλλά και λόγω αποστάσεως, πρέπει να θεωρείται ότι δεν βρίσκεται στις υψηλές προτεραιότητες της χώρας. Τα παραπάνω επιχειρήματα χρησιμοποίησε και ο Κ. Καραμανλής στο διάγγελμα της 15ης Αυγούστου 1974. Για να αναφερθούμε στο παραπάνω παράδειγμα πιο εκλαϊκευμένα, όταν καίγεται το σπίτι σου δεν πας να σβέσεις τη φωτιά στο σπίτι του γείτονα. Αρχικά οφείλεις να διαφυλάξεις τα δικά σου συμφέροντα την δική σου περιουσία. Το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση της Ελλάδας.

Από τη στιγμή που γίνεται κατανοητό το ανεδαφικό της Ελληνικής βοήθειας προς την Κύπρο είναι πια ξεκάθαρο ότι η Ελληνική παρουσία στην Κύπρο δεν στοχεύει στην προστασία του Κυπριακού κράτους. Ιστορικά αυτό είναι κάτι που έχει διαπιστωθεί από το 1974. Ένας πρόσθετος στοιχείο που

183Capital.gr, Π. Κράνιας , 22 Ιουλ. 2022, Η Τουρκία έχει τον δεύτερο μεγαλύτερο στρατό στο ΝΑΤΟ: Με τι κόστος και για πόσο; https://www.capital.gr/diethni/3648773/i-tourkia-exei-ton-deutero-megalutero-strato-sto-nato-me-ti-kostos-kai-gia-poso/

184 Οικονομικός Ταχυδρόμος, Α. Ανδρέου – Δ. Τριανταφύλλου, 14 Μαΐου 2023, Τουρκία: Μια βιομηχανία όπλων πιο αυτάρκης από ποτέ, https://www.ot.gr/2023/05/14/analyseis-2/tourkia-mia-viomixania-oplon-pio-aytarkis-apo-pote/ και TRT, 3 Φεβ. 2023, Η αμυντική βιομηχανία της Τουρκίας το 2022 (Μια ανάλυση του ερευνητή θεμάτων εξωτερικής πολιτικής στη SETA, Τζαν Ατζούν), https://www.trt.net.tr/greek/phakeloi/2023/02/03/e-amuntike-biomekhania-tes-tourkias-to-2022-1957492

δεν πρέπει να λησμονούμε όταν μιλάμε για την Κυπριακή στρατιωτική στρατηγική είναι το γεγονός ότι η Ελλάδα ήταν η πρώτη χώρα που προσπάθησε να καταλύσει την Κυπριακής Δημοκρατίας καταχραζόμενη την τυφλή εμπιστοσύνη των ελληνόφωνων κατοίκων της αλλά και τις συνθήκες από τις οποίες ήταν δεσμευμένη.

Καθώς γραφόταν αυτή η εργασία μια ενδιαφέρουσα είδηση προέκυψε με αφορμή την πραγματοποίηση ανασχηματισμού από την Κυπριακή Κυβέρνηση. Η είδηση φανερώνει την εξάρτηση της Λευκωσία από την Αθήνα και επιβεβαιώνει όλα τα παραπάνω συμπεράσματα για τη διαχρονική τοξικότητα της σχέσης των δύο χωρών. Η εφημερίδα «Εστία» κυκλοφόρησε με τίτλο: «Αποκεφαλίσθη» ο Κύπριος υπουργός Αμύνης κατόπιν απαιτήσεως των Αθηνών![185]. Σύμφωνα με το άρθρο ο Υπουργός Μιχάλης Γιωργαλλάς ο οποίος αντικαταστάθηκε ήταν υπέρμαχος του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Δόγματος Ελλάδος -Κύπρου κάτι που ενόχλησε κύκλους των Αθηνών οι οποίοι άσκησαν αφόρητες πιέσεις στον πρόεδρο Χριστοδουλίδη για απομάκρυνση του υπουργού[186]. Το στρατιωτικό δόγμα που προωθούσε ο Κύπριος Υπουργός σύμφωνα με το δημοσίευμα αφορούσε δύο σκέλη. Πρώτον την προώθηση ενός ρεαλιστικού προγράμματος εξοπλισμών της Κυπριακής Δημοκρατίας το οποίο κατά την κρίση μου είναι απόλυτα ορθό και επιβεβλημένο, ενώ το δεύτερο δεύτερο σκέλος ήταν η επανενεργοποίηση του παρωχημένου Ενιαίου Αμυντικού Χώρου μεταξύ των δύο χωρών[187]. Το δεύτερο σκέλος αλλά και η αντίδραση των Αθηνών επιβεβαιώνει την πρόθεση της Ελληνικής πολιτικής ηγεσίας να μην εμπλέξει σε στρατιωτικές περιπέτειες τις ένοπλες δυνάμεις της για χάρη της Κύπρου. Συνεπώς το μέγα σφάλμα του υπουργού ήταν η επιμονή του για στρατιωτική σύζευξη μεταξύ των δύο χωρών και η αδυναμία του να αντιληφθεί ότι κάτι τέτοιο είναι τουλάχιστον προβληματικό, παρωχημένο[188] και εν τέλη

185Ε. Πέτρου, Εφ. Εστία, «Αποκεφαλίσθη» ο Κύπριος υπουργός Άμυνας κατόπιν απαιτήσεως των Αθηνών, Αρ. Φ. 42750, Παρ. 12 Ιαν. 2024, σελ. 1, 3

186 Η Κυπριακή κυβέρνηση απέρριψε τους ισχυρισμούς της Αθηναϊκής Εφημερίδας «Εστία» σύμφωνα με την οποία «Ἀπεκεφαλίσθη» ὁ Κύπριος ὑπουργός Ἀμύνης κατόπιν ἀπαιτήσεως τῶν Ἀθηνῶν! Πηγή: Alpha News, «Δεν ευσταθεί»: Απορρίπτει τα περί «αποκεφαλισμού» Γιωργάλλα η κυβέρνηση, 16 Ιαν. 2024, https://www.alphanews.live/politics/den-eystathei-aporriptei-ta-peri-apokefalismoy-giorgalla-i-kybernisi
Με τον πρώην υπουργό Μιχάλη Γιωργάλλα να δηλώνει ότι δεν έλαβε πειστικές απαντήσεις για την απομάκρυνσή του. Πηγές: Εφημερίδα Φιλελεύθερος, συνέντευξη: Φρίξος Δαλίτης, 21 Ιαν. 2024, Μιχάλης Γιωργάλλας στον «Φ»: Δεν μου δόθηκαν εξηγήσεις, ούτε έχω απαντήσεις για την απόφαση του Προέδρου, https://www.philenews.com/politiki/article/1429489/michalis-giorgallas-ston-f-den-mou-dothikan-exigisis-oute-echo-apantisis-gia-tin-apofasi-tou-proedrou/
και Τηλεοπτικός σταθμός Σίγμα, εκπομπή Πρωτοσέλιδο, 22 Ιαν. 2024, https://youtu.be/PbaGlOhdHWU?si=7MVlPazjtznQnJhQ

187Ε. Πέτρου, Εφ. Εστία, «Αποκεφαλίσθη» ο Κύπριος υπουργός Άμυνας κατόπιν απαιτήσεως των Αθηνών, Αρ. Φ. 42750, Παρ. 12 Ιαν. 2024, σελ. 1, 3

188Σε άρθρο του Π. Γκαρτζονίκας, με τίτλο: Κύπρος 1974. Γιατί ο Ελληνισμός ηττήθηκε χωρίς να πολεμήσει, που δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών αναφέρει τα ακόλουθα: Μετά το 1974, εξαγγέλθηκε με τυμπανοκρουσίες το δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου, που ήταν στην ουσία δήλωση

ανεδαφικό. Αντίθετα η προσπάθεια εξοπλισμού θα έπρεπε να προχωρήσει χωρίς Ελληνική ανάμιξη υπό την αποκλειστική επίβλεψη της Κυπριακής Κυβέρνησης, της επιτροπής άμυνας της Βουλής αλλά και Κύπριων Αξιωματικών. Το θέμα των εξοπλισμών θα έπρεπε δηλαδή, να αντιμετωπιστεί αποκλειστικά κυπριακό ζήτημα χωρίς την εμπλοκή ή την πληροφόρηση τρίτων για προστασία του εξοπλιστικού απόρρητου των κυπριακών ενόπλων δυνάμεων και της δημοκρατίας.

Η ελαφρότητα με την οποία αντιμετωπίζεται διαχρονικά το δόγμα της κυπριακής άμυνας επανεμφανίστηκε λίγο αργότερα με την ορκωμοσία του νέου υπουργού κ. Πάλμα ο οποίος δήλωσε ότι θα επιδιώξει το συντομότερο δυνατόν να συνομιλήσει με τον Έλληνα ομόλογό του και να τον επισκεφθεί για να συζητήσουν[189]. Καμία ένδειξη καθορισμού ανεξάρτητης κυπριακής πολιτικής στον τομέα της ασφάλειας. Όπως και οι προκατόχοι του, καθώς και οι υπόλοιποι υπουργοί και πρόεδροι της Κυπριακής Δημοκρατίας, έτσι και ο νέος υπουργός άμυνας δήλωσε χωρίς ντροπή ότι προτίθεται να παρευρεθεί το συντομότερο δυνατόν στην Αθήνα για να δώσει τα διαπιστευτήριά του στην Ελληνική Κυβέρνηση. Ένα ντροπιαστικό διαχρονικό πολιτικό φαινόμενο υποτακτικότητας όπου – όπως εύστοχα παρατηρεί ο Π. Σέρβας – η Κυπριακή κυβέρνηση ως υποκατάστημα υπακούει το Εθνικό Κέντρο[190]. Το φαινόμενο της κυπριακής δουλικότητας έναντι της Ελλάδας δεν είναι πρόσφατο. Η Αθήνα χρησιμοποιώντας διαχρονικά ένα συνδυασμό σκληρής και ήπιας ισχύος προσπαθεί – και σε μεγάλο βαθμό έχει πετύχει – να διατηρεί υπό τον έλεγχό της τις κινήσεις της Κυπριακής πολιτικής ηγεσίας κυρίως σε θέματα που άπτονται της στρατιωτικής πολιτικής και παλαιότερα της παιδείας. Προσπάθειες αντίδρασης στο Ελληνικό δόγμα ηγεμονισμού επί της Κυπριακής δημοκρατίας συναντάμε από τα πρώτα στάδια της κυπριακής δημοκρατίας. Μια χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η εφημερίδα «Αγών» όπου στις 7 Δεκεμβρίου 1966 με αφορμή την εισαγωγή Τσεχοσλοβακικού οπλισμού και την Ελληνική παρέμβαση που ανάγκασε ουσιαστικά την κυπριακή κυβέρνηση σε υποχώρηση διαπιστώνει έναν «ακατανόητο παρεμβατισμό»[191] εκ μέρους των Αθηνών. Η αντίδραση στον ασφυκτικό παρεμβατισμό κορυφώνεται με την επιστολή του προέδρου Μακάριου προς πρόεδρο Γκιζίκη στις 2 Ιουλίου 1974, λίγες μέρες πριν το ελληνικό πραξικόπημα, όπου ξεκαθαρίζει:

Δέον, όμως, να ληφθή υπ' όψιν, ότι δεν είμαι διωρισμένος νομάρχης ή τοποτηρητής εν Κύπρω

πολιτικής και όχι στρατιωτική στρατηγική, μολονότι με βάση το δόγμα υλοποιήθηκαν κάποιες αποσπασματικές ενέργειες. https://elisme.gr/25645-2/

189Πολίτης, ΚΥΠΕ, 10 Ιανουαρίου 2024, Ο Πάλμας παρέλαβε τη σκυτάλη από τον Γιωργάλλα: «Θα επιδιώξω συνομιλία με τον Έλληνα ΥΠΑΜ το συντομότερο δυνατό», https://politis.com.cy/politis-news/politiki/731990/o-palmas-parelave-ti-skytali-apo-ton-giorgalla-tha-epidioxo-synomilia-me-ton-ellina-ypam-to-syntomotero-dynato

190Σέρβας Π., 2007, Κυπριακό «Στρατηγική» και Στρατηγική, εκδ. Επιφανίου, σελ. 122

191Εφημερίδα Αγών, 7 Δεκεμβρίου 1966

της Ελληνικής Κυβερνήσεως, αλλ' εκλεγμένος ηγέτης μεγάλου τμήματος του Ελληνισμού και απαιτώ ανάλογον προς εμέ συμπεριφοράν του Εθνικού Κέντρου[192].

Το παραπάνω παραδείγματα αποδεικνύουν την ασφυκτική πολιτική ελέγχου που ασκεί με συνδυαστικούς τρόπους η Αθήνα επί της πολιτικής ηγεσίας του νησιού. Οι προαναφερθείσες περιπτώσεις περιορίζονται αποκλειστικά σε πολιτικές που άπτονται των σωμάτων ασφαλείας της Κυπριακής δημοκρατίας. Ως εκ τούτου προκύπτει πέραν κάθε αμφιβολίας ποιος αποτελεί τον πολιτικό προϊστάμενο της Εθνοφρουράς. Η κυπριακή κυβέρνηση παρουσιάζει μια εικόνα υποτέλειας και αποδέχεται να δρα σαν το μακρί χέρι των Αθηνών στο νησί. Προς επιβεβαίωση της παραπάνω υπόθεσης μπορούμε να επικαλεστούμε σωρεία συμβάντων. Ένα πρόσθετο ατυχές συμβάν που προηγήθηκε της καρατόμησης του Κύπριου Υπουργού Αμύνης. Λίγους μήνες νωρίτερα η Κυπριακή πολιτική ηγεσία αποδέχθηκε νωχελικά για αρχηγό των ενόπλων δυνάμεων τον εκλεκτό των Αθηνών Γ. Τσιτσικώστα. Όταν η πολιτικής ηγεσίας ενός ανεξάρτητου κράτους βρίσκεται προ τετελεσμένων γεγονότων χωρίς δυνατότητα αντίδρασης, δεν θα ήταν αδόκιμο να θεωρήσουμε ότι μιλάμε για μια χώρα παρίας η οποία όχι μόνο δεν είναι σε θέση να χαράξει στρατιωτική υψηλή στρατηγική αλλά τελεί υπό στρατιωτική κηδεμόνευση[193] εκ του «Εθνικού Κέντρου»[194] και αναγκάζεται κάθε φορά να συμμορφώνεται τυφλά με τις προσταγές του. Ο Κυπριακής καταγωγής καθηγητής Διεθνών Σχέσεων – Στρατηγικών Σπουδών Παναγιώτης Ήφαιστος θεωρεί ότι:

Η διασφάλιση της εθνικής ανεξαρτησίας είναι ένα άθλημα ή καλύτερα μια Οδύσσεια, ή με οποιοδήποτε τρόπο θεσπισμένη εξωτερική παρέμβαση καθιστά το κράτος αυτό υποτελές εάν όχι υπόδουλο[195].

Στο πλαίσιο αυτό οι πολιτικές παρεμβάσεις του ελληνικού στοιχείου στην Κυπριακή Δημοκρατία δεν περιορίζονται μόνο σε θεσμικές εξωτερικές παρεμβάσεις αλλά έχουν περάσει στο στάδιο του απροκάλυπτου πολυεπίπεδου παρεμβατισμού προσπαθώντας πειθαναγκάστηκα να επιβάλουν στην Κυπριακή Δημοκρατία την Ελληνική πολιτική.

192Ν. Κρανιδιώτης, Ανοχύρωτη Πολιτεία, Κύπρος 1960-1974, εκδ. Εστία, τόμος Β΄, σελ. 371-372 και Π. Τζερμιας, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 704

193Π. Τζερμιας, Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 702

194Ο όρος Εθνικό Κέντρο αφορά το ζήτημα τις τελικής απόφασης σε περίπτωση διαφωνίας Αθηνών – Λευκωσίας και τη δυνατότητα της Ελλάδας να έχει τον τελευταίο λόγο ως προστάτιδα των συμφερόντων του απανταχού Ελληνισμού. Τέθηκε για πρώτη φορά από τον Γεώργιο Παπανδρέου στην επιστολή του προς τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο στις 29 Αυγούστου 1964 αμέσως μετά τις μάχες της Τηλλυριας. Σ. Παπαγεωργίου, 1983, Τα κρίσιμα Ντοκουμέντα του Κυπριακού, εκδ. Λαδιά, τόμος Β, σελ. 325

195 Αξελός Λ., Νεάρχου Π., Στοφορόπουλος Θ., Φωτιάδη Α., 2017, Νέα Στρατηγική για την Κύπρο (συλλογικό), Παναγιώτης Ήφαιστος, Η Κύπρος στην Κόψη του Ξυραφιού σελ. 75

Η όλη Ελληνική προσέγγιση εγείρει ερωτήματα τα οποία προκύπτουν και από την αντιφατική στάση της. Από την μια η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της Ελλάδας επιθυμεί να ελέγχει την Εθνοφρουρά ενώ ταυτόχρονα αναγνωρίζει ότι δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί να εμπλακεί στρατιωτικά στο νησί σε περίπτωση δυναμικού επεισοδίου. Επομένως, η Λευκωσία βρίσκεται διαρκώς αντιμετωπη με τις δήθεν αγαθές προθέσεις του «Εθνικού Κέντρου» ενώ στην πραγματικότητα καλείτε να αποφύγει την προσπάθεια εξαπάτησης των Αθηνών η οποία έχοντας περιορισμένο πεδίο επεκτατικής ισχύος αντιμετωπίζει την Κύπρο ως τη μόνη δυνατή οντότητα άσκησης επικυριαρχίας.

> *«Τα κράτη που επιδιώκουν να αποκτήσουν επαρκή ισχύ, για να το επιτύχουν ψεύδονται, παραπλανούν και εξαπατούν τα άλλα κράτη και όποτε συναντήσουν αφελείς συνομολογούν ευνοϊκές για αυτά συμφωνίες και συμβάσεις(...)»*[196]

Από τη στιγμή που υπάρχει η παραπάνω παραδοχή το ερώτημα που προκύπτει είναι, σε τι αποσκοπεί η Ελλάδα και ποιες είναι οι απώτερες επιδιώξεις της;

Η στρατιωτική παρουσία της Ελλάδας στην Κύπρο δεν φαίνεται να έχει καμία σχέση με την διαφύλαξη της Κυπριακής υπόστασης ή τη δημιουργία αποτρεπτικής ισχύος αλλά πρώτιστος σκοπός φαίνεται να είναι ο απόλυτος έλεγχος των στρατιωτικών σωμάτων (Εθνική Φρουρά και ΕΛΔΥΚ). Τι μπορεί να επιτύχει η Ελλάδα με τον έλεγχο των στρατιωτικών μονάδων που βρίσκονται στην Κύπρο; Έκδηλα σημάδια οδηγούν στην προσδοκία των Αθηνών για εξυπηρέτηση των στρατηγικών και στρατιωτικών συμφερόντων της χώρας μέσω Κύπρου. Με τον έλεγχο της Εθνικής Φρουράς και την παρουσία της ΕΛΔΥΚ υπάρχει η δυνατότητα ανά πάσα στιγμή να υποκινηθεί ένα θερμό επεισόδιο προς ιδίων όφελος.

Κάτι τέτοιο θεωρητικά δεν θα μπορούσε να συμβεί ή έστω θα ήταν πολύ πιο δύσκολο εάν η Εθνική Φρουρά ελεγχόταν από Κύπριους αξιωματικούς, όμως από την στιγμή που ο Αρχηγός του ΓΕΕΦ είναι Έλλην Αξιωματικός δεχόμενος εντολές από την Αθήνα όλα τα ενδεχόμενα πρέπει να παραμείνουν ανοιχτά. Επίσης και η παρουσία της ΕΛΔΥΚ θα πρέπει να τύχει επαναδιαπραγμάτευσης. Ιδιαίτερα από τη στιγμή που ήταν η πρώτη ξένη δύναμη που στράφηκε ενάντια στην Κυπριακή Δημοκρατία και τις νόμιμες αρχές παραβιάζοντας κάθε συνθήκη. Η δράση της μπορεί καταστεί ανεξέλεγκτη και να ξεφύγει της προσοχής της Κυπριακής κυβέρνησής με τραγικά συνεπακόλουθα. Η πιθανότητα η Ελληνική πολιτική και στρατιωτική ηγεσία να καταφύγει στη χρήση της παραπάνω δύναμης, με σκοπό να προκαλέσει ένα δυναμικό επεισόδιο μακριά από

196Αξελός Λ., Νεάρχου Π., Στοφορόπουλος Θ., Φωτιάδη Α., 2017, Νέα Στρατηγική για την Κύπρο (συλλογικό), Παναγιώτης Ήφαιστος, Η Κύπρος στην Κόψη του Ξυραφιού σελ. 78

την Ελληνική επικράτεια, ως μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου αποπροσανατολισμού του εχθρού, πρέπει να τύχει της δέουσας προσοχής από την Κυπριακή κυβέρνηση και δεν πρέπει να αγνοηθεί.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι το ελληνικό στρατιωτικό δόγμα για την Κύπρο δεν αφορά τη δημιουργία μιας αποτρεπτικής Κυπριακής άμυνας. Ένας κανόνας επιβίωσης στο άναρχο διεθνές σύστημα είναι η εξυπηρέτηση ιδίων συμφερόντων εν προκειμένω της διαφύλαξης της Ελληνικής άμυνας. Από τη στιγμή που παρέχεται στην Αθήνα η δυνατότητα να βγει αλώβητη από μια δύσκολη πολεμική κατάσταση, δεν θα διστάσει να θυσιάσει την Κύπρο για να προστατέψει την εθνική της υπόσταση.

Υπό το πρίσμα του παραπάνω Ελληνικού παρεμβατισμού και των άγνωστων προθέσεων οι σχέσεις των δύο χωρών πρέπει εκ βαθέως να επανατοποθετηθούν σε νέα βάση.

Ως πρώτο βήμα η χάραξη της στρατιωτικής στρατηγικής για την Κύπρο πρέπει να πραγματοποιείται αποκλειστικά από μη Ελληνοκεντρικούς Κύπριους αξιωματικούς, οι οποίοι θα έχουν υπόψιν ότι η χώρα στην οποία στηρίζεται σήμερα η Κυπριακή άμυνα πέραν από το ότι είναι ανεπαρκής στρατιωτικά, όχι μόνο δεν πρόκειται να συνδράμει με αποστολή ενισχύσεων αλλά σε περίπτωση που βρεθεί σε δυσχερή θέση δεν θα διστάσει να προβεί σε ενέργειες που θα εμπλέξουν την Κύπρο σε νέες περιπέτειες. Στόχος της, να μεταφέρει το θέατρο των μαχών σε σημείο και εκτός Ελληνικής επικράτειας. Στην προκειμένη στην Κύπρο.

Μακροχρόνιες στρατηγικές

Αφού ξεκαθαρίστηκε η σκοπιμότητα και η επιμονή της Ελλάδος για έλεγχο του Κυπριακού στρατεύματος η Κύπρος οφείλει να ακολουθήσει την δική της πολυδιάστατη γεωπολιτική στρατηγική χαράσσοντας πολιτικές που μακροπρόθεσμα θα βοηθούσαν το κράτος.

Η εφεύρεση πολιτικών δεν είναι νέο φαινόμενο. Πρόσφατα η Τουρκία ξεκίνησε να προωθεί το δόγμα της Γαλάζιας πατρίδας. Μία πολιτική που αφορά επεκτατικές βλέψεις σε βάρος της Ελλάδας.

Με τον ίδιο τρόπο η Κύπρος μπορεί να προωθήσει τα δικά τις δόγματα. Τις δικές της πολιτικές. Εντελώς ανεξάρτητες από τρίτες χώρες. Μία πρόταση για διαμόρφωση ενός Κυπριακού δόγματος αφορά το Δόγμα Κάλαχαν.

Δόγμα Κάλαχαν

Το παρόν δόγμα ονομάστηκε Κάλαχαν από τον υπουργό Εξωτερικών της Αγγλίας ο οποίος συμμετείχε στη διάσκεψη της Γενεύης[197] που πραγματοποιήθηκε μετά την πρώτη φάση της Τουρκικής εισβολής. Απευθύνθηκε εκνευρισμένος στον Τούρκο υπουργό εξωτερικών Γκιουνές λέγοντάς του «Μπορεί η Κύπρος σήμερα να είναι δέσμια της Τουρκίας αλλά κάποια στιγμή η Τουρκία θα είναι δέσμια της Κύπρου».

Η κεντρική ιδέα της πολιτικής αυτής θέλει την Κύπρο να επιδιώκει την φιλία και τη στενή συνεργασία της Τουρκίας με διάφορες ενέργειες και καλή θέληση. Η πολιτική αυτή έχει ως δόγμα τον αλληλοσεβασμό μεταξύ των δύο κρατών στην αναλογία ίσος προς ίσο με το σκεπτικό ότι αν και οι δύο κυβερνήσεις κάνουν κάποια βήματα πίσω στις διεκδικήσεις τους, το τελικό αποτέλεσμα που θα προκύψει από την συνεργασία θα είναι πολλά βήματα μπροστά. Σε αυτό το πλαίσιο οι Τουρκοκύπριοι ανακτούν την θέση τους στην Κυπριακή Δημοκρατία βάση της πολιτικής λύσης που θα προκύψει, με την ένταση υποχωρεί. Ας θεωρήσουμε το παραπάνω ως ένα καλό σενάριο. Τι γίνεται όμως εάν τα πράγματα δεν προχωρούν προς την επιθυμητή πορεία;

Η κακή εκδοχή του δόγματος Κάλαχαν θέλει την Κυπριακή Δημοκρατία να μπορεί να αντεπεξέλθει σε οποιονδήποτε ρόλο επιθυμεί να της αποδώσει η Τουρκία ή ο εκάστοτε εχθρός. Δηλαδή εάν η Άγκυρα επιζητεί την φιλία της Λευκωσίας τότε η Τουρκία θα αποκτήσει ένα πολύ καλό φίλο στην περιοχή. Εάν όμως η Τουρκία επιλέξει την οδό της αντιπαράθεσης η Κύπρος πρέπει να είναι σε θέση να μεταμορφωθεί σε ένα πολύ κακό εχθρό. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι θα υπάρξει προσπάθεια κατάληψης των κατεχόμενων εδαφών ή ότι θα επιδιωχθεί πολεμική σύρραξη με την Άγκυρα. Η Κυπριακή πολιτική είναι καταδικασμένη να παραμένει σε ρεαλιστικά πλαίσια καθώς πιθανή παρέκκληση ή υπερεκτίμηση των στρατιωτικών δυνατοτήτων θα είχε ολέθριες συνέπειες. Θα μπορούσε με επιδέξιες κινήσεις η χώρα να δημιουργήσει συνθήκες εκνευρισμού, στερώντας ταυτόχρονα την δυνατότητα αντίδρασης στην Τουρκία. Εφαρμόζοντας έξυπνη πολιτική και συνεργασίες με κράτη που έχουν τη δύναμη να τρομάζουν την Τουρκία. Μια επιλογή προς αυτή την κατεύθυνση μπορεί να είναι η παροχή στρατηγικού βάθους στο Ισραήλ με την φιλοξενία F35 στην αεροπορική βάση της Πάφου. Μία ακόμα πρόταση που μπορεί να προκύψει με αεροπορικές δυνάμεις είναι μια κοινή άσκηση μεταξύ κυπριακών ενόπλων δυνάμεων και Ινδίας όπου αεροσκάφη και πιθανόν πλοία της Ινδίας θα φιλοξενηθούν στην Κύπρο προκειμένου να

197Πολυβίου Π., Καθημερινή, Κυπριακό, η Διάσκεψη της Γενεύης, 18 Φεβ. 2020, https://www.kathimerini.gr/politics/1065151/kypriako-i-diaskepsi-tis-geneyis/

συμμετέχουν στην άσκηση. Αν και τα παραπάνω παραδείγματα είναι ενδεικτικά πολλά σενάρια για συνεργασίες και πράξεις θα μπορούσαν να ευδοκιμήσουν με την ύπαρξη της αναγκαίας πολιτικής βούλησης. Τέλος δύο κινήσεις που θα μπορούσαν να γείρουν την πλάστιγγα του δυτικού κόσμου προς την πλευρά μας είναι η πρόταση για δημιουργία και κοινή διαχείριση υπόγειας βάσης logistics ανάμεσα Ακρωτήρι και αεροδρομίου Πάφου όπου θα μπορούν να αποθηκεύουν μεγάλες ποσότητες αμερικάνικου, γαλλικού, αγγλικού, ισραηλινού οπλισμού για περιπτώσεις ανάγκης. Η δεύτερη κίνηση η οποία εμπίπτει και στα συμφέροντα του κυπριακού κράτους προς ιδίαν εξυπηρέτηση αφορά τη δημιουργία μιας Διεθνούς Στρατιωτικής Σχολής όπου θα διδάσκουν οι καλύτεροι από τους δυτικούς εταίρους. Μαζί θα υπάρχει και Κέντρο εκπαίδευσης όπου θα μπορούν να στρατωνίζονται και να ασκούνται επίλεκτες δυνάμεις συμμαχικών χωρών.

Η διαμόρφωση προτάσεων που στρατηγικά δημιουργούν αναχώματα στην Τουρκική επιθετικότητα ίσως οδηγήσει την Τουρκία στην αναθεώρηση του δόγματός της έναντι της Κύπρου. Μια επίλυση των διαφορών με την Λευκωσία θα της έδινε την ευκαιρία να χρησιμοποιήσει τις υποδομές του κράτους ως σύμμαχος και όχι ως εχθρός. Από την άλλη και η Κυπριακή Δημοκρατία θα μπορούσε να επωφεληθεί ιδιαίτερα από μια αποκατάσταση των σχέσεων των δύο χωρών. Ιδιαίτερα δε, ως προς τον τομέα της βιομηχανίας, των εξαγωγών και της ναυτιλίας μέσω μιας εμπορικής ζεύξης μεταξύ των δύο χωρών. Η Τουρκική αγορά των 80 εκατομμυρίων είναι τεράστια και παραμένει ανεκμετάλλευτη για το νησί. Φανταστείτε κάθε χρόνο να εισρέουν εκατοντάδες χιλιάδες τουρίστες για να επισκεφθούν τόπους ισλαμικής λατρείας όπως το τέμενος Χαλά Σουλτάν[198] στην Λάρνακα. Επιπρόσθετα η Τουρκία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως χώρα διαμετακομιστικού εμπορίου των κυπριακών εξαγωγών προς την Ευρώπη, τον Καύκασο και την υπόλοιπη μέση ανατολή. Η προσπάθεια εύρεσης κοινών συμφερόντων με την Τουρκία δεν σημαίνει απαραίτητα προσπάθεια κατευνασμού ή παραχωρήσεων[199].

Συνεπώς το δόγμα Κάλαχαν θέλει την Τουρκία να αποφασίζει εάν θέλει την Κύπρο σύμμαχο ή εχθρό. Η Κυπριακή Δημοκρατία επιθυμεί την αποκατάσταση των σχέσεων της με την Τουρκία αλλά ταυτόχρονα μέχρι να γίνει αυτό προετοιμάζεται σκληρά για όλα τα ενδεχόμενα.

198Εγκυκλοπαίδεια Πολυγνώση, Χαλά Σουλτάν τεκκές, https://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=10910&-V=limmata

199 Α. Πλατιάς, Κ. Κολιόπουλος, 2021, Η Τέχνη της Στρατηγικής – 50 Κανόνες για τον πόλεμο την πολιτική της επιχειρήσεις και την καθημερινή ζωή., Αθήνα, εκδ. Δίαυλος, σελ. 245-246

Δόγμα της κληρονομικότητας

Το δόγμα της κληρονομικότητας εμπίπτει στις πολιτικές που θα μπορούσαν να επικαλεστούν ως απειλή οι Νατοικοί εταίροι προκειμένου να περιορίσουν την ανεξέλεγκτη δράση της Τουρκίας όποτε κριθεί απαραίτητο. Πέρα από τα εμπόδια που θέτει η Άγκυρα στη συνεργασία ΝΑΤΟ – Κύπρου ίσως έφτασε η στιγμή να ακολουθηθεί μια εναλλακτική τακτική.

Το δόγμα αυτό βασίζεται στο δικαίωμα της κληρονομικότητας ως προς την ένταξη στις δομές τις βορειοατλαντικής συμμαχίας. Αυτό σημαίνει ότι μια κατηγορία χωρών που πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια μπορούν να ενταχθούν αυτόματα στο ΝΑΤΟ χωρίς να ακολουθήσουν την συνήθη ενταξιακή διαδικασία. Τα κριτήρια αφορούν τα κράτη των οποίων η επικράτεια βρισκόταν για κάποια περίοδο εντός του ΝΑΤΟ. Όπως συνέβη για παράδειγμα με τις ευρωπαϊκές χώρες που απέκτησαν την ανεξαρτησία τους. Τέτοιες χώρες είναι η Κύπρος και η Μάλτα η οποίες ευρισκόμενες υπό Βρετανική κυριαρχία αποτελούσαν Νατοϊκό έδαφος. Συνεπώς για αυτές τις δύο χώρες που αποτελούν ειδική κατηγορία και η συμμετοχή τους στη συμμαχία μπορεί να γίνει με μια επιστολή γνωστοποίησης προς τον γενικό γραμματέα και δεν τίθεται θέμα ψηφοφορίας έγκρισης.

Παρόλα αυτά η Κύπρος ως σοβαρή χώρα η οποία θέλει να συνεργάζεται και να έχει καλές σχέσεις με όλους προς το παρόν δεν επιθυμεί να κάνει χρήση του δικαιώματος της κληρονομικότητας. Οι κυριότεροι λόγοι για τους οποίους δεν επιθυμεί να ασκήσει το δικαίωμά της είναι γιατί από την μια θα μπορούσε να αναστατώσει την Τουρκία κάτι που δεν είναι στις προθέσεις της, αλλά και από την άλλη γιατί επέλεξε να είναι χώρα αδέσμευτη γι' αυτό ανήκει και στο κίνημα των αδεσμεύτων. Βέβαια η πολιτική κάθε χώρας δεν είναι κάτι στατικό. Η Κύπρος οποιαδήποτε στιγμή μπορεί να διαφοροποιήσει την πολιτική της και να επιδιώξει στενότερες σχέσεις με το ΝΑΤΟ και γιατί όχι ίσως και πλήρη ένταξη.

Όπως το Τουρκικό αλυτρωτικό δόγμα της Γαλάζιας πατρίδας το οποίο ξεκίνησε από μια ιδέα η οποία εξαπλώθηκε σιγά – σιγά μέσα από διάφορες επικοινωνιακές οδούς, δημοσιεύσεις, βιβλία κτλ, έτσι και τα παραπάνω δόγματα θα μπορούσαν σταδιακά να αρχίσουν να προωθούνται ώστε κάποια στιγμή να εδραιωθούν.

Η επιδίωξη αποκατάστασης των σχέσεων με την Τουρκίας είναι επιβεβλημένη καθώς η χώρα έχει τη στρατιωτική δυνατότητα να επιβληθεί επί της Κύπρου με συνοπτικές διαδικασίες. Από την άλλη η Ελλάδα είναι μια χώρα που δεν έχει να προσφέρει κάτι πέραν από διαχρονικές υποσχέσεις για στήριξη.

Συμπεράσματα

Η Κυπριακή Δημοκρατία από την σύστασή της, δεν κατάφερε να δημιουργήσει μια συγκροτημένη στρατιωτική υψηλή στρατηγική. Δύο είναι οι κύριοι λόγοι για τους οποίους ποτέ δεν κατέστη εφικτός ο σχεδιασμός και η εφαρμογή στρατιωτικής στρατηγικής. Αρχικά εκ μέρους της ΕΚ κοινότητας υπήρξε πλήρης αδιαφορίας ως προς τον Κυπριακό Στρατό. Μετά τα καταστροφικά επεισόδια του 1963-64 αποφάσισε την μετατόπιση του βάρους της άμυνας σε ένα τρίτο κράτος για να αποποιηθεί τις ευθύνες. Για τον σκοπό αυτό δημιούργησε την Εθνική Φρουρά. Ο δεύτερος λόγος είναι η αδυναμία ανάκτησης του ελέγχου του στρατεύματος από την τρίτη χώρα στην οποία έχει παραχωρήσει τις αρμοδιότητες της άμυνας.

Η ακριβής αναγνώριση της φύσης των απειλών δεν είναι πάντα εύκολη υπόθεση[200]. Μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η χώρα αντιμετωπίζει κίνδυνο από γνωστούς, καθώς και άγνωστους εχθρούς. Η Κύπρος, ως κράτος, γνωρίζει εδώ και πολλά χρόνια τις τουρκικές επεκτατικές προθέσεις. Ωστόσο, η Λευκωσία δεν υιοθέτησε ποτέ μια αποτελεσματική πολιτική για την αντιμετώπιση των τουρκικών βλέψεων, με αποτέλεσμα να βρίσκεται τώρα σε μειονεκτική θέση που σταδιακά επιδεινώνεται με την πάροδο του χρόνου. Παράλληλα, δεν είχε τη διορατικότητα να αντιληφθεί τις προθέσεις ορισμένων φίλων, οι οποίοι αν και θεωρούμενοι ως σύμμαχοι, τελικά αποτέλεσαν πηγή μεγάλων δεινών, καθώς οι προθέσεις τους ήταν μη προβλέψιμες. Στην περίπτωση της Τουρκίας, οι προθέσεις ήταν γνωστές. Η αφέλεια της κυπριακής πολιτικής ηγεσίας αποδείχθηκε καταστροφική γιατί επέτρεψε στις άγνωστες προθέσεις των συμμάχων να εκδηλωθούν και να δώσουν την χρυσή ευκαιρία στην Τουρκία να εκπληρώσει την επεκτατική της πολιτική επί της Κύπρου.

Με δεδομένο ότι η στρατιωτική σχέση Αθηνών – Λευκωσίας οδήγησε την Κύπρο σε ολέθριες περιπέτειες, αυτή θα έπρεπε ήδη από το 1974 να είχε αναθεωρηθεί και να τεθεί σε νέα βάση. Είναι γενικότερα αποδεκτό ότι χωρίς το Ελληνικό πραξικόπημα κατά του προέδρου Μακάριου δεν θα επακολουθούσε η Τουρκική εισβολή[201]. Η υλοποίηση του πραξικοπήματος θα ήταν αδύνατη χωρίς τον έλεγχο της Εθνικής Φρουράς από την Ελλάδα. Συνεπώς οι στρατιωτικοί δεσμοί μεταξύ των δύο

200Α. Πλατιάς και Χ. Χατζηεμμανουήλ, 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την Ηγεσία της Χώρας, Πλατιάς Α., Η λογική της υψηλής στρατηγικής, εκδ. Ευρασία, Αθήνα, σελ. 27

201*«Δεν μπορώ να διανοηθώ την εισβολή χωρίς το πραξικόπημα»* δήλωσε ο πρώην επιτελάρχης της UNFICYP Φράνσις Χεν (ΡΙΚ, εκπομπή Μαρτυρίες 29 Ιουλ. 1994). Τα ίδια επανέλαβε και ο πρώην υφυπουργός Εξωτερικών της Αμερικής, Άρθρους Χάρτμαν (ΡΙΚ, εκπομπή Προεκτάσεις, 18 και 19 Ιουλ. 2002). Αυτό αποτελεί πεποίθηση πληθώρας άλλων ξένων πολιτών.
Απόσπασμα από Λάμπρου Γ., 2008, Ιστορία του Κυπριακού, Τα χρόνια μετά τη Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, β΄ έκδοση, σελ. 633 (Στις παρενθέσεις οι πηγές που επικαλείται ο συγγραφέας) επίσης στην ίδια πηγή, σελ. 630-631

χωρών εκ του αποτελέσματος κρίνονται ως αποτυχημένοι και μέχρι τώρα έχουν στοιχίσει στην Κυπριακή Δημοκρατία το 37%[202] του εδάφους της, δημιούργησαν εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες, χιλιάδες νεκρούς και αγνοούμενους και απώλειες περιουσιών ανυπολόγιστης αξίας.

Η Κύπρος ως μικρή χώρα με περιορισμένες δυνατότητες θα μπορούσε να χαράξει τη δική της ανεξάρτητη υψηλή στρατηγική στον στρατιωτικό τομέα αρκεί να υπάρχει η απαραίτητη βούληση. Η Λευκωσία μπορεί να αντλήσει διδάγματα από άλλες μικρές, αλλά εξαιρετικά αποτελεσματικές χώρες, όπως η Σιγκαπούρη και το Ισραήλ. Η κεντρική αρχή της στρατηγικής πρέπει να επικεντρώνεται στην οριστική επίλυση του Κυπριακού και την επιστροφή των Τουρκοκυπρίων υπό ένα ενιαίο και ανεξάρτητο Κυπριακό κράτος, βάσει της συμφωνηθείσας μορφής λύσης.

Μέχρι την επίτευξη λύσης η Κυπριακή Δημοκρατία είναι υποχρεωμένη να μεριμνήσει για την ασφάλεια της θεωρώντας δεδομένο ότι σε περίπτωση θερμού επεισοδίου θα κληθεί μόνη χωρίς βοήθεια να αντιμετωπίσει τον εχθρό και πρέπει να είναι σε θέση να ανταποκριθεί επιτυχώς στην πρόκληση[203]. Όλα τα σχέδια άμυνας πρέπει να επικαιροποιηθούν, ιδιαίτερα στα σημεία όπου προνοείται βοήθεια από τρίτες χώρες όπως η Ελλάδα η οποία δεν είναι σε θέση να βοηθήσει παρά τις ευγενείς προθέσεις που έχουν κάποια στελέχη των Ελληνικών ενόπλων δυνάμεων. Σε περίπτωση άφιξης ξένης βοήθειας μπορεί να υπάρξει επικουρική ενίσχυση των Κυπριακών δυνάμεων.

Η εξάρτηση της Εθνικής Φρουράς από τον Ελληνικό Στρατό και ο απόλυτος έλεγχος αυτού εμποδίζουν το κυπριακό κράτος να διαμορφώσει ένα διαφορετικό δόγμα άμυνας που να ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες της Κυπριακής περίπτωσης. Επιπλέον, η στρατιωτική στρατηγική της δημοκρατίας δεν μπορεί να βασίζεται στις υποσχέσεις τρίτου κράτους, καθώς είναι αμφίβολο αν αυτές θα επαληθευτούν κατά την κρίσιμη στιγμή.

Η διαχρονική ανυπαρξία πολιτικής βούλησης εκ μέρους της Κυπριακής κυβέρνησης έχει ορίσει μέχρι στιγμής την καταστροφική ιστορία των Κυπριακών Ενόπλων δυνάμεων η οποία εκ των αποτελεσμάτων φαίνεται να έχει αρνητικό πρόσημο. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι είναι επιτακτική η ανάγκη για ολοκληρωτική αναθεώρηση της κυπριακής στρατιωτικής πολιτικής και η τοποθέτησή της σε εντελώς νέα βάση.

---

202 Τζερμιας Π., Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α' , εκδ. Libro, σελ. 706

203 Ακόμα και ο Μπονάνος στο πόνημά του «Η Αλήθεια» αναγνωρίζει την μειονεκτική θέση της Ελλάδας έναντι μιας Τουρκικής απόβασης και παραδέχεται ότι εισηγήθηκε στον υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδας Χρίστο Ξανθόπουλο-Παλαμά την στρατιωτική απεμπλοκή της Ελλάδας από την Κύπρο και την μεταβίβαση της πλήρους ευθύνης για την Κυπριακή άμυνα στην ηγεσία της χώρας. Μπονάνος Γ., 1986, Η Αλήθεια, Αθήνα, σελ. 98-99

Βιβλιογραφία – Μελέτες – Απομνημονεύματα

Hanink J., Θουκιδίδης – Περί πολέμου, εκδ. Διόπτρα, 2021, Περιστέρι

Hobsbawm E., Για την Ιστορία, Εκδ. Θεμέλιο, 1998

Firat M, Ιαν. 2012, Οι ΤουρκοΕλληνικές Σχέσεις και το Κυπριακό, επιστημονική επιμέλεια Αλέξης Ηρακλείδης, εκδ. Σιδέρης

O'Malley B. & Caig I., Η Συνωμοσία της Κύπρου – ΗΠΑ Κατασκοπία και η Τουρκική Εισβολή, εκδ. Σιδέρης

Ανδρουτσόπουλος Α., Η μαρτυρία ενός Πρωθυπουργού

Αρσένης Γ., Η Γεωστρατηγική σημασία του δόγματος του ενιαίου αμυντικού χώρου Ελλάδας – Κύπρου (στην έκδοση «Κύπρος: Γεωπολιτικές εξελίξεις στον 21ο αιώνα»)

Γαρουφαλιάς, 1982, Ελλάς και Κύπρος: τραγικά σφάλματα, ευκαιρίες που χάθηκαν (19 Φεβρ. 1964-15 Ιουλίου 1965) Αθήνα

Δρουσιώτης Μ., 2005, Η πρώτη διχοτόμηση – Κύπρος 1963 - 1964, Λευκωσία, εκδ. Αλφάδι

Εφημερίδα Αγών, 7 Δεκεμβρίου 1966

Ηλιάδης Μ., Το Απόρρητο Ημερολόγιο της Κ.Υ.Π. Για την Κύπρο. Πληροφοριακόν Σημείωμα προς Υπουργείον Εξωτερικών και Πρόεδρον Κυβερνήσεως, 21 Οκτωβρίου 1960

Ιεροδιακόνου Π., 2016, Εθνική Φρουρά – Από τα πέτρινα χρόνια στο σήμερα

Ιεροδιακόνου Λ., 1975, Το Κυπριακό Πρόβλημα -Πορεία προς την Χρεωκοπία, εκδ. Παπαζήση

Καρδιανού Δ, 1976, Ο Αττίλας πλήττει την Κύπρο, εκδ. Λαδιά

Κληρίδης Γ., 1991, Η κατάθεσή μου, εκδ. Αλήθεια

Κουνινιώτης Ν., 2012, Επτά μήνες για το πραξικόπημα και την εισβολή, Αθήνα, εκδ. Ποταμός

Κουσκούβελης Η., Ο Θουκυδίδης για την επιλογή και τη λήψη αποφάσεων – Γιατί ο πόλεμος δεν είναι αναπόφευκτος, 2019, Λονδίνο, Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου Cataloging-in-Publication Data , ISBN 978-1-4985-6740-4

Κρανιδιώτης Ν., 1981, Δύσκολα Χρόνια – Κύπρος 1950-1960, Αθήνα, εκδ. Εστία, κεφ, Το συνεταιρικό σχέδιο Μακμίλλαν

Κρανιδιώτης, 1985, Ανοχύρωτη Πολιτεία – Κύπρος 1960 – 1974, εκδ. Εστία, Α & Β τόμοι

Λάμπρου Γ., 2008, Ιστορία του Κυπριακού, Τα χρόνια μετά τη Ανεξαρτησία 1960-2008, εκδ. Πάργα, β΄ έκδοση

Πανταζής Π., 2019, Το οδοιπορικό μιας μοιρασμένης πατρίδας, 2η έκδοση, εκδ. Η. Επιφανίου, Λευκωσία

Παπαγεωργίου Σ, 1983, Τα κρίσιμα ντοκουμέντα του Κυπριακού, εκδ. Λαδιά
Παπαγεωργίου Σ, Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλαν
Παπακωνσταντίνουν Μ., Η ταραγμένη Εξαετία
Παπαχελάς Α., 2017, Ο Βιασμός της Ελληνικής Δημοκρατίας, εκδ. Εστία
Πλατιάς Α. & Χατζηεμμανουήλ Χ. (επιμ.), 2022, Ελληνική Υψηλή Στρατηγική – Διάλογοι με την ηγεσία της χώρας, Αθήνα, εκδ. Ευρασία
Σέρβας Π., 2007, Κυπριακό «Στρατηγική» και Στρατηγική, εκδ. Επιφανίου
Σέργης Γ., 1996, Η μάχη της Κύπρου, εκδ. Α/φοι Βλάσση, Αθήνα
Χαραλαμπόπουλος Χ., 1992, «Περιμένοντας τον Αττίλα», εκδ. Εστία
Χατζηδάκης Μ., 2018, Η Προβοκάτσια της Κοφίνου, εκδ. Πελασγός, Α' έκδοση
Χατζηδημητρίου Τ., 2023, Κυπριακή Δημοκρατία 1964 – 1967 – Από την Στρατιωτικοποίηση στη Στρατοκρατία, Το Κυπριακό και ο ελληνικός Λαβύρινθος, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση
Χατζηδημητρίου Τ., 2021, Κυπριακή Δημοκρατία 1959-1964 Κράτος και Παρακράτος, 2η έκδοση
Χρυσάνθρου Χ., 2020, «Απεσοβήθη τελικώς ο κίνδυνος... » εκδ. Επιφανίου
Χρυσοστόμου Α, 2013, Από τον Κυπριακό Στρατό μέχρι και τη δημιουργία της Εθνικής Φρουράς
Ψαρουδάκη Ν, 1988, Η Κυπριακή Τραγωδία χωρίς Μάσκα, εκδ. Χριστιανική Δημοκρατία, Αθήνα
Τζερμιάς Π, 2004, Γλυκείας Χώρας Ιστόρηση – Η Κύπρος, Από την Αρχαιότητα ως την Ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση
Τζερμιας Π., Μάιος 2001, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών), Τόμ. Α'
Κωτούλα Ζ., 1995, Κύπρος και Στρατηγική του Ελληνισμού, ομιλία Δ. Συλλούρη, εκδ. Γνώση
Αξελός Λ., Νεάρχου Π., Στοφορόπουλος Θ., Φωτιάδη Α., 2017, Νέα Στρατηγική για την Κύπρο (συλλογικό), Παναγιώτης Ήφαιστος, Η Κύπρος στην Κόψη του Ξυραφιού
Πλατιάς Α. Κολιόπουλος Κ., 2021, Η Τέχνη της Στρατηγικής – 50 Κανόνες για τον πόλεμο την πολιτική της επιχειρήσεις και την καθημερινή ζωή., Αθήνα, εκδ. Δίαυλος,

Συνθήκες – Ψηφίσματα - Νόμοι

UN Peacemaker - Κείμενο Συνθήκης Εγγυήσεως
https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CY%20GR%20TR_600816_Treaty%20of%20Guarantee.pdf

Ο περί της Εθνικής Φρουράς Νόμος του 1964 (Ν. 20/1964)

Οι περί της Εθνικής Φρουράς νόμοι του 2011 έως 2022

Συνθήκη Συμμαχίας (κείμενο)

Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας

Ψήφισμα 186

Άλλες πηγές

1. Al Jazeera English, How Singapore became a global military industry hub, https://youtu.be/j0tA6dtnHkE?si=KO36go96vPy54mcY
2. Andrew T. H. Tan, Security Challenges, Vol. 9, No. 1, The China Choice in depth (2013), pp. 63-86, Singapore's Defence Industry: Its Development and Prospects, https://www.jstor.org/stable/26461969?seq=1
3. Anixneuseis.gr, Αεροπορική Ισχύς και Κύπρος: Πόσο Μακρυά είναι η Κύπρος, https://www.anixneuseis.gr/%CE%B1%CE%B5%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B9%CF%83%CF%87%CF%8D%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BA%CF%8D%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%82-%CF%80%CF%8C%CF%83%CE%BF-%CE%BC%CE%B1%CE%BA%CF%81/
4. Brady-Johnson Program in Grand Strategy, Yale University, https://jackson.yale.edu/iss/research-programs/brady-johnson-program-in-grand-strategy/
5. Close the Foreign Bases in Djibouti, 1 Dec. 2023, https://www.pressenza.com/2023/12/close-the-foreign-bases-in-djibouti/
6. Euronews, 55 χρόνια από τους βομβαρδισμούς της Τηλλυρίας, 8 Αυγ. 2019, https://gr.euronews.com/2019/08/08/55-xronia-apo-tous-vomvardismous-tis-tillyrias-kypros-tourkikos-stratos-napalm
7. Foreign Policy Research Institute, Timothy Andrews Sayle, Defining and Teaching Grand Strategy - https://www.fpri.org/article/2011/01/defining-and-teaching-grand-strategy/
8. Global Fire Power, 2024 Military Strength Ranking, https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php
9. Grand Strategy: Theory, History & Debates, Columbia University, https://polisci.columbia.edu/content/grand-strategytheory-history-debates

10. Hellas Journal, Ομήρου, Ο καυγάς δύο “φίλων” για τους S-300: Όταν ο Κληρίδης άφησε υπόνοιες για “προδοσία”, Σημίτη, 25 Δεκ. 2018 https://hellasjournal.com/2018/12/o-kaygas-dyo-quot-filon-quot-gia-toys-s-300-otan-o-kliridis-afise-yponoies-gia-quot-prodosia-quot-simiti/
11. Huffingonpost, Γιατί το Ισραήλ έχει τον πιο προηγμένο τεχνολογικά στρατό στον κόσμο;, 30 Ιαν. 2017 https://www.huffingtonpost.gr/2017/01/30/eidiseis-diethnes-giati-to-israel-exei-ton-pio-texnologika-prohgmeno-strato-ston-kosmo_n_14493480.html
12. Library of Congress, Singapore: a country study, σελ. 246-248, https://www.loc.gov/item/90025755/
13. Protagon.gr, Δοξιάδης Α., 11 Νοε. 2019, Το Πολυτεχνείο: αλήθεια, μύθος και παραμύθια https://www.protagon.gr/apopseis/editorial/to-polytexneio-alitheia-mythos-kai-paramythia-44341942115
14. Sigmalive.com, 18 Μαΐου 2012, Δίκη μετ’ εμποδίων για το Μαρί – κλειδί στη συνέχιση της διαδικασίας ο Τσαλικίδης https://www.sigmalive.com/archive/news/local/490530
15. The Stairs Times, Danson Cheong, As a small country, Singapore has to be friends with everyone, but at times it needs to advance its own interests, 18 Ιουλ. 2017, https://www.straitstimes.com/singapore/as-a-small-country-singapore-has-to-be-friends-with-everyone-but-at-times-it-needs-to
16. The Times of Israel, Emanuel Fabian 14 June 2023, Israeli arms sales doubled in a decade, hit new record of $12.5 billion in 2022, https://www.timesofisrael.com/israeli-arms-sales-doubled-in-a-decade-hit-new-record-of-12-5-billion-in-2022/
17. Third World Thematics (Taylor and Francis), Djibouti: small state strategy at a crossroads.
18. upi.com, 26 April 2013, Israel builds up its war robot industry, https://www.upi.com/Business_News/Security-Industry/2013/04/26/Israel-builds-up-its-war-robot-industry/UPI-54601367005342/
19. Γιάγκου Α., Καθημερινή, Οι Συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου, 15 Μαρ. 2015, https://www.kathimerini.gr/society/807463/oi-symfonies-zyrichis-kai-londinoy/
20. Εγκυκλοπαίδεια Brittanica: Grand Strategy, Razvan Sibii, https://www.britannica.com/topic/grand-strategy
21. Εγκυκλοπαίδεια Πολυγνώση - http://www.polignosi.com
22. Ελληνικό Ινστιτούτο Στρατηγικών Μελετών, Γκαρτζονίκας Π., με τίτλο: Κύπρος 1974. Γιατί ο Ελληνισμός ηττήθηκε χωρίς να πολεμήσει, https://elisme.gr/25645-2/

23. Εφ. Καθημερινή, Χρυσοστόμου Α., Διακοινοτικές συγκρούσεις στην Κύπρο, 5 Ιουν. 2016, https://www.kathimerini.gr/world/862573/diakoinotikes-sygkroyseis-stin-kypro/
24. Εφημερίδα Καθημερινή - Χρυσοστόμου Α., Τσεχοσλοβακικά όπλα στην Κύπρο, 20 Μαρ. 2017, https://www.kathimerini.gr/world/901206/tsechoslovakika-opla-stin-kypro/
25. Εφημερίδα Καθημερινή, Νέδος, Συνέντευξη: Ο πρέσβης του Ισραήλ στην «Κ»: Η ασφάλεια μιας χώρας δεν ανατίθεται σε άλλους https://www.kathimerini.gr/opinion/interviews/561904117/o-presvis-toy-israil-stin-k-i-asfaleia-mias-choras-den-anatithetai-se-alloys/
26. Εφημερίδα Καθημερινή, Πολυβίου Π., Κυπριακό, η Διάσκεψη της Γενεύης, 18 Φεβ. 2020, https://www.kathimerini.gr/politics/1065151/kypriako-i-diaskepsi-tis-geneyis/
27. Εφημερίδα Καθημερινή, Χουρχούλης Δ., Ο Πόλεμος του Γιομ Κιπούρ, 19 Αυγ. 2019, https://www.kathimerini.gr/world/1038845/o-polemos-toy-giom-kipoyr/
28. Εφημερίδα Πολίτης, ΚΥΠΕ, 10 Ιανουαρίου 2024, Ο Πάλμας παρέλαβε τη σκυτάλη από τον Γιωργάλλα: «Θα επιδιώξω συνομιλία με τον Έλληνα ΥΠΑΜ το συντομότερο δυνατό», https://politis.com.cy/politis-news/politiki/731990/o-palmas-parelave-ti-skytali-apo-ton-giorgalla-tha-epidioxo-synomilia-me-ton-ellina-ypam-to-syntomotero-dynato
29. Εφημερίδα Σημερινή - Πενταράς Α., Ανάγκη επανασύστασης του κυπριακού στρατού, 19 Αυγ. 2017, https://simerini.sigmalive.com/article/2017/8/19/anagke-epanasustases-tou-kupriakou-stratou/
30. Εφημερίδα Εστία, Πέτρου Ε., Εφ. «Αποκεφαλίσθη» ο Κύπριος υπουργός Άμυνας κατόπιν απαιτήσεως των Αθηνών, Αρ. Φ. 42750, Παρ. 12 Ιαν. 2024, σελ. 1, 3
31. Εφημερίδα Φιλελεύθερος, Σαββίδης Π., Θεσμικές Αδυναμίες στην Κυπριακή Άμυνα, 9 Απρ. 2023, σελ. 16-17
32. Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια
33. Μηχανή του Χρόνου, Η χούντα του Ιωαννίδη, https://www.mixanitouxronou.gr/i-choynta-toy-ioannidi/
34. Μηχανή του Χρόνου, Πώς το Ισραήλ αντιμετώπισε πέντε αραβικά κράτη το 1948. Το σχέδιο του ΟΗΕ για διχοτόμηση της Παλαιστίνης (χάρτες) http://www.mixanitouxronou.gr/pos-to-israil-kerdise-pente-aravika-krati-ston-polemo-toy-1948-to-schedio-toy-oie-gia-dichotomisi-tis-palaistinis-chartes/
35. Ο Φιλελεύθερος Ιακώβου Χ., Η τουρκική υψηλή στρατηγική και εκθέσεις Ερίμ, 29 Σεπτ. 2019, https://www.philenews.com/eidiseis/article/408422/i-tourkiki-ipsili-stratigiki-ke-

ekthesis-erim/
36. Πρώτο Θέμα, Μανώλης Καλατζής, 26 Αυγ. 2023, Κύπρος: «Μουρμούρα» για τον νέο αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς, https://www.protothema.gr/greece/article/1405856/kupros-mourmoura-gia-ton-neo-arhigo-tou-genikou-epiteleiou-ethnikis-frouras/
37. Πρώτο Θέμα, Στούκας Μ., Ο πρώτος αραβοϊσραηλινός πόλεμος του 1948 και οι συνθήκες ανακωχής που υπογράφτηκαν στη Ρόδο, 21 Οκτ. 2023, https://www.protothema.gr/stories/article/1426559/o-protos-aravoisrailinos-polemos-1948-1949-kai-oi-sunthikes-anakohis-pou-upograftikan-sti-rodo/
38. Σημερινή, Χαραλαμπίδης, Η κατάρα των S-300 και το «νεκροταφείο όπλων» της Ουκρανίας https://simerini.sigmalive.com/article/2022/12/25/e-katara-ton-s-300-kai-to-nekrotapheio-oplon-tes-oukranias/
39. Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας
40. Συρίγος Α., 2018, Στρατηγικόν, Η Ελληνική Μεραρχία στην Κύπρο (1964-68) και ο Ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων
41. Συρίγος Α., 2018, Στρατηγικόν, Η Ελληνική Μεραρχία στην Κύπρο (1964-68) και ο Ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων, τευχ. 2
42. Τζανετάκος Π., Εχθροί εντός των τειχών: Ελληνικές και Ελληνοκυπριακές στρατιωτικές δυνάμεις στην Κύπρο (1963-1966), Συνέντευξη Ν, Κοσσης,
43. Το Βήμα, Παπαχελάς Α., Τι συνέβη τη νύχτα των Ιμίων, 24 Νοεμβρίου 2008
44. International Herald Tribune, Joseph Fitchett, 30 Δεκ. 1998, Island Greeks Defuse Tension With Turkey Over Russian S-300s: Deployment Of Missiles Is Scrapped By Cyprus http://web.archive.org/web/20080514181641/http://www.iht.com/articles/1998/12/30/cyprus.t.php
45. Άμυνα και Τεχνολογία, Νοέμβριος 2008, άρθρο του Καλατζή Μ.
46. Capital.gr, 30 Αυγ. 2022, Έφτασε στο Τζιμπουτί το πλοίο του ΟΗΕ που μεταφέρει ουκρανικά σιτηρά για το Κέρας της Αφρικής
47. LegalMatters, 19 Ιουλ. 2023, Η διπλωματία της εισβολής, Πόλυς Πολυβίου, 1:46:05 – 1:46:23 https://www.youtube.com/live/fEFULa4hyjM?si=M_hzkmk1vYertTqI
48. Capital.gr, Κράνιας Π., 22 Ιουλ. 2022, Η Τουρκία έχει τον δεύτερο μεγαλύτερο στρατό στο ΝΑΤΟ: Με τι κόστος και για πόσο; https://www.capital.gr/diethni/3648773/i-tourkia-exei-

ton-deutero-megalutero-strato-sto-nato-me-ti-kostos-kai-gia-poso/

49. Οικονομικός Ταχυδρόμος, Α. Ανδρέου – Δ. Τριανταφύλλου, 14 Μαΐου 2023, Τουρκία: Μια βιομηχανία όπλων πιο αυτάρκης από ποτέ, https://www.ot.gr/2023/05/14/analyseis-2/tourkia-mia-viomixania-oplon-pio-aytarkis-apo-pote/
50. TRT, 3 Φεβ. 2023, Η αμυντική βιομηχανία της Τουρκίας το 2022 (Μια ανάλυση του ερευνητή θεμάτων εξωτερικής πολιτικής στη SETA, Τζαν Ατζούν), https://www.trt.net.tr/greek/phakeloi/2023/02/03/e-amuntike-biomekhania-tes-tourkias-to-2022-1957492
51. Alpha News, «Δεν ευσταθεί»: Απορρίπτει τα περί «αποκεφαλισμού» Γιωργάλλα η κυβέρνηση, 16 Ιαν. 2024, https://www.alphanews.live/politics/den-eystathei-aporriptei-ta-peri-apokefalismoy-giorgalla-i-kybernisi
52. Φιλελεύθερος, συνέντευξη: Φρίξος Δαλίτης, 21 Ιαν. 2024, Μιχάλης Γιωργάλλας στον «Φ»: Δεν μου δόθηκαν εξηγήσεις, ούτε έχω απαντήσεις για την απόφαση του Προέδρου, https://www.philenews.com/politiki/article/1429489/michalis-giorgallas-ston-f-den-mou-dothikan-exigisis-oute-echo-apantisis-gia-tin-apofasi-tou-proedrou/
53. Σίγμα, εκπομπή Πρωτοσέλιδο, 22 Ιαν. 2024, https://youtu.be/PbaGlOhdHWU?si=7MVlPazjtznQnJhQ
54. Γκαρτζονίκας Π., Γιατί ο Ελληνισμός ηττήθηκε χωρίς να πολεμήσει, https://elisme.gr/25645-2/
55. Πολίτης, ΚΥΠΕ, 10 Ιανουαρίου 2024, Ο Πάλμας παρέλαβε τη σκυτάλη από τον Γιωργάλλα: «Θα επιδιώξω συνομιλία με τον Έλληνα ΥΠΑΜ το συντομότερο δυνατό», https://politis.com.cy/politis-news/politiki/731990/o-palmas-parelave-ti-skytali-apo-ton-giorgalla-tha-epidioxo-synomilia-me-ton-ellina-ypam-to-syntomotero-dynato
56. Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου, εκπομπή Προεκτάσεις, 18-19 Ιουλ. 2002, συνέντευξη πρώην υφυπουργός Εξωτερικών της Αμερικής Άρθρους Χάρτμαν
57. Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου, εκπομπή Μαρτυρίες, 19 Ιουλίου 1994, συνέντευξη πρώην επιτελάρχη της UNFICYP Φράνσις Χεν.